GLOBUS
Aharon Appelfeld
Badenheim
1919
Lector: LIVIA CAMPEANU Tehnoredactor: ELENA DINULESCU
Bun de tipar: 1 februarie 1988
Coli de tipar: 4, 75
Tipărit sub cd. 5007/988 la / l „P\ ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICA BACĂU str. Mioriţei nr. 27 REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

ERA DIN NOU PRIMĂVARĂ la Badenheim. Dangăte de clopot răzbeau dinspre biserica satului. Umbrele pădurii se subţiau, retrăgându-se spre poalele copacilor. Soarele împrăştia resturile de întuneric şi scălda în lumină Strada Mare şi pieţele. Un moment de tranziţie. Foarte curând oraşul avea să fie inundat de vilegiaturişti. Doi inspectori înaintau pe o alee, examinând scurgerea prin ţevile de canalizare. Localitatea, ai cărei locuitori se tot schimbaseră de-a lungul anilor, îşi păstrase discreta frumuseţe.

Trude, nevasta sufarindă a farmacistului, şedea la fereastră. îşi plimba ochii cu privirea indiferentă a unei femei măcinate de o boală cronică. Lumina îi mângâia domol obrajii palizi; surâdea. Fusese o iarnă grea, neobişnuită. Furtunile zgâlţâiseră casele şi smulseseră acoperişurile. Zvonurile se înteţeau întruna. Trude zăcuse toată iarna într-o toropeală întreruptă de delir. Martin nu se clintise de lângă patul ei. Trude vorbea mereu despre fiica lor măritată şi Martin o liniştea spunându-i că totul e în deplină ordine. Şi acum iarna trecuse. Trude stătea la fereastră, de parcă se deşteptase din mormânt.

Casele scunde, îngrijite, îşi recăpătaseră înfăţişarea calmă. Insuliţe albe într-o mare de verde.

— A sosit poşta?

— Azi e luni. Poştaşul nu trece decât după masă.

Trăsura doctorului Pappenheim, organizatorul programelor de divertisment, răsări brusc dinspre pădure şi se opri pe Strada M? re. Doctorul sări pe trotuar şi salută făcând un semn vesel cu mâna. Nimeni nu-i răspunse. Strada era cufundată în tăcere.

— Cine-a sosit? întrebă Trude.

— Doctorul Pappenheim.

Doctoral Pappenheim aducea cu el răsuflarea jilavă a metropolei, izul de neastâmpăr şi de îngrijorare. Avea să-şi petreacă tot timpul la oficiul poştal. Expediind telegrame şi scrisori expres.

În dară de sosirea doctorului Pappenheim, nu s-a mai întâmplat nimic. Lumina primăverii se revăisa netulburată, întocmai ca în fiecare an. După-amiaza, localnicii se adunau la cofetărie şi se desfătau cu îngheţată roz.

— A sosit poşta? întrebă din nou Trude.

— Da, dar n-a fost nimic pentru noi.

— Nimic…

De astă dată boala părea să-i fi răzbit în glas. Se vârî din nou în pat, fruntea îi ardea. Martin îşi dezbrăcă haina şi se lungi alături de ea.

— Nu fi îngrijorată, încercă el s-o domolească. Doar abia săptămâna trecută am primit o scrisoare. Totul e în deplină regulă.

Dar Trude continua să fie chinuită de halucinaţiile ei.

— De ce-o bate?

— Nimeni nu o bate. Leopold e un soţ buii şi o iubeşte. Ce ţi s-a mai năzărit?

Femeia tăcu, simţindu-se dojenită. Martin era obosit. îşi lăsă capul pe pernă şi adormi.

A doua zi dimineaţă începură să sosească primii oaspeţi. Vitrina cofetăriei fusese împodobită cu flori. În grădinile hotelului îşi făcură apariţia doctorul Schutz, profesorul Fussholdt cu tânăra sa soţie şi Frau Zauberblit.

În ochii lui Trude însă, toţi aceştia nu aveau înfăţişarea familiarilor vilegiaturişti, ci arătau ca nişte pacienţi scăpaţi dintr-un sanatoriu.

— Nu-l recunoşti pe profesorul Fussholdt? o întrebă Martin.

— Toţi mi se par îngrozitor de palizi.

— Abia au sosit de la oraş, îi răspunse Martin, încercând să-i distragă gândurile.

Martin ştia că soţia lui e foarte bolnavă. Medicamentele nu-i mai erau de folos. Universul devenise pentru ea transparent. Otrăvit şi bolnav. Fiica lor căsătorită îi apărea drept o captivă torturată. Încercările lui de a o linişti erau zadarnice. Nici nu-l mai auzea. În acea seară, Martin trimise o scrisoare fiicei lor, Helena. îi scrise că primăvara la Badenheim era încântătoare. Primii vizitatori sosiseră. Dar mama ei îi simţea teribil lipsa.

Boala lui Trude i se infiltra şi lui în suflet, picătură cu picătură. Începuse şi el să vadă pete livide pe feţele oamenilor. De când se măritase Helena, toate se schimbaseră în casa lor. Un an întreg se străduiseră s-o împiedice, dar fără rezultat. Era îndrăgostită până peste cap, cum se spune. În cele din urmă, trebuiseră să aranjeze o căsătorie în pripă.

Grădinile exalau primăvară, într-o ceaţă de un verde închis. Cele două prostituate din localitate, Sally şi Gertie, îşi îmbrăcară rochiile de vară şi porniră să se plimbe pe stradă. La început, localnicii încercaseră să le izgonească din oraş, dar campania stârnită cu mulţi ani înainte nu dusese la nimic. Până la urmă, oraşul se obişnuise cu ele, aşa cum se obişnuise şi cu excentricităţile doctorului Pappenheim sau cu străinii care se insinuaseră ca nişte rădăcini putrede. Numai proprietarul cofetăriei rămăsese neîmblânzit. Nu le îngăduia să-i calce pragul, drept care cele două fete erau lipsite de cele mai savuroase cremşnituri din lume. Năstruşnicul doctor Schutz, care

avea o slăbiciune pentru Sally, le-a cumpărat într-o zi fetelor nişte prăjituri pe care le-a oferit în stradă. Dar cofetarul a prins de veste şi treaba s-a lăsat cu scandal. Însă, până la urmă, şi bătălia lui a fost pierdută.

— Şi ce mai fac doamnele? Io întrebă doctorul Pappenheim, galant.

De-a lungul anilor, Sally şi Gertie îşi pierduseră aerul orăşenesc, îşi cumpăraseră o căsuţă şi începuseră să se îmbrace ca fetele localnice. La început, se amuzaseră să organizeze petreceri deşănţate. Dar anii şi matroanele din oraş le potoliseră. Dacă n-ar fi avut ceva bani puşi deoparte, ar fi dus-o greu de tot. Nu le mai rămăseseră decât amintirile şi, asemenea văduvelor în nopţile lungi de iarnă, le invocau din lumea morţilor.

— Ce s-a întâmplat anul ăsta?

— Nimic special, le răspunse doctorul Pappenheim pe un ton jovial.

— A fost o iarnă ciudată, nu-i aşa?

Le plăcea doctorul Pappenheim şi, cu timpul, începuseră să le intereseze şi bizarii lui artişti. În exilul ler îndelungat, se agăţau de orice pai care li se oferea.

— N-aveţi pricini de îngrijorare, n-aveţi pricini de îngrijorare! Anul ăsta, programul festivalului o să fie plin de surprize.

— Cine vine?

— Un *yanuka*, un copil minune. L-am descoperit astă-vară la Viena.

— Un *yanuka*! exclamă Sally, cu inflexiuni materne în glas.

A doua zi, Badenheim era, pur şi simplu, inundat de vilegiaturişti. Roiau în hotel ca într-un stup. Lumina primăvăratică şi râsetele umpleau strada, iar în grădina hotelului hamalii cărau din nou valizele multicolore. Însă doctorul Pappenheim era un ghem de nervi. Programul lui se încurcase. Alerga de colo-colo. De ani de zile artiştii îl

scoteau din minţi, dar de astă dată s-ar fi zis că-l duceau de-a dreptul la ruină.

Vizitatorii îşi lăsau bagajele la hotei şi pocneau în convoi spre pădure. Profesorul Fussholdt şi tânăra sa soţie. Un bărbat înalt o escorta pe Frau Zauberblit.

— De ce n-o luăm la stânga? întrebă Frau Zauberblit, şi toată lumea coti spre stânga.

Doctorul Schutz îi urmă distrat, ca şi cum ar fi fost în transă.

— Pentru ce se mişcă toţi atât de încet? întrebă Trude.

— Pentru că sunt în vacanţă, desigur, replică Martin, de parcă nimic n-ar fi fost mai natural.

— Cine-i domnul care-i cu Frau Zauberblit? Nu-i fratele ei?

— Nu, draga mea. Fratele ei a murit de ani de zile.

2.

ÎN ACEA SEARĂ SOSI şi fanfara. Doctorii] Pappenheim era atât de fericit, încât ai fi zis că s-a produs un miracol. Oamenii de la hotel descărcară tobele şi trompetele. Muzicanţii aşteptau înşiraţi lângă poartă, ca nişte păsărele dresate pe o baghetă. Doctorul Pappenheim le distribuia bomboane. Şoferul camionului striga la hamali să-i dea zor, iar muzicanţii sugeau bomboanele şi nu scoteau o vorbă.

— De ce-aţi întârziat? întrebă doctorul Pappenheim, cu uşurare în glas.

— Camionul a venit târziu.

Dirijorul fanfarei, care purta o manta confecţionată de comandă, se ţinea deoparte, de parcă nu avea nici în clin nici 111 mânecă cu tot ce se întâmpla în jurul lui. Cu un an înainte, se dondănise aprig cu doctorul Pappenheim., Acesta din urmă se gândise să-i facă vânt, dar muzicanţii mai vechi luaseră partea dirijorului şi, până la sfârşit, nu s-a întâmplat nimic. Dirijorul ceruse să i se încheie un

contract detaliat, pe trei ani, în termenii uzuali. În cele din urmă, s-a ajuns la un compromis.

În trecut, doctorul Pappenheim îi cazase pe muzicanţi în camerele mici, întunecoase, din subsolul hotelului. Noul contract conţinea o clauză ce prevedea dreptul la o cazare omenească. Şi acum aşteptau cu toţii să-şi vadă camerele. Pappenheim se apropie de dirijor şi-i şopti la ureche:

— Camerele sunt gata. Spaţioase, luminoase, la ultimul etaj.

— Şi aşternuturi? întrebă dirijorul.

— Şi aşternuturi.

Pappenheim se ţinuse de cuvânt. Camerele erau bune. După ce le luară în primire, muzicanţii îşi scoaseră în grabă hainele şi îmbrăcară uniformele albastre. Doctorul Pappenhcin stătea deoparte şi nu încerca să-i grăbească, într-una din camere izbucni o ciorovăială în legătură cu un pat. Dirijorul îi mustră pe combatanţi: nişte camere atât de frumoase impun *o* ţinută. Şi înainte de a coborî trebuiau să-şi fi pună lucrurile în ordine. La ora zece totul era gata. Muzicanţii se înşiruiseră în rânduri de câte trei, cu instrumentele în mână. Dar Pappenheim abia de-şi putea stăpâni indignarea. Dacă ar fi avut bani la îndemână, le-ar fi plătit cheltuielile şi i-ar fi trimis la dracu'. Mai mult ca orice, îi aminteau de toate eşecurile lui. Treizeci de ani. Şi de fiecare dată soseau cu întârziere. Niciodată nu făceau repetiţii. Tot ce ştiau era să facă zarvă. Şi an de an noi pretenţii.

Se lăsase seara. Vizitatorii roiau în jurul fanfarei ca albinele. Muzicanţii suflau în trompete şi băteau în tobe de parcă ar fi vrut să-i izgonească de acolo. Doctorul Pappenheim şedea pe terasă şi golea cană de bere după cană.

A doua zi, totul arăta calm şi destins.

Martin se trezi devreme, mătură pragul farmaciei, şterse praful pe rafturi, şi întocmi o listă amănunţită de

comenzi de marfă. Petrecuse o noapte grea. Trude nu se lăsase domolită sub niciun chip. Refuzase să ia doctoriile şi, până la urmă, bietul de el se văzuse nevoit s-o înşele şi să-i strecoare pe furiş un somnifer.

Pe la ora zece, îşi făcu apariţia un delegat de la Departamentul Asanării, împuternicit cu ordinul de a efectua o inspecţie. Voia să afle tot felul de amănunte curioase. Cine era proprietarul farmaciei, dacă Martin o moştenise, sau când şi de la cine o cumpărase, cât valora. Martin, surprins, îl asigură că întreg localul fusese proaspăt zugrăvit şi bine dezinfectat.

Inspectorul scoase un metru şi începu să măsoare. Apoi plecă brusc, fără să-i adreseze proprietarului vreun cuvânt de scuză sau de mulţumire.

Vizita îl tulbură pe Martin. Dar el credea în autorităţi, drept care începu să-şi caute vină. Poate că neglijase intrarea din spate. Întâmplarea cu inspecţia aceasta neaşteptată îi strică toată dimineaţa. Stătea pe pajişte. O dimineaţă ca oricare alta. Lăptarul străbătea strada cu mersul lui greoi, de ţăran, muzicanţii ieşiseră în grădină, iar Pappenheim îi lăsase în plata Domnului şi continua să se însorească pe pajişte. Dirijorul şedea într-un colţ şi îşi dădea în cărţi.

După-masă, Frau Zauberblit intră în farmacie şi declară că nimic nu se poate compara cu o vacanţă la Badenheim. Purta o rochie din poplin cu buline. Dar Martin avu senzaţia că fratele ei merţ o urmase şi se afla chiar îndărătul ei.

— Nu-i curios? întrebă el.

— Totul e posibil, răspunse ea, de parcă i-ar fi ghicit gândurile.

Martin era furios; toate astea se întâmplau din vina lui Trude.

Muzicanţii îşi petrecură întreaga după-amiază tândălind prin grădină. Fără uniforme, nu mai păstrau

nimic din aerul lor maiestuos. De ani de zile se certau cu Pappenheim. Acum se certau între ei. Dirijorul nu se amesteca. Aşternea cărţile de joc şi le contempla. Unul dintre muzicanţi, un tip cu o expresie dură, scoase din buzunar o notă de plată şi le-o arătă celor din jur. Dar colegii lui îi demonstrară că nu are dreptate. Din grădina lui Martin, întreaga scenă lua ciontururi de miraj, poate din pricina luminii care pălea şi a umbrelor tot mai lungi ce cădeau, una după alta, pe verdele ierbii.

Când se întunecă de-a binelea, dirijorul le făcu semn muzicanţilor să urce în camere şi să-şi îmbrace uniformele. Se urniră cu încetineală, ca nişte ostaşi istoviţi de un îndelungat serviciu militar. Dirijorul schimbă câteva cuvinte cu doctorul Pappenheim. Impresarul se porni să-i vorbească pe îndelete despre programul festivalului.

— am auzit că va veni şi Mandelbaum. Grozavă achiziţie! Cum aţi reuşit să-l convingeţi?

— M-am zbătut din răsputeri, răspunse Fappenheim, după care se îndreptă spre sufragerie.

Musafirii începuseră să se ospăteze din plin. Chelneriţa îşi ţinea privirile aţintite pe uşa bucătăriei, comenzile nu soseau la timp. Dar chelnerii mai bătrâni lăudau cu cinism bucatele în faţa clienţilor, dându-şi o afectată importanţă.

Starea lui Trude nu se îmbunătăţea. Martin îi vorbea şi-i tot vorbea, dar cuvintele nu aveau niciun ecou. În ochii ei, totul apărea străveziu şi bolnav. Helena era prizonieră în casa lui Leopold, care o bătea în fiecare seară, când se întorcea de la cazarmă.

— Nu poţi vedea şi tu lucrul ăsta? îl întrebă pe Martin.

— Nu, nu pot.

— Atunci înseamnă că-i o amăgire de-a mea.

Martin era iritat. Trude vorbea mereu despre părinţii ei, despre mica lor casă de pe malul Vistulei. Părinţii îi

muriseră demult. Cu fraţii ei nu mai avea nicio legătură. Martin îi spunea că rămăsese înrădăcinată lumea aceea, printre evreii din munţi. Şi, într-un fel, avea dreptate. Trude era bântuită de o spaimă ascunsă, dar nu pentru ea însăşi, iar Martin simţea că se lasă contaminat de halucinaţiile ei.

3.

A DOUA ZI, lumea fu informată că Departamentul Asanării îşi întinsese jurisdicţia şi că era autorizat să întreprindă investigaţii pe cont propriu. Un anunţ sărăcăcios, privind acest fapt, fusese afişat la avizierul cu înştiinţări municipale. Odată cu publicarea anunţului, inspectorii se înmulţiră şi porniră să investigheze, fără niciun fel de ceremonial, locurile marcate pe hărţile lor. Investigaţiile erau efectuate cu scrupulozitate, în concordanţă cu chestionarele sosite de la oficiul districtual. Unul dintre muzicanţi, care-şi purta cu specială mândrie numele polonez, spunea că inspectorii îi evocă marionetele de la un teatru de păpuşi. Numele lui era Leon Samitzky. Cu cincizeci de ani în urmă, pe când era copil, părinţii săi emigraseră din Polonia. îşi aducea aminte, cu tainică duioşie, de scene din copilărie. Uneori, când inima-i dădea ghes, se apuca şi vorbea despre Polonia. Iar doctorul Pappenheim, căruia îi plăceau poveştile muzicantului, stătea şi-l asculta de parc-ar fi făcut şi el parte dintre instrumentişti.

Norii se topiră şi soarele de primăvară porni să-şi reverse căldura. O îngrijorare ascunsă se furişă pe feţele muzicanţilor mai vârstnici. Stăteau laolaltă, dar fără să-şi vorbească.

Deodată, Samitzky rupse tăcerea, exclamând:

— Mi-e dor de Polonia!

— De ce? îl întrebă Pappenheim.

— Nu ştiu. Când am părăsit Polonia aveam numai şapte ani şi acum am impresia că toate astea s-au

întâmplat anul trecut.

— Oamenii-s tare săraci pe-acolo, observă cineva cu glas şoptit.

— Se poate să fie săraci, în schimb nu le e teamă de moarte.

Pe parcursul acelei seri, nu se petrecu nimic la Badenheim. Doctorul Pappenheim căzuse într-o adâncă melancolie. Nu-şi putea dezlipi ochii de la Samitzky. îşi aducea şi el aminte de rarele vizite pe care i le făcuse bunicii lui, undeva prin munţii Carpaţi. Fusese o femeie robustă, corpolentă, şi când venise la Viena adusese cu ea mireasmă de pădure şi aroma câmpurilor de mei. Tatăl lui nu o putuse suferi.

Zvonurile se înteţeau mereu. Unii afirmau că nu era vorba de nimic altceva decât de pericolul unei epidemii, pe care inspectorii încercau să o localizeze, alţii gândeau că de fapt, era vorba de agenţi fiscali deghizaţi. Muzicanţii îşi dădeau cu presupusul. Oraşul, însă, era calm şi sprijinea autorităţile, furnizând inspectorilor toate datele pe care aceştia le cereau. Până şi trufaşul patron al cofetăriei completase chestionarul fără să facă tărăboi. În tot acest timp, palizii vilegiaturişti asaltau cofetăria. Patronul nu putea face faţă cererilor. Anul ăsta s-ar fi zis că pofta muşteriilor nu cunoştea limite. Înşfăcau toate dulciurile pe care puteau pune mâna. Patronul îl îmboldea pe cofetarul care cocea aluaturile. Cuptorul duduia cât e ziua de lungă. Prăjiturile erau înfulecate fierbinţi.

— Mai luaţi una… De ce nu mai luaţi încă una?… Nici cu o macara nu m-ar putea urni cineva de aici…

Ceasuri întregi exclamaţiile de extaz umpleau atmosfera. Oamenii nu se mişcau din cofetărie până după miezul nopţii.

Patronul se străduia să-i mai potolească, dar îi era peste putinţă. Pofta şi energia conspirau împotriva lui.

Cu un an în urmă, apăruse în Badenheim o femeie

frumoasă, înaltă, zveltă. După câteva zile, dispăruse în pădure. Când a reapărut, şi-a pus un costum de baie şi a ieşit în balcon strigând: „Sunt liberă! Liberă pe vecie!” Nu mai aparţinea omenirii ci miresmelor pădurii şi în ochi i se aprinsese licărul rece al nebuniei.

Aşa era primăvara la Badenheim. O tainică beţie plutea în aer. Oamenii de afaceri respectabili nu-şi aduceau aici soţiile, dar cine inspirase o dată aerul din Badenheim şi se îmbătase cu el, nu putea să nu se reîntoarcă. Veneau cu toţii, primăvară de primăvară, asemenea cailor care trag la grajd. Puteai întâlni o şcolăriţă care fugise de la şcoală, sau câte un bărbat cu maniere elegante şi o faţă răvăşită ce-ţi evoca o minte epuizată de lecturi, ori femei înalte, cu frunţi învăluite în secrete vagi, care le pătrunseseră parcă în piele.

— E posibil să expediezi o scrisoare de aici? întrebă o femeie.

— Bineînţeles, răspunse doctorul Pappenheim.

— Ciudat, replică femeia. Aveam senzaţia că locul ăsta e total rupt de lume.

Muzicanţii coborâră la bar, să ia o bere. Anii lungi, petrecuţi în slujba doctorului Pappenheim, în staţiunile balneare, îi secaseră cu totul. Fără o băutură, viaţa lor nu merita să fie trăită. La început, dirijorul le interzisese această bucurie, dar în ultimii ani el era acela care-i îndemna să se ducă la bar şi să-şi ude gâtlejul. Berea îi mai înveselea un pic. Dirijorul pierduse speranţa repetiţiilor. Până şi Pappenheim încetase să-i mai sâcâie pe tema asta.

Cu un an înainte, într-o zi, fanfara începuse brusc să cânte melodii evreieşti, spre iritarea oaspeţilor obişnuiţi. S-ar fi zis că înşişi muzicanţii nu ştiau ce cântă. Poate că-şi amintiseră de cântece demult îngropate în memorie, sau poate că le auziseră cine ştie pe unde. Berea îi ducea la pierzanie. Se îngrăşau, se ghiftuiau cu băutură şi la sfârşitul sezonului se pomeneau de fiecare dată înglodaţi

în datorii.

— Sunt incorigibili, se lamenta Pappenheim.

Chelneriţa, care era numai pe jumătate ovreică, se purta amabil cu ei şi le spunea „copii”. Când şeful de sală se odihnea sau avea zi liberă, fata îi îndopa cu bunătăţi.

4.

INSPECTORII Departamentului Asanării se răspândiseră în tot oraşul. Făceau măsurători, îngrădeau terenuri, plantau drapele. Hamalii descărcau role de sârmă ghimpată, stâlpi de ciment şi tot felul de ustensile care sugerau pregătiri pentru o festivitate publică.

— Anul ăsta or să fie nişte distracţii grozave şi jocuri.

— De unde ştii?

— Probabil că festivalul o să fie o chestie nemaipomenită, altfel de ce şi-ar da atâta osteneală Departamentul Asanării?

— Ai dreptate, nu m-am gândit la asta.

Poarta de Sud a fost închisă şi, pentru uzul pietonilor, s-a deschis o altă poartă, care fusese ferecată de generaţii întregi. Slujbaşii Departamentului Asanării munceau zi şi noapte, în acompaniament de ciocane şi în lumina reflectoarelor.

— În sfârşit, doctorul Pappenheim o să se poată afirma, comentă unul dintre vilegiaturiştii veterani, care-şi exprimase cândva îndoiala cu privire la capacitatea lui Pappenheim în calitate de impresar.

Începuse să adie o briză domoală, plăcută, care-i făcea pe vizitatori să se simtă sănătoşi şi înviorаţi. Hamacurile apărură în grădini, pe terenurile de tenis fură ridicate plasele. Oamenii îşi lepădară hainele de iarnă şi îmbrăcară cămăşi sport. Martin se retrăgea din ce în ce mai mult în el însuşi. Oaspeţii cumpărau tot ce le cădea în mână. Raionul de cosmetice se golise. Noile comenzi întârziau să sosească. Dacă n-ar fi fost precaut şi n-ar fi stocat mărfuri în depozit, acum n-ar fi avut ce vinde.

Oraşul, care trecuse printr-o iarnă lungă, cu ploi biciuitoare, pulsa acum de o veselie frenetică, febrilă.

Întreaga zi, impresarul nu se clintea de lângă telefon. Artiştii nu ţineau legătura cu el, nu-i răspundeau la scrisori, nu-şi respectau angajamentele. Cum o să fie în stare să respecte programul? Vizitatorii o să-şi ceară banii înapoi, şi pe drept cuvânt. Pentru moment, el era cel frământat de griji. Oaspeţii se lăsau antrenaţi de plăcerile lor şi de primăvara care-i mâna în adâncurile pădurii. Dar doctorul Pappenheim ştia prea bine că după ce li se va mai potoli entuziasmul, or să cadă cu toţii pe capul lui pretinzând să vadă pentru ce-au dat banii. „Artiştii! Artiştii!” vor striga într-un glas. Şi el stătea toată ziua la oficiul poştal, trimiţând telegramă după telegramă: „Salvaţi-mă, îndurați-vă de mine, nu mă părăsiţi la nevoie! *” Telegramele îşi luau zborul în depărtări, dar răspunsurile se lăsau aşteptate.

Şi la cofetărie se beau cafele şi se devorau prăjituri. Unul dintre muzicanţi, ager la minte, făcu socoteala că patronul cofetăriei avea să câştige anul ăsta o avere. Vizitatorii îşi investeau banii în tarte cu căpşuni. Patronul cofetăriei era mulţumit, dar satisfacţia lui era ştirbită. Cofetarul de la cuptor era un puturos, se tot prefăcea a fi bolnav, şi el personal trebuia să muncească toată noaptea pentru a putea face faţă comenzilor. După miezul nopţii sosi şi doctorul Pappenheim la cofetărie. Oamenii erau pe jumătate adormiţi. Unul dintre muzicanţii mai vârstnici, care se temea să nu-şi piardă slujba, se aşeză lângă el şi începu să-i spună ce impresionaţi erau vizitatorii de amploarea pe care o luaseră pregătirile festivalului din acest an. Se arătă convins că-i mai aşteptau încă o sumedenie de surprize. Nimeni nu va mai cuteza să-l ia peste picior pe Pappenheim. Doctorul ştia că toate astea nu erau decât linguşelile unui muzicant bătrân, speriat să nu-şi piardă slujba, dar nu-l repezi. Era obosit şi flămând.

Glasul omului picura în el ca stropii de ploaie într-un butoi gol.

5.

LA SFÂRŞITUL LUNII APRILIE sosiră cei doi recitatori. Doctorul Pappenheim îşi îmbrăcă, în onoarea lor, costumul albastru. Amândoi erau lungi şi slabi, cu o înfăţişare monahală. Rilke era marea lor pasiune. Doctorul

Pappenheim, care îi descoperise la Viena, sesizase pe dată cadenţa melodioasă, morbidă din glasurile lor şi fusese fascinat. Asta se întâmplase în urmă cu şapte ani, poate chiar mai mult şi, de atunci încolo, n-a mai putut renunţa la ei. La început, lecturile lor n-au fost primite cu mare entuziasm, dar din momentul în care auditorii le-au surprins ascunsa muzicalitate a glasurilor, s-au lăsat vrăjiţi. Acum. Frau Zauberblit, auzind că sosiseră, scoase un suspin c’e uşurare. Recitatorii erau fraţi gemeni şi, odată cu trecerea anilor, devenise tot mai greu să-i deosebeşti pe unui de celălalt; s-ar fi zis că morbiditatea lor comună avea două glasuri. Vocea unuia dintre ei era catifelată şi mângâietoare; nu atât o voce, cât rămăşiţele unei voci. Celălalt avea un glas limpede şi bine modulat. Frau Zauberblit spunea că dacă n-ar fi existat glasul ăsta dublu, viaţa ei ar fi fost golită de sens. îi plăcea să-i asculte recitind. Era ca un balsam tămăduitor şi, uneori, în nopţile de primăvară pustii, se pomenea recitând de una singură Rilke.

Muzicanţii, care iarna cântau în săli de dans şi vara în localităţile de vacanţă, nu puteau înţelege ce găsea lumea în glasurile astea bolnăvicioase. Degeaba încerca Pappenheim să le explice fascinaţia pe care o exercitau cele două glasuri. Numai Samitzky spunea că vocile gemenilor îi atingeau celulele bolnave din el. Dirijorul, însă, îi detesta şi-i poreclise „clovnii zilelor noastre”.

Între timp, primăvara îşi desfăşura magia. Doctorul Schutz o urmărea pe eleva fugită de la şcoală, asemenea

unui adolescent îndrăgostit. Frau Zauberblit se lansa în discuţii lunpi cu Samitzky, iar tânăra soţie a profesorului Fussholdt îşi pune» un costum de baie şi făcea plajă pe pajişte.

Gemenii o ţineau întruna în repetiţii. Ca şi cum n-ar fi putut s-o scoată la capăt fără să repete neîncetat.

— Şi eu, în neştiinţa mea, credeam că toate astea ţâşnesc spontan din ei, spunea Frau Zauberblit.

— Exerciţii, exerciţii, o asigura Samitzky. Dacă în tinereţea mea aş fi repetat şi eu ca ăştia doi, n-aş fi ajuns acum în formaţia asta jalnică. Eu nu m-am născut aici. M-am născut în Polonia şi părinţii mei nu mi-au oferit o educaţie muzicală.

După miezul nopţii, doctorul Pappenheim primi o telegramă care-l anunţa că Mandelbaum se îmbolnăvise, aşa încât nu-şi va putea respecta angajamentul. Doctorul Pappenheim se ridică în picioare, clătină din cap şi rosti:

— O catastrofă!

— Mandelbaum! strigă Frau Zauberblit.

— Întregul meu festival artistic s-a prăbuşit, se jeli Pappenheim.

Samitzky încercă să-l consoleze, dar Pappenheim ripostă:

— Mandelbaum era evenimentul culminant.

Se prăvăli în amărăciunea lui, ca un bolovan. Frau Zauberblit comandă vinul franţuzesc care-i plăcea lui Pappenheim, dar acesta nici nu-l atinse. Întreaga noapte se tângui „Mandelbaum, Mandelbaum!”

6.

ŞI INVESTIGAŢIILE scoaseră la lumină adevărata realitate. De acum înainte nimeni n-ar mai fi putut afirma că Departamentul Asanării era ineficient. Înstrăinarea, suspiciunea şi neîncrederea se înstăpâniseră pe oraş. Dar oamenii continuau să fie preocupaţi de problemele lor – oaspeţii îşi vedeau de distracţii şi localnicii de necazuri.

Doctorul Pappenheim continua şi el să se văicărească de insolenţa lui Mandelbaum. De când primise telegrama, viaţa nu mai merita să fie trăită. Tânăra soţie a profesorului Fussholdt declară că ceva se schimbase în Badenheim. Profesorul Fussholdt nu ieşea din cameră. Opera vieţii lui era pe cale de a fi publicată, şi acum era ocupat până peste cap cu corecturile. Tânăra lui soţie, pe care el o răsfăţa ca pe o pisicuţă, nu înţelegea nimic din munca profesorului. Pe ea nu o interesau decât toaletele şi fardurile. În hotel, i se spunea Mitzi.

Pe la mijlocul lunii mai, apăru la avizier o înştiinţare discretă, prin care se anunţa că toţi cetăţenii de origine evreiască erau obligaţi să se înregistreze la Departamentul Asanării până, cel mai târziu, la sfârşitul lunii.

— Adică eu, spuse Samitzky.

— Şi eu, sări Pappenheim. Doar n-ai să-mi negi iudaismul.

— Mi-ar face plăcere să ţi-l neg, dar nasul dumitale te acuză că nu eşti austriac.

Dirijorul, care de-a lungul anilor se deprinsese să-l învinuiască pe Pappenheim pentru tot ce mergea prost, spuse:

— Din cauza lui trebuie să mă duc şi eu şi să mă vâr în harababura asta birocratică. Slujbaşii şi-au ieşit din minţi şi eu trebuie să trag ponoasele.

Oamenii începură să-l evite pe doctorul Pappenheim şi să se ferească de el ca de ciumă. Dar impresarul nu-şi dădea seama de ostilitatea lor şi continua să facă naveta, ca de obicei, între hotel şi oficiul poştal.

În ultimele două săptămâni, boala lui Trude se înrăutăţise. Vorbea tot timpul despre moarte, dar nu cu teamă, ci cu un soi de intimitate. Calmantele puternice pe care continua să le ia o purtau din somn în somn şi Martin avea senzaţia că rătăcea prin alte faze ale existenţei ei.

Oamenii începură să-şi descarce sufletele unii faţă de

alţii, ca şi cum ar fi vorbit despre o boală veche, pe care era lipsit de sens să o mai ascundă. Reacţiile difereau: ruşine şi mânr drie. Frau Zauberblit nu spunea nimic şi nu punea nicio întrebare, menţinând o poză de deliberată indiferenţă. În cele din urmă, îl aborda pe Samitzky, întrebându-l:

— Te-ai înregistrat?

— Încă nu, răspunse el. Aştept momentul potrivit. Am onoarea să mă adresez unei cetăţene austriece de origine evreiască?

— O ai, domnule.

— În cazul acesta vom putea în curând să organizăm o reuniune familială.

— Te-ai îndoit vreun moment de originea mea?

Şeful de sală în persoană servi cireşele de sezon: cireşe albe. Tufele de liliac se căţărau pe stâlpii terasei şi albinele sorbeau cu lăcomie din potirele florilor violacee. Frau Zaub? rblit îşi legă o eşarfă de mătase în jurul pălăriei de pai. Cireşele sosiseră chiar în acea dimineaţă direct de la Waldenheim; în anul ăsta se copseseră timpuriu.

— Ce încântător! se extazie Frau Zauberblit.

Adora lucrurile cu iz rustic.

— La ce vă gândiţi? o întrebă Samitzky.

— La casa bunicului meu. Era rabin la Kirchenhaus, un om cucernic. îmi petreceam vacanţele de vară la el. Seara, obişnuia să se plimbe pe malul râului. Iubea natura.

Samitzky bea de stingea.

— Nu vă necăjiţi, copii! în curând o să plecăm în Polonia. Gândiţi-vă numai… Polonia!

Doctorul Schutz bătea drumurile ca un nebun. Şcolăriţa îl scosese din minţi.

— Domnule doctor Schutz, de ce nu te alături unei societăţi inteligente, ca să porţi o conversaţie inteligentă? îl întrebă Frau Zauberblit.

În cercurile academice, doctorul ora considerat un geniu, deşi i se recunoştea şi o vână de *enfcint terrible*.

— V-aţi înregistrat? i se adresă Samitzky.

— Cum? răspunse Schutz surprins.

— Trebuie să vă înregistraţi, n-aţi auzit? Conform dispoziţiilor Departamentului Asanării. Un departament grozav, un departament guvernamental a cărui jurisdicţie s-a extins mult în ultimele luni – şi departamentul ăsta ne cere cu multă seriozitate să ne înregistrăm, domnule doctor Schutz.

— Nu-i o glumă, dragă, îl asigură* Frau Zv. uberblit.

— Zău? întrebă Schutz, complet buimac.

Era oaspetele răsfăţat la Badenheim. Toată lumea îl iubea. Pappenheim nu contenea să-i deplângă talentele muzicale irosite. Era o mână spartă, un risipitor incorigibil, şi bătrâna lui mamă bogată îi achita datoriile la fiecare sfârşit de sezon.

În ochii muzicanţilor se nălucea o spaimă nelămurită.

— Nu-i niciun motiv de îngrijorare, îi asigura doctorul Pappenheim, încercând să-i îmbărbăteze. Gata cu amărăciunea!

— Noi suntem în trecere pe aici, nu-i aşa? întrebă unul dintre muzicanţi. Trebuie şi noi să ne înregistrăm?

— Eu cred, răspunse doctorul Pappenheim cu emfază, că Departamentul Asanării vrea să se împăuneze cu oaspeţii lui de vază şi de asta ne cere să nezânscriem numele în cartea de aur. Un gest frumos din partea lor.

— Poate că-i din cauza acelor *Ostjuden*[1], comentă alt muzicant.

La auzul unei asemenea observaţii, Samitzky sări ca ars, strigând:

— Asta ce mai e, nu-ţi place mutra mea? Eu sunt un *Ostjude* în toată puterea cuvântului. Ai ceva împotriva

1 Evreii veniţi din răsărit.

mea?

7.

PRIMĂVARA AMEŢITOARE făcea din nou ravagii printre vilegiaturişti.

Doctorul Schutz se pomeni cu buzunarele goale şi expedie două scrisori expres mamei sale. Se pare că cheltuia o avere pe şcolăriţa lui. Frau Zauberblit nu se mai dezlipea de lângă Samitzky. S-ar fi zis că omul ăsta era tot ce-i mai rămăsese pe lume. Doctorul Pappenheim se cufundase în adâncă melancolie. Frau Zauberblit îl mustra şi-i spunea:

— Îţi acopăr eu cheltuielile. Fă o socoteală exactă. Şi dacă Mandelbaum continuă să-ţi joace renghiuri, am să-ţi aduc eu ansamblul cameral Kraus.

Gemenii colindau prin oraş, cu frunţile stigmatizate parcă de o taină adâncă. În hotel se vorbea de ei în şoaptă, ca despre nişte invalizi. Nu mâncau nimic şi toată ziua beau cafea. Şeful de sală spunea:

— Dacă le-aş putea servi sonetele lui Rilke prăjite, poate c-ar mânca şi ei. Se pare că nu pot digera alt fel de hrană.

Când terminară micul dejun, Frau Zauberblit, doctorul Pappenheim şi Samitzky luară hotărârea de a se duce să se înregistreze la Departamentul Asanării. Slujbaşii nici nu luară în seamă declaraţiile cu care-i bombarda Frau Zauberblit. Lăuda Departamentul, afirma că nimic nu-l poate întrece în ce priveşte ordinea şi strălucirea. Nici nu era de mirare că fuseseră promovaţi într-o misiune atât de importantă. Samitzky anunţă că părinţii lui emigraseră în Austria în urmă cu cincizeci de ani şi că, de atunci încoace, nu a trecut o clipă în care să nu-l chinuie dorul de ţara lui. Slujbaşii scriau informaţiile pe care le cereau, păstrându-şi feţe lipsite de expresie de parc-ar fi fost nişte simpli stenografi.

În seara aceea, Samitzky nu şi-a îmbrăcat uniforma.

Fanfara a cântat. Şi toată lumea şi-a dat seama că Frau Zauberblit are un nou admirator. Radia prin toţi porii, ca o femeie îndrăgostită. Tânăra soţie a profesorului Fussh oldt simţea că înnebuneşte. Soţul ei era înecat în noua sa carte şi nu se mai urnea de la masa de lucru. Ei îi era lehamite de oamenii din Badenheim. Şi ce puteai face toată ziua acolo? Iarăşi să asculţi recitări de poezie! Recitatori] o deprimau. Unul dintre muzicanţi, un tip cinic, o sfătui să nu-şi piardă curajul. În Polonia totul va fi frumos, totul va fi interesant!

A doua zi, Trude răscoli toată strada cu ţipetele ei. Pasagerii hotelului stăteau pe terasă şi priveau la lupta disperată care se desfăşura în casa farmacistului. Nimeni nu se apropie să dea o mână de ajutor. Sărmanul Martin, neputincios, căzu în genunchi în faţa soţiei sale implorând-o:

— Linişteşte-te, Trude, linişteşte-te! Nu-i nicio pădure aici. Nu sunt lupi!

O noapte stranie coborî peste Badenheim. Cafenelele erau pustii, oamenii se plimbau în tăcere pe străzi. Mişcările lor păreau oarecum automate, de parc-ar fi fost nişte marionete mânuite. S-ar fi zis că un spirit străin se insinuase în oraş. Doctorul Schutz o însoţea pe şcolăriţă ca şi cum ar fi vrut s-o înlănţuie de el. Sally şi Gertie se plimbau mână în mână, ca două fetişcane.

Lumina sidefie a serilor de primăvară se aşternea lent pe trotuare. Muzicanţii zăceau pe terasă şi supravegheau oraşul cu priviri scrutătoare, nervoase. Solitarul doctor Pappenheim şedea într-un colţ şi calcula cu amărăciune: îl trădase şi trioul. Oamenii n-aveau să-l ierte niciodată. Şi pe bună dreptate. Ah, dac-ar fi ştiut, ar fi întocmit programul cu totul altfel.

8.

ŞI IARĂŞI LUNA MAI înnebunea copacii. Străzile erau acoperite cu o ninsoare de petale. Razele

scânteietoare coborau din înălţimile celeste şi hoinăreau pe alei. Umbrele pădurii se estompau şi lăsau oraşul pradă luminii. Prima beţie începea să se risipească. O femeie îşi aminti că, undeva, departe de acolo, părăsise un cămin. Ce căutaaici? Cine o ademenise?

— Ge? ra nu-i departe, o lămuri Martin, indicându-i direcţia. Există o cursă locală care opreşte noaptea.

— Dar nu e vreun autobuz direct, vreun tren direct? întrebă femeia cu disperare.

Doctorul Pappenheim o sfătui, linguşindu-se pe lângă ea, să aştepte încă puţin timp, nu mai era nevoie decât de puţin timp. Până la urmă, artiştii or să se arate. Aşa se întâmplă an de an. Dar la ce foloseau cuvintele? Primele temeri, temerile care se iveau întotdeauna odată cu parfumul primăverii, se furişaseră în sufletele oamenilor.

— Rămâi aici, rosti o voce de bărbat.

Femeia ascultă o clipă, apoi răspunse:

— Şi ce mă poate reţine aici? Eu nu po* înţelege ce găsiţi voi atât de minunat în locul ăsta!

— Festivalul, festivalul! Doar nu te gândeşti să pierzi festivalul?

La auzul cuvântului magic, femeia înclină capul, ca şi cum n-ar fi ascultat cuvintele îmbietoare ale unui bărbat, – ci un glas care-i vorbea din depărtări.

— Unde are loc? întrebă ea, dar pe moment îşi regretă întrebarea, care putea fi interpretată drept o acceptare din partea ei.

— La sală, la Sala Mare.

— Nu rămân, hotărî femeia, dând să se îndepărteze.

— Nu-ţi poţi închipui cât e de frumos. *Ce* artişti mari vin, ce atmosferă…

— Arată-mi drumul spre tren. Nu cer nimic altceva. Doar să-mi arăţi drumul spre gară.

— Dar e noapte. E întuneric beznă.

— De ce vrei să mă reţii aici?

— Crede-mă, răspunse bărbatul pe un ton de implorare, n-am avut nicio intenţie rea. Pur şi simplu am vrut să-ţi ofer o experienţă artistică.

— Nu am nevoie de experienţe artistice. Vreau să mă întorc la oraş.

— Te sfătuiesc să rămâi şi să asculţi măcar un singur artist. După aceea, dacă vei dori, vei putea pleca. Ar fi păcat să ratezi o experienţă atât de impresionantă.

În mod ciudat, ultima frază păru să o fi convins. Se întoarse şi-l privi pe bărbat, fără să scoată o vorbă.

— Crede-mă, repetă el fără să mai adaug* nimic altceva.

Se duseră împreună la cofetărie. Prăjiturile, mobilierul rustic, aroma de cafea erau mai convingătoare decât cuvintele. Bărbatul îi vorbi despre artişti, despre Mandelbaum, despre excelentul impresar care era doctorul Pappenheim, ocrotitorul talentelor tinere.

Numele lui era Karl; al ei, Lotte. Soţul lui Lţotte fusese agentul principal al ţinei mari firme. îşi pierduse viaţa în munţi. Karl era divorţat. Copiii lui locuiau la Berlin, împreună cu bunicul lor, un general în retragere. În fiecare zi, generalul îi silea să facă alergări pe câmp. Dorea să-i trimită la o academie militară. Băiatul mai mare, povestea Karl, era un copi] sensibil, predispus la melancoliie. Cum va putea rezista? Cum avea să se simtă acolo?

— Şi eu unul ce pot face? adăugă el. Mama lor e o prusacă din cap până-n picioare.

Lotte îl asculta în tăcere. Karl regreta oarecum că-şi revărsase amarurile faţă de ea. Căută alte cuvinte dar, dintr-un motiv sau altul, nu le putu găsi. După câteva clipe de tăcere, rosti:

— Nu-ţi poţi imagina ce sentiment de vitalitate îţi inspiră o vacanţă la Badenheim. Mă bucur că ai hotărât să rămâi. E un eveniment care nu trebuie ratat.

— Un eveniment! exclamă Lotte.

— Nu găsesc un cuvânt mai nimerit. Văd că eşti sensibilă la cuvinte.

Prin grădini izbucnise o nouă explozie de înflorire, de astă dată un val de flori purpurii, care picau lent pe pământ şi răspundeau un parfum pătrunzător. Câinii năvăliră din tufişuri, şi Lotte se trase îndărăt cu un ţipăt.

Karl o prinse de umeri, râzând:

— Nu te speria, or fi ei dulăi mari, dar sunt foarte cuminţi. Probabil că, pe vremuri, au fost câini de vânătoare, dar acum sunt total îmblânziţi. Sunt prietenoşi şi le place să-i mângâi.

— Niciodată n-am văzut atâţia câini laolaltă, spuse Lotte.

— Nu sunt decât patru. Şi-s blânzi, n-a mai rămas în ei nici urmă din vrăjmăşia din trecut.

Brusc, Lotte îşi dădu seama că toată viaţa ei de până acum era moartă, mistuită pe vecie. Era nefericită. Simţea că se înstăpâneşte pe ea o suferinţă sfâşietoare.

— Du-te la culcare, o sfătui Karl; şi câinii se retraseră din nou în tufişuri.

Muzica începuse să duduie ritmic în sală. Vilegiaturiştii valsau cu mişcări legănate. Karl o luă pe Lotte de braţ şi o conduse în cameră fără niciun ceremonial, ca şi cum ar fi cunoscut-o de când lumea.

9.

DEPARTAMENTUL Asanării ajunsese să semene cu o agenţie de voiaj, presărată cu afişe: MUNCA ESTE VIAŢA NOASTRĂ... ÎN POLONIA AERUL E MAI CURAT... NAVIGAŢI PE VISTULA... REGIUNILE ÎN PLINA DEZVOLTARE AU NEVOIE DE VOI... APROPIAŢI-VĂ DE CULTURA SLAVA. Acestea şi alte lozinci împodobeau pereţii.

Frau Zauberblit era veselă ca o adolescentă îndrăgostită. Râdea de accentul lui Samitzky şi spunea că,

de acum înainte, el va fi ghidul lor. Numai cu câteva săptămâni în urmă, fugise dintr-un sanatoriu. Evadarqp avusese loc într-o după-masă, după ce doctorii îşi făcuseră vizita, după ce i se luase temperatura, i se măsurase cantitatea de sânge din flegmă şi i se notase totul pe foaia de observaţie. Gardienii de la parter dormeau ca morţi. Moartea însăşi, nudă şi netraverstită, se ivise şi pândea pe coridor, lângă chiuvetă. O clipă, Frau Zauberblit o privise în ochi, aşa cum ar privi o femeie pe un fost amant care i-ar fi reapărut brusc în prag. Pe urmă se sculase, se îmbrăcase, se fardase, îşi pusese pălăria de pai şi se dusese direct la gară. Încă din tren începuse să simtă că totul se schimba. Şi când trenul oprise la Badenheim. şi când întâlnise vechile cunoştinţe şi văzuse trăsurile familiare, simţise că moartea a părăsito. Până şi durerile se potoliseră.

În fiecare an, câţiva pacienţi evadau din sanatoriu, şi în fiecare an se reîntorceau acolo. Sanatoriul nu le-ar fi dat voie să plece. Era o instituţie veche, foarte formalistă. Regimul era sever, dar nu neplăcut. Se organizau recepţii pentru noii pacienţi, o dată pe săptămână venea un preot care-i împărtăşea, se legau prietenii şi încolţeau antipatii, exact ca în oricare alt loc. Grădinile sanatoriului îţi evocau un spaţiop ţărm de mare. Moartea se plimba pe acolo în voie, în grădina de trandafiri, în parcul de odihnă, iar pacienţii îi vorbeau ca unui animal de casă, râzând şi făcând glume. Şi când le suna ceasul şi plecau de pe lui bea asta, unii ţipau, alţii păstrau o adâncă tăcere.

Frau Zauberblit simţea că râsul, pofta de mâncare, dorinţa de a colinda prin pădure îi reveniseră, întocmai ca pe vremuri. Samitzky nu înţelegea despre ce-i vorbeşte. Anii lungi, petrecuţi în fanfară, îi tociseră sensibilitatea. Învăţase doar să bea, să doarmă, să bată în tobă. Când îl apucai, era plin de datorii. Şi acum, ilustra Frau Zauberblit îl numea prinţul ei, şi râdea de germana lui stâlcită şi

spunea că Polonia este cea mai atrăgătoare ţară din lume şi că idişul e o limbă frumoasă, melodioasă.

Departamentul Asanării era deschis şi noaptea. Uşile îi erau încadrate în lumini; înăuntru găseai ziare, afişe, prospecte despre agricultură şi industrie, artă sau divertismente, răspândite pe măsuţe joase. Te puteai aşeza într-un fotoliu, asculta muzică, răsfoi un jurnal şi visa la Polonia. Îndepărtata, străina Polonie începuse să apară ca un loc idilic, pastoral.

— Nu ţi-ar plăcea să vii cu noi în Polonia? întrebă Karl.

Privirea tristă a lui Lotte se îndulci. Se uită la el cu tandreţe şi răspunse:

— Dacă ţii…

Chelneriţa stătea în pragul uşii hotelului strigând cât o ţinea gura:

— De ce nu veniţi la noi? Anul ăsta nu avem mulţi clienţi, o să vă răsfăţăm ca pe nişte orfani!

Se adresa oamenilor spunându-le: „Stimaţi domni şi doamne, iluştri oaspeţi ai staţiunii Badenheim”, şi când apărea doctorul Pappenheim, îi făcea o plecăciune până la pământ şi exclamă: „Impresarul în persoană!” Impresarul nu era tot atât de vesel ca fata, dar pentru o clipă îşi izgonea grijile şi o ciupea de obraz. Iar chelneriţa striga: „Oh!”

După-amiezile erau petrecute la bar sau la cofetărie. Dacă muzicanţii n-ar fi supt cât încăpea în ei, căzând după aceea în neagră deprimare şi melancolie, lucrurile ar fi fost mai plăcute. Dar muzicanţii văzuseră multe la viaţa lor şi se împletiseră cu cele văzute ca rădăcinile unui copac bătrân în ţărână deasă.

Io.

LA DEPARTAMENTUL Asanării sosiră trei investigatori speciali, de la oficiul districtual. Dirijorul fanfarei deţinea în buzunarul vestonului un document

interesant. Certificatul de trecere la creştinism al părinţilor săi.

— N-aş fi crezut în ruptul capului, exclamă doctorul Pappenheim, surprins.

Dar, în chip ciudat, dirijorul nu părea prea fericit.

— Dacă dirijorul doreşte, spuse Pappenheim, se poate alătura ordinului iudaic, un ordin foarte îmbietor.

— Nu cred în religie.

— Dacă dirijorul doreşte, poate fi considerat un evreu fără religie.

— Cine spune asta? Departamentul Asanării?

După-masă plouă cu găleata. Oamenii se a – dunară în hol. Mai târziu, li se servi vin fiert, de parc-ar fi fost toamnă târzie. Doctorul Pappenheim era cufundat într-o partidă de şah cu Samitzky. Seara, Frau Zauberblit avu surpriza unei vizite a fiicei ei. Fiica moştenise de la tată, Generalul Von Schmidt, un păr drept, cânepiu, care-i cădea pe spate, obraji rumeni şi *o* voce aspră. Urma un liceu de fete, departe de mama ei.

Cei din Badienheim îşi aminteau încă de Generalul Von Schmidt. Soţii Von Schmidt veniseră aici împreună, curând după căsătorie. Dar generalul nu putuse suferi localitatea, şi o botezase „Pappenheim”, după impresarul ei. Gândea că e un loc pentru bolnavi, nu pentru oamenii robuşti. Nu existau cai, nu se organizau partide de vânătoare, nici măcar berea nu avea gust de bere adevărată. După aceea nu mai reveniseră. Amintirea lor se ştersese. Li se născuse o fată. Anii trecuseră şi Von Schmidt, care-şi începuse cariera ca tânăr ofiţer, urcase ferm treptele ierarhiei militare. Divorţul nu s-a lăsat mult aşteptat. După divorţ, Frau Zauberblit reapăruse singură la Badenheipi – înaltă, subţire, îndurerată. Şi ăsta a fost sfârşitul întregii poveşti.

Fiica ei o anunţă de îndată că adusese cu ea un document. Un formular juridic de renunţare la ceea ce se

desemna sub termenul „drepturile materne”.

Frau Zauberblit examină formularul şi întrebă;

— Asta-i ceea ce doreşti şi tu?

§fi

— Asta-i ceea ce doreşte tatăl meu şi ceea ce doresc şi eu, replică fata, ca şi cum ar fi repetat o formulă învăţată pe de rost.

Frau Zauberblit oftă. Despărţirea a fost dură şi rece.

— Scuză-mă, mă grăbesc, îi spuse fata şi o părăsi brusc.

Hotelul amuţise de uimire la apariţia fetei. Frau Zauberblit zăcea într-un colţ, fără să scoată un cuvânt. În acele clipe, faţa ei oglindea un nou soi de mândrie.

În hotel şi în aripile sale, un simţământ tainic părea să-i adune pe oameni laolaltă. Dirijorul avea un aer stânjenit şi se duse să se aşeze lângă muzicanţi. În seara aceea urmau să recite gemenii. Proprietarul hotelului pregătise sala mică. De două zile gemenii nu mai fuseseră văzuţi pe terasă. Se retrăseseră în deplină izolare.

— Ce-or fi făcând acolo? întrebase cineva.

Şeful de sală le confirmă că timp de două zile nu puseseră absolut nimic în gură. Oamenii stăteau pe lângă ferestre şi umbrele înserării le mângâiau feţele.

Pappenheim îi anunţă într-o şoaptă teatrală:

— Repetă. Sunt fantastici.

Seara, în sala mică domnea o tăcere evlavioasă. Auditorii sosiră devreme şi Pappenheim alerga de *ia* o uşă la alta de parcă stătea în puterea lui să-i facă pe recitatori să se prezinte înaintea orei anunţate. La ora opt ce* doi coborâră şi îşi luară locurile la măsuţă. Pappenheim se retrase în fundul sălii şi se postă lângă uşă, ca o santinelă.

Timp de două ceasuri gemenii rămaseră aşezaţi şi vorbiră despre moarte. Cu glasuri calme. Păreau doi oameni care vizitaseră infernul şi nu se mai temeau de el. Când recitarea se încheie, se ridicară în picioare. Auditorii

rămaseră nemişcaţi, cu pleoapele coborâte. Nu aplaudară. Pappenheim veni dinspre uşă şi îşi scoase pălăria. Părea gata să le cadă în genunchi.

11.

DUPĂ-AMIAZĂ SE SERVI ştrudel cu mere. Frau Zauberblit îşi pusese pălăria de pai, Samitzky pantaloni scurţi, de tenis, iar doctorul Pappenheim stătea în prag, ca un actor şomer. Se părea că totul era iar liniştit ca pe vremuri.

Cu o zi înainte, la miezul nopţii, sosise *yanuka*. Portarul nu voise să-l lase să intre, pentru că numele băiatului nu figura în registrele hotelului. Doctorul Pappenheim, care era într-o dispoziţie glumeaţă, îi spusese:

— Dă-i drumul, ce, nu vezi că-i evreu?

Frau Zauberblit, care auzise de sosirea copilului minune, se entuziasmă:

— Totul se desfăşoară conform programului. Nu-i extraordinar?

— Şi o să-l iubiţi cu toţii, o asigură Pappenheim, cu voce scăzută.

— Impresarul îşi onorează obligaţiile. Apropo, în ce limbă o să cânte?

— Ce întrebare! În idiş, bineînţeles, în idiş!

Mai târziu, când *yanuka* le fu prezentat, oamenii văzură că era pe jumătate copil, pe jumătate băieţandru. Două pete purpurii îi îmbujorau obrajii. Costumul nou îi era prea mare.

— Cum te cheamă? îl întrebă Frau Zauberblit.

— Numele lui e Nahum Slotzker, interveni doctorul Pappenheim, şi vorbeşte-i rar, nu înţelege germana.

Brusc, riduri de adult tremurară în colţurile ochilor băiatului, dar faţa-i arăta copilărească. Se simţea stingherit în faţa oamenilor mari.

— De unde eşti? Din Łódź? îl întrebă Samitzky în

poloneză.

Băiatul îi zâmbi şi răspunse:

— Din Kalashin.

Era o seară stranie. Frau Zauberblit arăta voioasă ca o fetişcană îndrăgostită. Samitzky se plimba în sus şi-n jos pe coridor, ca un profesor de gimnastică ieşit la pensie. Dirijorul îşi dădea în cărţi şi glumea cu chelneriţa, care-i servea prăjiturele proaspete cu mac. Chelneriţa era pe jumătate evreică şi părinţii îi muriseră în copilărie. Câţiva ani fusese metresa Grafului Schutzheim. După un timp, însă, Graful murise.

— O să mi se dea şi mie voie să vin cu voi? întrebă ea cu şiretenie.

— Ce întrebare! Păi cine o să ne servească în Nord, dacă nu dumneata?

— Nu sunt decât pe jumătate evreică.

— Şi eu, ce, eu sunt pe de-a-ntregul?

— Dar părinţii dumitale au fost amândoi evrei, nu-i aşa?

— Da, drăguţo, s-au născut evrei, dar au trecut la creştinism.

A doua zi sosi Frau Milbaum, patroana gemenilor. O femeie înaltă, elegantă, cu un aer maiestuos. Doctorul Pappenheim era încântat. Ori de câte ori vedea pe cineva reîntorcându-se la Badenheim, se simţea fericit.

Secretul îi asalta treptat pe vizitatori şi în atmosferă plutea o vagă anxietate, care-şi avea sursa într-o anumită nouă înţelegere *9* lucrurilor. Oamenii se plimbau cu paşi tăcuţi şi vorbeau în şoaptă. Chelnerii serveau căpşuni cu frişcă. Vara îşi arunca peste terasa spaţioasă umbra verde, pulsând de nebunie îmbătătoare. Gemenii, cu obrajii împurpuraţi, stăteau alături de patroana lor şi nu scoteau o vorbă. În societate, se comportau ca doi copii. Doctorul Pappenheim pregătise un întreg program şi lumea se afla într-o ciudată aşteptare, între o investigare şi alta, bătrânii

mai mureau. Oraşul era inundat de aburi de alcool. Cu o noapte în urmă, Herr Furst murise subit la cafenea. Ani la rând colindase străzile, dichisit, într-un costum imaculat. Şi alături, la cazino, alt om picase mort, lângă ruletă. Se simţea ceva nou în aer, un fel de dură claritate, care nu venea de la pădurile din împrejurimi.

Şi la Departamentul Asanării, cercetările continuau pe îndelete. Departamentul devenise acum focarul şi, pornind de la focar, reţeaua se răspândea în toate direcţiile. Erau dotaţi cu o bogată colecţie de hărţi, cu ziare şi cu o bibliotecă. Puteai trece pe acolo ca să le răsfoieşti, oricând îţi făcea plăcere. Dirijorul se duse ca să se înregistreze şi se întoarse de-a dreptul fericit. Îi arătaseră un dulap plin cu contracte, permise şi documente. Ciudat, bătrânul lui tată scrisese cândva o carte de aritmetică în ebraică. Ăştia de la Departament ştiau totul, ba chiar le făcea plăcere să-ţi înfăţişeze propriul tău trecut, povestea dirijorul.

La intrarea în oraş se pusese o barieră. Nimeni nu putea veni sau ieşi. Dar izolarea nu era chiar totală. Lăptarul aducea în fiecare dimineaţă lapte şi camioanele cu fructe îşi descărcau lădiţele la hotel. Ambele cafenele erau deschise toată noaptea, fanfara continua să cânte, şi totuşi s-ar fi zis că un alt timp, venit din alt spaţiu, invadase oraşul şi se înstăpânea în tăcere pe el.

12.

ŞI VIAŢA ÎNCEPU să-şi schimbe cursul: adio plimbări în pădure, drumeţii, picnicuri, excursii spontane sau organizate. Activităţile erau circumscrise acum între hotel, cofetărie şi piscină. Apa îi pria şcolăriţei, a cărei siluetă se împlinise. Plonja cu calm şi dibăcie. Doctorul Schutz înota zgomotos şi cam greoi. Dar fata nu-l ironiza: era mult prea preocupată de ea însăşi. Şi Sally cu Gertie îşi pe

treceau orele târzii ale dimineţii la piscină. Cândva, acest loc le fusese inaccesibil, dar bătrânul Graf, are

rămăsese loial, le făcuse rost de câte un permis la piscină şi la terenul de tenis. La început vizitatorii se arătaseră indignaţi, dar până la urmă, resentimentele s-au înmuiat. Sally şi Gertie învăţaseră să înoate, să arunce mingile în aer şi să se bucure de sporturile acvatice.

Oamenii începură să treacă după-amiaza pe la Departamentul Asanării. La prăvălia de surveniruri se şi pusese în vânzare o hartă a Poloniei. Tipii mai entuziaşti, cu spirit de aventură, vorbeau despre Vistula şi Munţii Carpaţi. Primul şoc se atenuase. Până şi muzicanţii nu se mai temeau să pună întrebări. Numai doctorul Langmann se arăta furios:

— Trebuie să recunoaşteţi, doctorul Pappenheim a reuşit într-adevăr să redeştepte toate vechile fantome adormite.

— Despre ce naiba vorbeşte? murmură Karl.

— Mai e nevoie de vreo explicaţie?

— Poate că doctorul Langmann ar dori să ne trimitem copiii la academii militare?

— Şi ce-i rău cu băieţii care se antrenează la sport?

— Exerciţiile fizice mă revoltă, spuse Karl.

— În cazul ăsta, de ce nu pleci în Polonia, la Łódź, la *Ostjuden*? Şi pe ei îi revoltă sportul. Sunt prea ocupaţi cu dughenele lor.

— În ce mă priveşte, nu văd ce strică micii negustori. Sunt mult mai rafinaţi decât cadeţii militari. Cel puţin, ei nu mănâncă varză.

— Ce ţi-am spus eu, Pappenheim a redeşteptat fantomele adormite.

— Dacă te referi iar la negustoraşii ăia, dă-mi voie să-ţi spun că şi mie mi-ar plăcea să mă număr printre ei. Detest sporturile, vânătoarea mă îmbolnăveşte, muşchii mei sunt moi, faţa mi-e palidă, şi nu înfulec ca un porc. Nu beau bere. Ia spune-mi, ai ceva împotriva modului meu de viaţă?

— Da.

— În cazul ăsta, de ce te înregistrezi aici?

Lotte nu lua parte la dispută. De parcă cel care vorbea n-ar fi fost Karl, pe care-l întâlnise de atât de puţină vreme, ci un soţ ale cărui idiosincrazii îi erau cunoscute ca liniile din propria ei palmă.

În trecut, chiar în curtea asta a Departamentului, se făceau înscrieri pentru excursiile organizate. În curtea vecină, te înscriai pentru lecţii de călărie. Tot de aici porneau trăsurile care te duceau la operă, la Karisheim. Cu câţiva ani în urmă apăruse în curtea asta un om care mai târziu devenise cunoscut sub porecla de „Sturzul”. Era un tip sfrijit, cu o faţă de călugăr, care predica Reîntoarcerea la Natură, într-o versiune rusească. Şi-a găsit câţiva adepţi care au plecat împreună cu el şi s-au sihăstrii în munţi. După un timp, când s-au întors, au povestit tuturor cum învăţaseră să respire şi să facă exerciţii. Citiseră în grup pasaje din operele lui Hermann Hesse. Fără îndoială, omul le ştiuse pe de rost.

De-a lungul anilor, curtea aceasta plăcută atrăsese o liotă de potlogari, magicieni şi şarlatani, înarmaţi cu diplome de tot felul. În fiecare an izbucnea câte un scandal şi, odată cu numirea doctorului Pappenheim, scandalurile se înmulţiseră.

Cu câţiva ani înainte, curtea fusese martora apariţiei unui omuleţ scund, îmbrăcat într-un costum ieftin, care arăta a comis-voiajor. Curând a reieşit însă că nu era comis-voiajor, ci un om care voiaja cu un mesaj. Timp de câte va zile, a stat în curte strigând trecătorilor: „Mântuiţi-vă sufletele cât mai aveţi timp!” A găsit şi el câţiva adepţi. Dar de astă dată, povestea s-a lăsat cu scandal. Omul s-a încurcat cu o şcolăriţă frumoasă şi, se pare, a violat-o. Părinţii fetei, care au venit s-o caute, l-au dat în judecată pe doctorul Pappenheim sub acuzaţia de corupere de minore.

Şi acum, în aceeaşi curte, oamenii se înscriau pentru plecarea în Polonia. Amănuntele erau obscure. Pappenheim le spunea, glumind:

— Şi ce importanţă are? Care-i diferenţa între aici şi acolo? Poate că locul nostru este într-adevăr acolo.

Samitzky era fericit ca un băieţaş. Parfumul Poloniei îi restituia copilăria. Dar ceilalţi făceau tot ce puteau ca să se sustragă. Oficiu] Poştal era înecat în telegrame şi scrisori expres şi toată lumea îl blestema pe Pappenheim.

Foarte curând deveni însă limpede că nu era nimic de făcut. În hotel se serveau din nou mâncăruri uşoare de sezon: găluşti cu brânză şi borş cu smântână. Şeful de sală era vesel şi jovial. Chelneriţa pe jumătate evreică îl păcălea; noaptea, îi îndopa pe muzicanţii flămânzi cu sandvişuri şi cu vin.

13.

BANCHETUL ÎN ONOAREA băiatului *yanuka* a început târziu. Pasagerii rătăceau din coridor în coridor şi lumina electrică le sugea culoarea din obraji. Petele de umbră de pe covoare erau difuze şi catifelate. Chelneriţa servea cafea glasată. Întinseseră mese lungi în hol şi le acoperiseră cu feţe de masă albe. Câţiva muzicanţi se adunaseră într-un co] ţ unde cântau pentru sufletul lor. Limbi de întuneric se năpusteau la ferestrele înalte, înguste.

Frau Milbaum şedea întronată în fotoliu şi ochii ei verzi scăpărau scântei verzi. Oamenii evitau s-o privească.

— Unde-mi sunt gemenii? murmură ea.

Nimeni nu-i răspunse. Toţi păreau prinşi în mreje nevăzute. Gemenii tăifăsuiau cu Sally. Aceasta purta o rochie lungă, înflorată şi gesticula ca o cântăreaţă. Gemenii, care nu erau deprinşi să discute cu femei, râdeau fâstâciţi.

Sally le povestea despre primele festivaluri. Apăru şi Gertie, care exclamă:

— Ah, aici erai!

— Dă-mi voie să-ţi prezint doi adevăraţi gentlemani, i se adresă Sally.

Gemenii întinseră pe rând mâinile lor lungi, albe. *Yanuka* şedea într-un colţ şi nu rostea o vorbuliţă. Doctorul Pappenheim îi explica într-un idiş stâlcit că în curând avea să înceapă banchetul. Oamenii abia aşteptau să-l audă cântând.

Toată lumea bea din plin. Frau Milbaum nu se clintea de pe tronul ei regal. Ochii verzi îi sticleau de ură. Viaţa ei, întotdeauna şi pretutindeni, fusese plină de complicaţii, şi acum începea să se complice şi aici. Avea impresia că exista o conspiraţie împotriva ei. În acea dimineaţă se înregistrase la Departamentul Asanării. Funcţionarul nici nu luase notă de titlurile ei aristocratice moştenite de la primul soţ, şi nici nu pomenise măcar de cel de-al doilea soţ, un nobil cu sânge regal. Singurul nume care figura pe formular era cel al tatălui ei.

Aşezat într-un fotoliu vecin, Samitzky sporovăia într-o poloneză stricată, vioi ca un băieţandru. În expansivitatea lui, se întoarse şi către Frau Milbaum, spunându-i:

— De ce nu intraţi în cercul nostru, Madame? Cred că o să ne găsiţi amuzanţi.

Ochii doamnei căpătară luciri de oţel.

— Mulţumesc, răspunse ea.

— Am fi o companie pe măsura dumneavoastră, aristocraţie evreiască, o presă el.

— Înţeleg, răspunse ea fără să-i arunce măcar o privire.

— Şi compania dumneavoastră ne-ar face onoare, stărui Samitzky.

— N-avea grijă, ducesa va trebui să se obişnuiască cu noi, îi şopti muzicantul Zâmbelman.

— S-a înregistrat şi ea, nu? Atunci ce se ţine aşa măreaţă? întrebă un alt muzicant din colţ.

Frau Milbaum îl măsură cu ochii ei verzi:

— Lepădături!

Zvârli în cele din urmă cuvântul, ca pe o piatră.

— Ne-a făcut lepădături, sări Zâmbelman. A spus că suntem lepădături.

Chelneriţa servea brânzeturi şi vin de Bordeaux. Doctorul Pappenheim şedea lângă *ycinuka* şi îl încuraja:

— N-ai de ce să fii speriat. Oamenii sunt foarte prietenoşi. Ai să stai pe scenă şi ai să cânţi.

— Mi-e frică, spuse copilul.

— N-are de ce să-ţi fie frică; oamenii sunt foarte prietenoşi.

Dirijorul dădea pe gât pahar după pahar. Faţa îi era roşie.

— Plecăm în ţara noastră de baştină, Samitzky, va trebui să învăţăm să tragem la măsea.

— Acolo se bea alcool adevărat, nu supă de bere.

— Şi cum or să se poarte cu un *goi* ca mine?

— Nu-ţi face griji, nu rişti nimic decât o circumciziune, glumi Zâmbelman, dar îşi dădu seama că mersese prea departe. Nu te teme, evreii nu sunt barbari, în ciuda a tot ce se spune.

Doctorul Langmann se apropie de Frau Milbaum şi îi spuse:

— Mâine plec de aici.

— Nu te-ai înregistrat la Departamentul Asanării?

— Eu mă consider un cetăţean austriac liber. N-au decât să-i trimită pe evreii polonezi în Polonia, îşi merită patria. Eu am picat din greşeală în toată încurcătura asta. Ce, un om nu poate să săvârşească din când în când o greşeală? Şi acelaşi lucru ţi se aplică şi dumitale. Şi, din cauza unor greşeli, or să ne priveze de dreptul nostru la libertatea de mişcare?

Frau Milbaum le zări acum pe Sally şi pe Gertie. Îi trăgeau pe gemeni după ele, într-un loc mai întunecos.

— Târfei şuieră ducesa printre dinţi.

Gemenii erau fericiţi şi aţâţaţi ca doi băieţandri invitaţi la o orgie.

După miezul nopţii, copilul fu adus pe scenă. Tremura din cap până în picioare. Doctorul Pappenheim stătea lângă el, cu un aer patern. Copilul cântă despre codrii întunecaţi, bântuiţi de lupi. Era un soi de cântec de leagăn. Muzicanţii înconjuraseră scena şi se holbau prosteşte la el. Lumea lor se prăbuşea.

— Minunat! exclamă cineva.

Samitzky plângea cu lacrimi de beţiv. Frau Zauberblit se apropie de el şi-l întrebă:

— Ce s-a întâmplat?

În acelaşi timp, Sally fu asaltată de o spaimă ascunsă. Veni lângă doctorul Pappenheim şi-l întrebă:

— Dragă domnule doctor Pappenheim, credeţi că o să ni se îngăduie şi nouă să venim? Va fi loc şi pentru noi?

— Ce tot vorbeşti? o dojeni el. În împărăţia noastră este loc pentru toţi evreii şi pentru toţi acei care doresc să fie evrei. E o împărăţie vastă, asta a noastră.

— Mi-e teamă.

— N-are de ce să-ţi fie teamă, draga mea. În curând ne vom lua cu toţii drumul.

Gertie stătea deoparte şi nu punea nicio întrebare, ca şi cum ea nu avea dreptul să pună întrebări.

14.

VARA ÎŞI ETALA SPLENDORILE. Trandafirii sălbatici irupeau în grădinile bete şi se căţărau pe garduri. Doctorul Schutz ţopăia de colo-colo ca un flăcăiandru, amintindu-şi de râsetele din trecut ale şcolăriţei. În ultima vreme devenise morocănoasă, din cauza piscinei, înotul în piscină o făcea să se simtă fericită, într-un fel pe care numai animalele îl cunosc. Şi acum i se răpise această fericire. Departamentul Asanării închisese rezervoarele de apă. Şcolăriţa tânjea după înot. Schutz îi aducea cutii cu

bomboane, îi promitea un tur al Alpilor, o escapadă la Paris, un *iveekend* în Majorca, o croazieră pe Marea Baltică. Încerca din răsputeri s-o facă fericită. Şi când vedea că vorbele erau zadarnice, începea să ţopăie ca un copil, să danseze ca un urs.

Sally şi Gertie îşi îmbrăcară fustele roşii, îşi puseră pălăriile de pai şi porniră în direcţia hotelului. Doctorul Pappenheim stătea în uşă.

— Am fost lipsite de bucuria vieţii noastre, îi mărturisi Sally.

— Ce tot vorbeşti? întrebă doctorul Pappenheim surprins.

— Au închis piscina.

— În cazul ăsta, vom avea timp pentru studiu, replică Pappenheim.

Fetele râseră.

— Nu vreţi să intraţi cu noi la bar? Nu doriţi un strop de Malaga? propuse Sally.

— Sunt gata la orice.

În bar, toată lumea se distra. Muzicanţii o aduseseră cu ei pe chelneriţă, chelneriţa pe jumătate evreică. Se zbânţuia pe scenă în chip de dansatoare, expunându-şi picioarele şi strigând că pulpele ei nu fuseseră înregistrate la Departamentul Asanării, pentru că erau confecţionate din carne pur austriacă.

Barmanul stropea ghivecele cu flori de pe pervazul ferestrei. Tămbălăul îl lăsa indiferent. Le cunoştea el toate nebuniile şi pe faţă şi pe dos, dar anul ăsta depăşiseră orice limită, încercase de câteva ori s-o dea afară pe chelneriţă dar, până la urmă, când muzicanţii îl ameninţaseră că or să-i boicoteze barul, se lăsase păgubaş. Afacerile nu prea mergeau bine anul ăsta. îi făcea mare concurenţă cofetăria, cu irezistibilele ei tarte cu căpşuni.

După ce-şi termină dansul, chelneriţa începu să-i imite pe gemeni, apoi cântă la o vioară imaginară,

mimându-l pe Mandelbaum, după care se făcu mică, imitându-l pe *yanuka*. Toţi se prăpădeau de râs. Pappenheim le spunea fetelor că speră să organizeze o stagiune extraordinară. Desigur că un număr de artişti îl lăsaseră de căruţă, nu-i răspunseseră la telegrame – fără îndoială că totul se datora dezordinii birocratice.

— Şi dacă va trebui să emigrăm? întrebă Sally.

— Atunci vom emigra. În Polonia există locuri superbe.

Mirosurile din bar operau minuni asupra dispoziţiei doctorului Pappenheim. Grijile îl părăsiseră. Chelneriţa era de nedomolit. Povestea anecdote, înjura varza austriacă, făcea jurăminte de credinţă Ordinului Iudaic al doctorului Pappenheim.

Dintr-odată peste bar se lăsă tăcerea, o tăcere amestecată cu întunecime. Cuvintele se prăbuşiră strivite. Doctorul Pappenheim îşi scoase pălăria de pai. Avea aerul că e gata să prezinte un nou artist faimos.

— Ce comandăm? întrebă Sally.

— Ceva tare, răspunse Gertie fără să-l consulte pe Pappenheim.

Deodată chelneriţa se ridică în picioare, îşi scoase ciorapii şi anunţă că toţi beţivii şi mâncăii aflaţi de faţă erau poftiţi să se înfrupte din carne pur austriacă. Era beată turtă. Încercară s-o ducă jos în pivniţă, dar barmanul se opuse pe motiv că pivniţa era ticsită de sticle.

— Nu-i gustoasă carnea mea?

Se repezi drept spre doctorul Pappenheim.

— Fără îndoială, o asigură acesta.

— Atunci de ce nu iei un cuţit să-ţi tai o felie?

— Arăt eu a măcelar?

— Ce vrei de la el? o întrebă Sally. Chiar îl crezi capabil de aşa ceva?

— În cazul ăsta, o să tai eu singură o porţie, spuse chelneriţa punând mâna pe un cuţit şi sfârtecându-şi

pulpa.

Urmă o nemaipomenită hărmălaie. Alergară să-l aducă pe Martin. Podeaua era împroşcată cu sânge.

— N-o să mă părăsiţi aici, ţipa fata. Vin şi eu cu voi!

Muzicanţii greoi zăceau neputincioşi. Groaza se închega în ochii lor.

Atunci Pappenheim se ridică în picioare şi-i strigă fetei:

— Da' ce-ţi închipui? Oriunde vom merge, ai să vii şi tu cu noi.

Chelneriţa însă nu-l mai putea auzi.

După ce Martin îi bandajă rana, o transportară sus în hol şi o înveliră într-o pătură verde, de lână. Un fior străbătu hotelul: disperarea o scosese pe fată din minţi.

A doua zi întregul hotel era cufundat într-o tăcere îngheţată. Chelneriţa dormea şi umbre cenuşii îi bântuiau somnul. Muzicanţii se ghemuiseră unul într-altul pe pajişte, ca o turmă speriată. Turla bisericii arunca o umbră lungă peste Grădinile Imperiale. Schutz nu se urnea de lângă poala şcolăriţei. Începuse să se teamă de privirea ei limpede. Ochii fetei păreau să absoarbă totul. Schutz îi povesti că chelneriţa, cea pe jumătate evreică, era o femeie foarte drăguţă, dar din păcate nu ştiu ce neastâmpăr îi tulburase liniştea sufletească.

— Şi rana? întrebă fata cu bruscheţe.

Schutz încercă să minimalizeze întreaga chestiune şi-i răspunse că, în fond, rana era foarte superficială.

Karl şedea într-un fotoliu şi contempla acvariul. Şeful de sală se apropie de el şi-i povesti despre o teribilă catastrofă care se petrecuse în acvariu cu un an înainte. Un iubitor de natură adusese câteva specimene de peşti Cambium albaştri şi-l convinsese pe proprietarul hotelului să-i pună împreună cu ceilalţi peşti. Patronul se cam temuse de peştii ăştia albaştri, dar, până la urmă, îi acceptase în acvariu. Primele câteva zile peştii Cambium

albaştri zburdaseră vioi prin apă, dar într-o noapte năvăliseră peste ceilalţi peşti şi-i masacraseră. A doua zi dimineaţă, fundul acvariului era presărat cu cadavre.

— Şi ăştia sunt urmaşii asasinilor? întrebă Karl.

— Nu. Patronul hotelului i-a condamnat pe asasini la moarte.

— Deci ăştia sunt alţi peşti?

— Da, peşti noi. îmi plac la nebunie. Ia priviţi cu câtă grandoare spintecă apa. Au ceva măreţ, nu găsiţi?

— Şi nu se luptă între ei? întrebă Karl.

— Cred că nu, răspunse şeful de sală. Cei verzi sunt foarte modeşti şi retraşi, nu-s deloc războinici.

— Şi crezi că ar trebui separaţi?

— Poate că ar trebui, răspunse şeful de sală

1.

NOPŢILE LINIŞTITE, molcome, se reîntoarseră la Badenheim. *Yanuka*, învelit în două pături, şedea pe terasă. Oaspeţii hotelului îl îngrijeau ca pe un copil adoptiv. Din când în când, câte o scrisoare expres îşi croia drum în localitate şi pricinuia o uşoară perturbare: vreun aranjament care dăduse greş. Un comis-voiajor, care nu aflase de restricţii, sosi într-o călătorie de afaceri. Nu putea înţelege: la ţară, în sate, totul era perfect liniştit. Ce se întâmpla aici?

— Deci, îndărăt în Polonia cu noi? râse el. Şi eu care pe vremuri am fugit de acolo.

— Cu toţii ne tragem din Polonia şi ne reîntorceam la locul de baştină, îl lămuri Pappenheim.

— Şi ce rost are să ne reîntoarcem? Eu reprezint o firmă binecunoscută. Ideea de a mă întoarce în Polonia nu-mi surâde deloc.

Dacă n-ar fi fost aceste ecouri răzleţe din lumea de afară, probabil că izolarea ar fi fost mai uşor de suportat. Dar scrisorile ocazionale care reuşeau să se strecoare tulburau apele liniştite şi stârneau o vremelnică nelinişte.

— Ce-ţi scrie?”

— Eu, unul, m-am învăţat să trăiesc fără scrisori şi ziare.

— Eu, din nefericire, nu m-am învăţat să mă lipsesc de ele, spuse doctorul Pappenheim.

Scrisori şi ziare. Foşnetul de hârtie nu mai putea fi auzit în hotel. Tăcerea era densă, şi de la o zi la alta devenea tot mai compactă.

— Nu sunt îngrijorat, spunea comis-voiajorul, recăpătându-şi buna dispoziţie. În cazul meu, totul e pe socoteala firmei, n-au decât să se îngrijoreze ei. Eu mi-am respectat partea mea din învoială. N-au decât să achite ei cheltuielile pentru toate încurcăturile. M-au exploatat destul în toţi anii ăştia. Să plătească!

— Ai avut noroc să aterizezi aici în călătorie de afaceri.

— O dată, cu ani în urmă, am rămas înzăpezit într-un sat, căzuse o avalanşă de primăvară. O lună întreagă am dormit îngropat acolo. Şi totul pe socoteala firmei.

— Şi deci n-ai să pleci în Polonia?

— Dacă cei de la firmă sunt gata să achite cheltuielile pentru o călătorie atât de lungă, n-am nimic împotrivă să plec.

A doua zi, comis-voiajorul îmbrăcă un costum alb şi se aşeză la o masă lângă intrarea în cofetărie. Asemenea unui ostaş antrenaţ de anii lungi ai serviciului militar, era gata să profite la maximum de orice prilej de repaus. La sfârşitul săptămânii ceru santinelelor de la bariera oraşului să-i semneze dovada că nu se putea deplasa. Nu era vina lui dacă fusese reţinut acolo”.

Cum zilele se topeau una în cealaltă şi cum santinelele de la barieră îl informară că, pentru moment, nu exista nicio intenţie de a se da drumul circulaţiei, omul ajunse la concluzia că n-avea niciun rost să trăiască asemenea unui hoţ, locuind în cămăruţele dosnice ale

hotelului, aşa încât se instală într-o cameră spaţioasă, după cum îi stătea bine reprezentantului unei firme ultracunoscute. Ceilalţi pasageri erau încântaţi de el, de parc-ar fi fost un mesager care le aducea veşti dintr-o lume îndepărtată. Se îmbrăca foarte îngrijit şi, din când în când, anunţa cu glas tare:

— Şi acum. Salo se odihneşte pe socoteala firmei. O perioadă de odihnă pe socoteala firmei valorează cât greutatea ei în? un.

Pe urmă se ducea să facă o plimbare în grădină, tot pe socoteala firmei. Orice făcea acum era în strictă conformitate cu regulamentele companiei. Firma îi cerea să se odihnească, pentru sănătatea lui, aşa încât, când va sosi vremea să iasă la pensie, să fie un pensionar sănătos.

m în cele din urmă, scrisorile încetară cu totul să mai sosească. Muzicanţii se adunau şi discutau cu glasuri scăzute: ce vor face în stagiunea viitoare?

— Repetiţii, copii, repetiţii! îi îmboldea Pappenheim. În curând vom fi în drum spre Polonia şi voi nu repetaţi? Polonia este o ţară cu un nivel artistic foarte ridicat.

A doua zi, doctorul Pappenheim îi informă că îi avansase în grad şi că, de acum înainte, vor fi plătiţi potrivit celor mai înalte tarife prevăzute pentru muzicanţi. Erau cu toţii extrem de mulţumiţi. Dirijorul profită de ocazie ca să-i mustre pentru lenevia lor şi afirmă că generozitatea impresarului era colosală. Dac-ar fi fost după el, nici prin cap nu i-ar fi trecut să-i avanseze., Dintr-odată, toată lumea părea să treacă printr-un acces de generozitate. Şeful de sală îşi făcea frecvente apariţii în restaurant, întrebându-i pe oaspeţi dacă-i satisface mâncarea. Aparent, «ra trimis de proprietarul hotelului – sau poate că el însuşi considera că asemenea atitudine ţinea de îndatoririle lui.

— Nu-i aşa că-i plăcut aici? întrebă Karl.

— Foarte plăcut, răspunse Lotte.

— Îţi trebuie oarecare timp până să te obişnuieşti cu plăcerile localităţii.

Karl vorbea întruna despre cei doi fii ai lui, întemniţaţi de general într-o cazarmă.

— Acum, probabil că fac exerciţii, spunea el.

— Probabil că aleargă.

ZILELE ALUNECAU PE LÂNGĂ EI. O lumină rece izbucni dinspre nord şi se aşternu pe coridorul lung. Nu părea propriu-zis lumină, ci mai curând nişte ace care tăiau covorul în pătrate. Oamenii se prelingeau pe lângă pereţi, ca nişte umbre.

Eleva fugită de la şcoală se înălţase foarte mult. Jacheta de piele strânsă pe corp îi punea în valoare silueta zveltă, dar obrajii, obrajii trandafirii, bucălaţi, îşi pierduseră prospeţimea. Doctorul Schutz încerca să o învelească în pardesiul lui, dar fata se împotrivea.

Un râs care sugera clinchet de sticlă spartă răsună în hol.

— Şi n-o să te mai vedem de acum înainte? întrebă un glas piţigăiat de femeie.

Nu se auzi niciun răspuns şi, o clipă, s-ar fi zis că glasul îşi pusese lui însuşi întrebarea.

Şcolăriţa se ridică în picioare şi spuse:

— Vino, Schutzi, haide să ieşim afară. De ce stăm aici?

Vocea fetei avea o stranie fermitate, care nu se potrivea deloc cu înfăţişarea ei delicată, fragilă.

— Peste puţin timp or să servească îngheţata, răspunse Schutz, încercând să-i frâneze impulsul.

Fata se aşeză din nou şi aruncă o privire pătrunzătoare în jur, cu ochii ei mari, verzi, de parcă ar fi vrut să amuţească murmurele care o împresurau.

Şedeau acolo de patru ore. Lumina asfinţitului aprinsese boschetul stufos, galben, care creştea lângă fereastră. Holul se întunecase; era un moment de uşurare.

Oamenii schimbau priviri între ei. Şcolăriţa nu-şi desprindea mâinile de pe genunchi. Degetele ei arătau acum străvezii, mai lungi ca de obicei.

— În curând se va servi îngheţata, anunţă vocea baritonală a şefului de sală.

Chiar înainte ca anunţul să fi fost rostit, el şi suita lui se şi înfiinţaseră în uşă, ca nişte marionete pe o scenă. Rămaseră un moment locului, înfăţişând spectatorilor conul de îngheţată, în toată splendoarea lui, înainte de a fi devorat: ananas cu cremă glasată.

— Vezi, ce ţi-am spus eu? rosti Schutz pe tonul unui părinte care se adresează fiicei lui adolescente.

Şcolăriţa înălţă ochii şi îi aruncă o privire rece, dojenitoare.

Oaspeţii mâncară în tăcere, absorbiţi în mărunta plăcere de moment. Fulgi de întuneric se cerneau prin colţurile încăperii, şi spaţiul deveni şi mai închis. Karl şi Lotte stăteau izolaţi într-un colţ.

— Peştii din acvariu, ce s-a întâmplat cu peştii din acvariu? murmură brusc Karl.

— Nimic, înoată ca de obicei.

— Mă refer la peştişorii verzi; unde au dispărut cei verzi?

— Ce ciudat! exclamă Lotte. Îi urmăreşti tot timpul.

Karl luă farfuria, o ridică spre buze, dar înainte de a gusta îngheţata, continuă:

— Cei verzi, cei mai drăguţi peştişori din acvariu, au dispărut fără ca măcar cineva să fi observat.

Gustă o linguriţă de îngheţată, apoi aşează cu grijă farfuria pe măsuţa joasă.

Nu după multă vreme sosiră şi cafelele – cafea suculentă, bogat aromată. Frau Zauberblit remarcă:

— Şeful de sală ne copleşeşte cu bunătăţi, va trebui să-i fim recunoscători tot restul vieţii noastre.

— Încearcă să ne priveze de plăcerile lumii de apoi,

replică Samitzky.

— Ce vrei să spui?

— Asta nu-i cafea, e smirnă şi tămâie.

Şeful de sală se scuză, spunând că e cafea braziliană, din depozitul lor.

Se lăsă înserarea. Focul licăritor din şemineu ilumina feţele oamenilor care-l înconjurau, şi familiara muzică a tăcerii cuprinse din nou încăperea. Şcolăriţa era absorbită în propriile ei meditaţii. Schutz îşi aprinse pipa, îşi încrucişă picioarele şi se lăsă pe speteaza fotoliului de parcă s-ar fi abandonat mâinilor diafane ale amurgului. Şi în timp ce şedeau cu toţii acolo, în tăcere, îşi făcu apariţia doctorul Langmann, sprijinindu-se în baston.

Rămase în prag şi anunţă:

— Am fost la Departament şi am cerut să-l văd pe director ca să-i cer o reexaminare.

— O reexaminare a ce? întrebă Schutz, deschizându-şi ochii.

— A cazului meu, a cazului meu în speţă.

— Şi cu ce vă putem ajuta?

— Nu am nevoie de ajutor.

Evident, colcăia în el o mânie reţinută, care-şi căuta o portiţă de izbucnire. Rămase neclintit în prag, aşteptând ca vreunul dintre cei de faţă să-i caute pricină, dar oamenii nu erau supăraţi pe el.

— Părerea mea, în ce mă priveşte, este neschimbată, declară doctorul Langmann.

— Şi care este părerea dumneavoastră?

— Că sunt născut şi crescut în Austria şi că legile Austriei trebuie să mi se aplice şi mie atâta timp cât voi fi în viaţă.

— Da, dar din întâmplare sunteţi şi evreu, dacă nu mă înşel.

— Evreu! Şi ce înseamnă asta? Poate ai amabilitatea să-mi explici ce înseamnă.

— Din partea noastră, poţi renunţa la această legătură oricând doreşti, interveni Frau Zauberblit.

— Exact ăsta este şi argumentul meu.

— Şi atunci de ce sunteţi supărat pe noi?

— Dar Pappenheim, cum stăm cu Pappenheim? Nu l-aţi auzit numindu-ne Ordinul Aristocraţiei Iudaice?

— N-am ştiut niciodată, continuă Schutz, că doctorul Pappenheim are un simţ al umorului atât de dezvoltat.

— Asemenea declaraţii nu trebuie luate uşor! urmă doctorul Langmann pe un ton sever.

Schutz ieşi din hol să aducă nişte cărbuni ca să aţâţe focul. Faţa şcolăriţei păli. Schutz nu se apropie de ea. îşi concentra privirile pe scânteile rubinii scuipate de foc. O stranie intimitate învălui holul întunecat, o intimitate mută. Doctorul Langmann îşi aprinse pipa şi fumul de tutun îşi răspândi dulcea aromă.

Deodată, şcolăriţa se ridică în picioare şi strigă:

— De ce nu mă scoţi de aici? Nu vezi că nu mai pot suporta?

Schutz se ridică şi se apropie de ea, cuprins de panică, dar chiar în clipa când întinse mâna, fata se prăbuşi pe jos, leşinată.

— Copila asta-i bolnavă, strigă Frau Zauberblit. Aduceţi puţin coniac.

Ceasul crepusculului fusese zdruncinat. Schutz îngenunche şi ridică fata pe canapea. Oamenii o înconjurară, privind-o cu o expresie de pocăinţă, de parcă realitatea tocmai se redeşteptase şi-i plesnise în obraz.

Secretul fu dezvăluit. Şcolăriţa era însărcinată, în luna a treia. Doctorul Schutz arăta stingherit şi fâstâcit. Se aşează să-i scrie o lungă scrisoare mamei sale, informând-o că o importantă schimbare intervenise în viaţa lui. Era pe punctul de a se căsători cu o femeie admirabilă; se declara convins că mama îi va aproba alegerea. Însă, pentru moment, nu avea un şfanţ în buzunar. Dacă ar putea să-i

expedieze ceva bani, expres sau printr-un curier special, i-ar fi nespus de recunoscător.

Împături scrisoarea, o vârî într-un plic, dar în drum spre poştă îşi aduse aminte că totul fusese închis, inclusiv oficiul poştal.

HALUCINAŢIILE lui Trude se evaporaseră. Stătea din mou la fezstra deschisă. Martin stropea grădina şi vopsea uşa din spate. Intrarea din spate, neglijată, fusese o povară pe sufletul lui încă de la vizita inspectorului. El şi Trude se înregistraseră. Procedura fusese scurtă.

— Evreu?

— Evreu.

— Evreică?

— Evreică.

— Şi Helena? întrebase slujbaşul.

— Ea nu mai e evreică, răspunsese Martin zâmbind.

Slujbaşul îi pusese o serie de întrebări, în special legate de Helena. Martin fusese încurcat şi nu ştiuse ce să răspundă. Când se întoarse şi îi povesti totul lui Trude, aceasta îl privi cu ochi încărcaţi de tandreţe, de parcă i-ar fi adus un mesaj dintr-o altă lume. Acum se lăsase cu totul în voia amintirilor din copilărie. O puzderie de cuvinte poloneze ţâşniseră la suprafaţa memoriei ei, şi ori de câte ori le regăsea, zâmbea. Helena nu le mai scrisese. În general soseau extrem de puţine scrisori şi cele care răzbeau nu făceau decât să le tulbure oamenilor veghea.

Cei ce fuseseră obişnuiţi să înoate în piscină îşi petreceau acum vremea pe terenul de teni. Dirijorul fanfarei îşi omora timpul cu exerciţii fizice.

Trude nu mai spunea: „Cât de transparenţi arată toţi şi cât de slabi!” Vorbea despre copilăria ei din Polonia. Fugise de acasă minată de un impuls prostesc. Părinţii n-o iertaseră niciodată. De ani de zile nu mai pomenise de lucrurile astea.

Când, vreodată, încerca să vorbească, Martin îi

spunea: „Tu ai rămas înrădăcinată în munţii aceia”. Acum, însă, o asculta şi se mira: în glasul ei se desluşea o. melodie, şi parcă o muzică îndepărtată îi însufleţea chipul.

Trude spunea:

— Când Dumnezeu vrea, un om se reîntoarce în patria unde s-a născut.

„Crezi că ai mei or să mă ierte? *” Întrebarea aceasta revenea acum în mod regulat între prânz şi cină. După care Trude se ducea din nou la fereastră, sau răsfoia o revistă. O dată spuse chiar:

— Helena o să se întoarcă la noi. Sunt sigură că o să se întoarcă.

Profesorul Fussholdt îşi citea corecturile cărţii. Cândva, prelegerile sale stârniseră controverse în cercurile academice. El era acela care-l numise pe Theodore Herzl „un scriitor de duzină cu pretenţii mesianice”, iar pe adepţii lui „funcţionari mărunţi care s-au repezit în vagonul de aur al circarului”. Nici Martin Buber nu scăpase de ghimpii lui. Fussholdt era acela care spusese că Buber nu se putuse niciodată decide dacă era profet sau profesor. Potrivit cu părerea lui Fussholdt, dacă cineva merita într-adevăr titlul de „Mare Evreu”, acela era

Karl Kraus: reuşise să reînvie satira. Şi acum, profesorul şedea şi citea corecturile celei mai recente cărţi ale sale. Pe cine mai ataca de astă dată? Pe jurnalişti, pe scriitorii de duzină sau aşa-numita „artă evreiască”? Poate că în noua lui carte se ocupa de Hans Herzl, fiul lui Theodore, care se convertise la creştinism? Sau poate că era o carte despre satiră, singura formă de artă potrivită pentru vieţile noastre.

Frau Zauberblit şedea în camera ei. Termometrul pe care şi-l pusese indica 38, 2 şi firicelele de sânge din flegmă erau groase ca nişte viermi. Durerile i se înteţiseră şi i se plimbau de la o coastă la alta. Să moară de moarte bună, fără să se mai întoarcă vreodată la sanatoriu – asta

era ferma ei hotărâre. Moartea încetase să o mai preocupe. Ajunsese să creadă, cu simplitate şi certitudine, în viaţa de apoi.

Îi plăceau florile din Grădinile Imperiale, plimbările scurte, tot ce se numea „Badenheim”: priveliştile şi cuvintele. Samitzky bea de stingea. Vorbea o germană împănată cu poloneză şi istorisea tot timpul poveşti despre oraşul în care se născuse.

Cu o seară înainte, Frau Zauberblit redactase o schiţă de testament.

1) Bijuteriile – lui *yanuka*, pentru a-şi desăvârşi educaţia muzicală.

2) Banii numerar – gemenilor.

3) Rochiile – lui Sally şi lui Gertie.

4) Obiectele de gospodărie – şefului de sală.

5) Cadavrul ei va fi incinerat. Doctorul Pappenheim urma să spună *Kaddish*.

Ascunsese foaia de hârtie într-un sertar. Temperatura ei urca încetul cu încetul. Obiceiul de a-şi nota fiecare fluctuaţie de febră, un obicei deprins la sanatoriu şi pe care-l detesta, devenise acum un secret împărtăşit numai cu ea însăşi. îşi nota febra şi râdea de parcă şi-ar fi bătut joc de o deprindere stupidă de care nu se putea dezbăra.

Scrise numeroase scrisori. îşi aduse aminte de bătrâna ei dădacă şi îi trimise nişte bani, dar mai presus de orice îl iubea pe Samitzky şi melodia lui bolnavă. Ca şi cum prietenia lor n-ar fi datat doar de un număr de zile, ci de ani fără şir. De astă dată mulţi dintre vechii vilegiaturişti nu veniseră la Badenheim. Simţea afecţiune pentru toţi, chiar şi pentru Mitzi.

— Dacă Mandelbaum ne trage chiulul, o să-l invităm pe Kraus, pe spezele mele – numai nu te necăji, doctore Pappenheim, nu te necăji!

Samitzky continua să bea şi ea nu-i cerea să se oprească. îl iubea, pe el şi beţia lui.

18.

LUMINA ERA ÎNCREMENITĂ. În aer se simţea un soi de încordare îngheţată. O umbră străină, ruginie, rodea pe nesimţite frunzele de muşcată. Plantele agăţătoare absorbeau umezeala amară, ascunsă. Pappenheim îi răsfăţa pe muzicanţi şi le cumpăra şocolată şi tarte cu cremă. Muzicanţii erau supuşi, plini de recunoştinţă. Certurile luaseră sfârşit. Şi strania lumină nouă se filtra printre nori şi scălda terasa spaţioasă. Iubirea doctorului Schutz nu mai era plină de voioşie, ca în zilele din trecut. Umbra ruginie îi cuprinsese acum şi pe el şi pe iubita lui. Şcolăriţa se cuibărea în pardesiul lui de vară, de parcă s-ar fi temut de o bruscă despărţire.

Oficiul poştal era închis. Lumini reci îi dezmierdau treptele netede, de marmură. Portalurile, cu ornamentele lor gotice, aminteau parcă de un monument în ruină. Cu o seară înainte, doctorul Pappenheim se oprise lângă poşta ferecată şi şoptise râzând: „Totul s-a închis/4

În timp ce doctorul Pappenheim stătea lângă oficiul poştal, o luptă disperată avea loc în farmacie. Doi străini pătrunseseră cu forţa şi prădaseră dulăpiorul de „toxice”. Martin îi prinsese, le ţinuse piept şi le smulsese fiolele din mâini, strigând:

— Aşa ceva nu îngădui!

Erau doi bărbaţi cu feţe rătăcite, care sosiseră cu câteva zile în urmă. Pe chipurile lor era zugrăvită o disperare rece.

Mandelbaum şi trioul lui sosiră în toiul mopţii, ca nişte răufăcători. Pappenheim îi conduse la parterul hotelului şi le oferi ceai.

— Ce s-a întâmplat?

— Am obţinut un transfer, răspunse Mandelbaum.

— Voi l-aţi cerut?

— Bineînţeles că noi. Un ofiţeraş tânăr ne-a transferat hârtiile. I-am explicat că trebuie să ajungem la

festivalul de aici. A râs şi ne-a dat permisul. Şi am sosit, ce părere ai?

— E minunat, răspunse Pappenheim. Nu mai credeam că o să reuşiţi. Acum vi se cuvine puţină odihnă.

Reţeaua îi prinsese în staţiunea de vacanţă Reizenbach. La început, totul păruse o glumă, dar până la urmă deveni clar că austriecii nu erau cu nimic mai puţin eficienţi decât nemţii. Creştinii au fost trimişi acasă şi evreii – da, domnule, pur şi simplu şi fără multă vorbărie

— Evreii au fost puşi în carantină. Mandelbaum trimisese scrisori Conservatorului de Muzică, dar nu primise niciun răspuns. Dacă n-ar fi fost ofiţeraşul nu mai scăpa de acolo.

— O mică iniţiativă. Evreii au fost totdeauna vestiţi pentru iniţiativele lor, nu-i aşa, doctore Pappenheim? glumi Mandelbaum.

Doctorul Pappenheim alergă plin de însufleţire să-l trezească pe şeful de sală. Acesta din urmă îşi făcu apariţia şi rămase locului, copleşit de veneraţie, de parcă fusese chemat să-l servească pe împăratul Franz Josef în persoană.

De ani de zile doctorul Pappenheim se străduia să-l ademenească pe Mandelbaum. Dar an de an nu întâmpinase decât eşecuri. Pappenheim se împăuna adeseori cu făgăduielile smulse de la el, considerându-le drept semne de afecţiune şi speranţă pentru viitor – iar anul trecut izbutise chiar să spargă gheaţa şi să fie primit în biroul marelui om, la Conservator. Şi Mandelbaum îi făgăduise că în vara asta va veni la Badenheim. Doctorul Pappenheim nu putuse să-şi creadă urechilor. Şi iată-l, în sfârşit, pe marele artist în carne şi oase. Pappenheim se îndoia dacă avusese într-adevăr de gând să vină. În orice caz, acum era aici, fără nicio posibilitate de tăgadă.

— Suntem cu toţii evrei aici? întrebă Mandelbaum pe un ton glumeţ de parcă nici n-ar fi fost marele

Mandelbaum.

— Personalul a fugit, dar şeful de sală, slavă Domnului, e evreu get beget, şi a mai rămas şi una dintre chelneriţe.

— Aşadar, totul e cuşer, continuă Mandelbaum să glumească.

Şeful da sală îşi îngădui să vorbească.

— Maestrul are mulţi admiratori aici, la Badenheim.

Mai târziu, porniră să facă un tur al orăşelului. Mandelbaum îşi exprimă admiraţia. Declară că Badenheim era mult mai frumos decât Reizenbach. Dacă ar fi ştiut, ar fi venit de mult. Niciodată nu poţi şti unde zace ascunsă adevărată frumuseţe sau unde te aşteaptă adevăraţii admiratori.

După ce isprăviră turul, se aşezară în hol şi Mandelbaum exclamă râzând:

— Conservatorul nu răspunde scrisorilor mele! auzi, Conservatorul îşi ignoră preşedintele, îşi reneagă fondatorul! Asta nu-ţi dă de gândit?

— Într-o bună zi vor regreta, răspunse doctorul Pappenheim. Apoi adăugă: Oaspeţii de aici alcătuiesc un grup foarte simpatic. Şi anul ăsta, datorită restricţiilor, atmosfera e mai intimă. Dacă maestrul va accepta să se producă, acesta va fi evenimentul vieţilor noastre.

— Eu? Eu nu sunt decât un evreu, un număr, un dosar. Dacă nu era ofiţerul acela tânăr. aş fi putrezit acum la Reizenbach. Ce nevoie mai aveţi de mine? Ce, sunt rabin, sunt cantor?

— Sunteţi maestrul nostru. Unicul nostru maestru şi singurul pe care-l dorim.

Mandelbaum se întoarse spre trioul lui şi rosti:

— Vom cânta pentru voi ca nişte menestreli evrei. Conservatorul refuză să răspundă preşedintelui său, îi ignoră scrisorile recomandate, scrisorile expres. Vom deveni menestrelii voştri evrei.

Greoii, stângacii muzicanţi zăceau într-un colţ şi nu deschideau gura. Marele artist le inspira reverenţă. Stăteau ghemuiţi unul într-altul ca nişte păsări de curte, urmărindu-i fiecare mişcare. Şi dirijorul se holba la el, ca hipnotizat. Prinţesa Milbaum, care-i cunoştea pe toţi artiştii de mare renume din Viena şi care aflase de sosirea lui Mandelbaum, catadicsi să descindă de pe tronul ei regal şi să i se adreseze:

— Profesorul Mandelbaum! Deci şi profesorul Mandelbaum e printre noi!

Mandelbaum se ridică în picioare şi-i sărută mâna, spunându-i:

— În sfârşit, dizgraţia mea a fost expusă în public.

— Şi ce spune Conservatorul Regal?

— Nu-mi răspunde la scrisori.

— În locul dumneavoastră aş rupe orice relaţie cu ei, o dată pentru totdeauna. În felul ăsta le-aţi da o lecţie, i-aţi1 învăţa cum să se poarte.

Doctorul Pappenheim se simţi stânjenit, de parcă interveniseră forţe superioare lui.

Mandelbaum îi povesti doamnei despre Reizenbach. Prinţesa ascultă grotesca relatare şi decretă:

— Vor plăti pentru toate astea!

Ochii îi scăpărau de trufie.

— Şi aici? se interesă Mandelbaum.

— Totu-i putred până în măduva oaselor, replică ea.

În aceeaşi seară, Mandelbaum se închise în camera lui: sunetele cristaline, şlefuite, sparseră tăcerea. O nouă teamă se înfiripă în sufletele oamenilor. Mandelbaum.

19.

SOARELE DE PLUMB atârna greu pe orizontul rece.

— Ce distanţă e de aici până la Viena? întrebă cineva, fără noimă.

— Bănuiesc că vreo două sute de kilometri, poate chiar mai puţin.

Cuvintele plutiră în gol, ca nişte păsări ostenite, abătute. Jos, în bucătărie, se prepara îndrăgitul ştrudel cu mere. Mirosul dulce se răspândise pe terasă.

— Şi de ce nu ne-am hazarda să cerem o viză? propuse unul dintre muzicanţi, care dusese o viaţă cam nomadă la tinereţea lui.

— Şi dacă ţi s-ar da o viză, unde ai pleca?

Omul rămase tăcut, de parcă i se pusese o întrebare stânjenitoare.

Dirijorul lăsă cărţile de joc din mână şi spuse:

— În ce mă priveşte, sunt gata să plec oriunde ar fi.

Martin scosese din dulap hainele de iarnă şi mirosul de naftalină umpluse toată casa. Visul la Polonia o liniştise pe Trude. Martin şedea lângă ea şi o asigura că totul o să fie bine.

— Din Polonia am venit şi acum trebuie să ne reîntoarcem în Polonia. Toţi cei născuţi acolo trebuie să se întoarcă, îi repeta el, ca un fel de psalmodie.

Un grup de vizitatori furioşi stăteau lângă telefon şi înjurau birocraţia care, brusc, fără niciun avertisment, le tăiase legăturile cu cei dragi.

— Ordine! strigau cu disperare. Ordine!

Câţiva dintre ei îşi dădură chiar osteneala de a scrie câteva lungi şi detailate scrisori de protest, în care se plângeau de toate inconvenientele pricinuite de tăierea legăturilor. Cereau despăgubiri de la agenţiile de voiaj, prin intermediul autorităţilor care-i ţineau prizonieri. Toate aceste proteste erau, bineînţeles, zadarnice. Circuitele telefonice fuseseră tăiate, oficiul poştal închis. Toate servitoarele fugiseră de parcă luaseră foc casele. Orăşelul începuse să-şi trăiască viaţa închis în el însuşi.

— Şi ce-or să facă cu noi acolo, în Polonia? întrebă unul dintre muzicanţi.

— Ce vrei să spui? Ai să fii muzicant, aşa cum ai fost toată viaţa, îi răspunse un prieten de lângă el, care zăcea

pe jumătate adormit.

— Atunci ce rost are să ne mai trimită acolo?

Prietenul căută o formulă impresionantă:

— Necesitate istorică, îl lămuri el.

— Să mă tai şi tot nu înţeleg. O minte normală nu poate înţelege.

— În cazul ăsta, fă-ţi zob mintea normală şi poate c-ai să începi să înţelegi.

Casele se îmbâcseau încet de tăcere. Plantele agăţătoare încâlcite se sălbăticiseră. Acaciile înfloreau fără contenire. Toamna şi vara se amestecau în chip straniu. Noaptea, aerul era irespirabil. Samitzky bea din greu. Bea ca un ţărănoi şi vorbea o corceală de poloneză şi idiş. Dintre toate limbile pe care le cunoştea, se părea că-i rămăsese în minte numai jargonul ăsta corcit din tinereţea sa.

— De cei bei atât de mult, dragul meu? îl întreba Frau Zauberblit cu blândeţe.

— Când un om se întoarce acasă trebuie să fie fericit.

— Acolo-i frig, cu-adevărat frig.

— Da, dar e un frig sănătos, un frig cristalin, un frig cu speranţe de viitor.

Înregistrările se terminaseră. Slujbaşii zăceau la Departamentul Asanării şi beau ceai. Îndepliniseră ceea ce li se ceruse să îndeplinească. Acum aşteptau noi instrucţiuni.

Dar în stradă se mai produceau surprize. Cu câteva zile în urmă, un om se plantase în faţa poştei – un cetăţean din Badenheim, care în primul război mondial fusese maior – şi întrebase pe un ton cu care, fără îndoială, era deprins să comande în armată, pentru ce era închis oficiul. Doctorul Pappenheim, care nu se putea dezbăra de obiceiul de a vizita zilnic poşta închisă, îl informase, poate în mod imprudent, că oraşul e în carantină.

— Nu înţeleg, răspunse maiorul. E vreo epidemie?

— O epidemie evreiască.

— Asta vrea să fie o glumă?

— Nu-i lucru de glumă – încercaţi să părăsiţi oraşul şi veţi vedea.

Omul întorsese capul şi privirea ochilor săi înguşti, de oţel, privirea unui om obişnuit să scruteze hărţile şi câmpurile deschise, se pironi pe silueta scundă a doctorului Pappenheim de parcă ar fi fost gata să-l mustre sau să-l concedieze.

— Domnul maior nu s-a înregistrat încă la Departamentul Asanării? continuă Pappenheim pe un ton provocator.

Timp de douăzile maiorul se împotrivi Departamentului Asanării. Îi înjura pe evrei şi birocraţia şi teroriza străzile pustii ale oraşului. Până la urmă îşi trase un glonte în cap.

Doctorul Langmann, care nu se clintea din locul său de la fereastră, observă cu glas scăzut, ca pentru sine însuşi:

— Trebuie să recunoaştem că evreii sunt un neam de oameni urâţi. Nu văd cui i-ar putea fi de folos.

Dirijorul lăsă cărţile de joc din mână şi întrebă:

— Îţi mai aduci aminte de ceva de acasă?

— Care „acasă”? răspunse muzicantul Blumenthal.

Era un individ naiv, care p-ărea să treacă prin viaţă învăluit într-un nev de năuceală. La început, în vremea organizării fanfarei, dirijorul îl tratase cu asprime şi-l zeflemisise. Dar degeaba. Rămăsese un visător incorigibil.

— De casa ta evreiască/

— Nu-mi amintesc nimic.

— Părinţii mei s-au botezat, fir-ar să fie! urmă dirijorul.

— În cazul ăsta, de ce nu laşi totul baltă şi nu te întorci la Viena?

— Dragul meu prieten, numele meu apare la loc de

onoare pe listele Departamentului Asanării.

— Şi ce vor de la noi?

— Greu de înţeles, răspunse dirijorul, ca şi cum i s-ar fi cerut să descifreze o partitură complicată. Dacă se adevereşte zvonul că vom fi transportaţi în Polonia, va trebui să începem să studiem. Eu nu cunosc un cuvânt polonez.

— Cam greu să ne punem pe învăţătură la vârsta noastră, nu-i aşa?

— N-avem încotro! Va trebui să învăţăm polona.

— Crezi, într-adevăr?

ÎN URMĂTOARELE ZILE liniştea a rămas neştirbită. Cofetăria fusese închisă şi plantele agăţătoare năvăliseră nestingherite peste obloanele verzi. Peştii din acvariu prosperau şi se îngrăşau. Dacă n-ar fi fost mirosul înţepător de tutun care stăruia în atmosferă, barul ar fi putut fi confundat cu un modest club de dezbateri.

Doctorul Pappenheim hotărî să-şi facă ordine în hârtii şi le rupse una câte una: dosare, scrisori vechi, contracte, reclame şi tot felul de alte hârţoage care-i inundau camera. După ce termină curăţenia, ieşi să facă o plimbare cu Sally şi cu Gertie. Sally purta o rochie de dantelă pe care i-o adusese bătrânul Graf din Veneţia, iar Gertie, o rochie scurtă.

— Hai să ne plimbăm, le spuse doctorul Pappenheim. Pentru astăzi mi-am isprăvit munca.

La intrarea în cofetărie îl găsiră pe bătrânul ajutor de cofetar, îmbrăcat într-un costum albastru. După toţi anii lungi petrecuţi sub tirania patronului cofetăriei, omul nu mai avea nici urmă de voinţă proprie. Faţa lui prelungă te privea cu o mută neajutorare.

— Ei, ne pregătim, ne pregătim? îl întrebă doctorul Pappenheim.

La auzul întrebării, omul se apropie de ei şi le spuse:

— Eu sunt pregătit.

— Nu-i nicio grabă, mai e încă timp.

— Mi-aş permite să-l întreb pe domnul doctor, începu cofetarul pe un ton foarte respectuos, cum va avea loc transportul?

— Cu trenul.

— Călătoriile cu trenul sunt plăcute, nu?

Anii grei de temniţă la gura cuptorului nu izbutiseră să încovoaie trupul de ţăran al bătrânului. Arăta ca un sătean care-şi măritase de mult fiicele şi căruia nu-i mai rămăsese acum decât să huzurească şi să depene amintiri.

— Îmi îngăduiţi să vă pun o întrebare personală? urmă cofetarul. Eu am lucrat de treizeci de ani încheiaţi aici. îmi vor recunoaşte oare şi acolo pensia?

— Totul, absolut totul va fi transferat întocmai, îl asigură doctorul Pappenheim. Nimeni nu va fi păgubit de nimic.

— Aşa gândeam şi eu, spuse cofetarul.

Porniră mai departe. Castanii îşi scuturau frunzele. Piaţeta îi întâmpină cu un gol care îi privea orbeşte. Toţi anii ăştia petrecuţi la Badenheim! Fără să se gândească un moment la el însuşi. Sclav al capriciilor artiştilor. Pappenheim simţea că acum, pentru prima oară, era stăpân pe timpul lui.

— Mi-ar plăcea să-mi reiau cercetările, spuse deodată, fără nicio legătură cu ce se discutase până atunci.

— Şi noi ce-o să facem? întrebă Sally. Ce ne-aţi sugera să facem, domnule doctor Pappenheim. Cred că serile am putea asista la vreun curs de prelegeri. Ce părere aveţi? în toate oraşele mari se organizează cursuri serale. îmi aduc aminte că la Viena citeam anunţuri pentru cursurile serale.

— Fără îndoială, spuse doctorul Pappenheim.

În grădina principesei Salpina trandafirii crescuseră învălmăşiţi, la nimereală, de parcă fuseseră hrăniţi cu sfeclă putredă. Casa era pustie. La poarta de lemn nu te

mai lătra niciun câine. În ultimii ani principesa nu mai luase parte la viaţa activă din Badenheim, preferând să rămână la Viena. Iar casa frumoasă îşi pierduse strălucirea, dar nu şi misterul. La început şi principesa se entuziasmase de gemeni, dar într-o seară părăsise Badenheimul fără niciun motiv aparent. Mai târziu, trimisese o lungă epistolă furioasă în care-şi exprima toate nemulţumirile cu privire la gemeni. Doctorul Pappenheim îi răspunsese, apărându-le onoarea.

— De ce s-a supărat pe noi? întrebă Sally.

— Nu ştiu. Dac-aş şti… răspunse Pappenheim, înălţând din umeri.

— Ar fi putut veni şi ea cu noi. N-ar fi fost impresionant dacă plecam cu toţii împreună?

— Principesa Salpina e mare amatoare de artă slavă. A studiat-o la Berlin, interveni Gertie şi apoi recăzu în muţenie, stingherită parcă de faptul că făcuse şi ea remarcă.

— Într-adevăr, cunoaşte arta slavă în profunzime, confirmă doctorul Pappenheim.

— Nu i-am putea scrie?

— I-am scris eu o scrisoare lungă dar n-am primit un răspuns.

Se plimbară mult. Pappenheim era bine dispus şi le povesti despre zilele lui de studenţie la Dresda. Dresda era un oraş foarte frumos, dar nu se putea compara cu Viena. Pentru cineva născut la Viena, e foarte greu să locuiască oriunde în altă parte, le spuse el.

Când se întoarseră la hotel, îl găsiră pe *yanuka* plângând: „Vreau acasă!”

Sally îi cumpără o cutie roz de bomboane, dar copilul nu se mai oprea din plâns. Când văzu că bomboanele nu erau de niciun folos, Gertie se ridică în picioare şi-i spuse:

— Am să-ţi cumpăr un tren electric, cu şine adevărate.

Copilul se linişti. Gertie se aşeză lângă el şi-i povesti că Varşovia era un oraş mare, plin cu magazine de jucării. De îndată ce vor ajunge la Varşovia, ea avea să-i cumpere un tren electric. Băiatul puse o mulţime de întrebări şi Gertie îi răspunse cu lux de amănunte: Varşovia era capitala Poloniei şi acolo găseai tot ce-ţi doreşte inima.

21.

ŞI IARĂŞI CÂTEVA SCRISORI răzleţe izbutiră să se strecoare, redeşteptând din uitare o lume adormită. Unul dintre foştii amanţi ai lui Mitzi îi trimisese o carte poştală ilustrată cu un mesaj suplimentar. Mitzi se porni să plângă. Salo stătea lângă ea şi o consola, spunându-i că nu trebuie să acorde prea multă importanţă câtorva cuvinte scrise, dar consolările lui rămaseră sterile. Mitzi plângea ca o fetiţă.

Dirijorul primi raportul asupra contului său bancar. Se încuie în cameră şi îl studie. Acţiunile în care investise crescuseră.

Şi Karl primi o scrisoare de la fiul lui mai mare. Băiatul îi scria amănunţit, cu multă sensibilitate, despre experienţele sale la noua şcoală, academia militară. Se înscrisese, trecuse examenele de admitere şi făcea primii paşi la şcoala cea nouă. În ce privea studiile, obţinuse de pe acum două note mari, dar înregistra progrese şi la exerciţiile practice. Mânca o mare cantitate de cârnaţi cu varză, se învăţase să bea bere, făcea exerciţii fizice. În curând aveau să întreprindă primul lor marş forţat. Băiatul avea o constituţie atletică; prinsese câteva expresii din jargonul folosit la şcoală. Primise şi o poreclă: „Mărul lui Adam”, şi sărise peste toate barierele la cursa cu obstacole, fără nicio greşeală. Karl îi arătă scrisoarea lui Lotte. Aceasta o citi şi aprecie că stilul băiatului era fără cusur. O clipă, tatăl îşi uită mânia. Inima i se dilată de mândrie.

— E un băiat foarte sensibil. Cum poate răbda oare

toată brutalitatea aceea?

— Dar nu-ţi dai seama? Băiatul e capabil să-şi formeze singur impresiile.

Fraza aceasta, rostită pe un ton calm, prozaic, îi restitui brusc lui Karl speranţa că fiul iubit nu era încă pierdut pentru el.

Schutz nu primi nicio scrisoare. Şcolăriţa îşi petrecea tot timpul lungită pe terasă, absorbind soarele blând. Era concentrată asupra ei însăşi şi a fetusului din pântecele ei. Schutz încerca zadarnic să o facă să vorbească. Se părea că orice canal de comunicare dintre ei secase. Fetei îi plăcea soarele mai mult decât orice altceva. Schutz era acum un element din afară, şi între ei doi cuvintele se împuţinau din ce în ce. În mod ciudat, el părea să nu-şi dea seama.

Scrisorile răzleţe stârniseră un fel de deznădejde rece. S-ar fi zis că abia acum începuseră oamenii să realizeze ce se petrecea cu ei.

— Telefonul! Telefonul! strigă cineva în gura mare.

Farmacia roia de clienţi, ca un stup. Oamenii cumpărau orice fel de medicament, fără să aleagă. La început, Martin se bucurase, până când şi-a dat seama ce urmăreau cumpărătorii, îşi făceau stocuri de medicamente otrăvitoare şi de narcotice. Se înspăimântă şi încuie farmacia. Oamenii îl implorară: „Deschide! Deschide!” Când văzură că rugăminţile nu duceau la nimic, se înfiripă între ei o conspiraţie mută, o înţelegere din priviri; şi, până la urmă, sparseră uşa farmaciei. Dorul îi făcea pe oameni să-şi piardă minţile. Se duceau la barieră şi întrebau: „Când vom pleca? Când?”

— Nu văd de ce vă plângeţi, le răspundea ostaşul. Doar nu sunteţi obligaţi să faceţi instrucţie sau să staţi de gardă, nu-i aşa?

Păreau nişte bolnavi care se interesau de boala ce-i măcina-şi dacă doctorul refuza să le dea explicaţii,

încercau s-o tragă de limbă pe soră.

Niciun artist nu-şi mai făcu apariţia. Doctorul Pappenheim se ducea zi de zi la poartă. Atâta timp cât ansamblul nu era complet, nu putea exista izbăvire pentru el. Oamenii îşi sunt complementari unii altora, şi câtă vreme unul dintre noi e absent, nu putem dobândi mântuirea – asta era sursa disperării lui Pappenheim.

În momentul când deznădejdea îşi atinsese culmea, Frau Zauberblit se ridică în picioare şi anunţă că în acea seară vor recita gemenii.

Gemenii se mai lungiseră parcă, şi arătau ca doi tineri cu chipuri supte, alergători sau dansatori. În clipa când se urcară pe scenă, feţele lor străvezii căpătară o forţă dominatoare. Măiestria lor era atât de deplină încât cuvintele nu mai semănau a cuvinte: sunau pure şi abstracte de parcă nu fuseseră niciodată atinse de buze omeneşti.

Un ceas întreg rămaseră pe scenă într-o absolută concentrare. Şi când ceasul se mistui, cuvintele îşi continuară singure opera, plutind prin aer ca nişte păsări de foc.

— Au reuşit, am spus eu că vor reuşi! exclamă doctorul Pappenheim.

Ochii îi erau scăldaţi în lacrimi. Sally se repezi afară să aducă limonadă. După spectacol, feţele gemenilor îşi pierdură gravitatea. Acum arătau ca doi băieţandri care tocmai s-au întors acasă după câştigarea unei curse, satisfăcuţi de ei înşişi, dar puţin vlăguiţi. Povesteau anecdote şi lumea râdea. Prinţesa Milbaum nu coborâse ca să asiste la miracol. Ostilitatea ei era veninoasă. Cu câteva zile în urmă, luase o poză marţială şi îi anunţase pe toţi că ea încă nutreşte intenţia de a demasca unele lucruri scandaloase. Lui Pappenheim îi strigase: „criminal internaţional!” După care se încuiase în camera ei şi scrisese o scrisoare lungă, detailată, despre aceşti

Ostjuden care puseseră stăpânire pe Badenheim şi înjoseau cultura, târând-o în mocirlă.

22.

PROVIZIILE DE HRANA nu sosiră şi proprietarul hotelului îşi deschise depozitele. Şeful de sală stătea în pragul magaziei şi spărgea bezna cu o lanternă. Degetele îi tremurau, de parcă pe neaşteptate i se revelaseră comorile lumii de apoi. Era o încăpere mare, încărcată cu rafturi antice. În aerul congelat plutea acel soi de tăcere propriu locurilor sacre, pecetluite.

— De aici? întrebă şeful de sală pe un ton reverenţios.

— Da, răspunse proprietarul hotelului zâmbind, de parcă nu mai avea nimic de regretat.

Şeful de sală era fericit, de-ai fi zis că fusese înălţat în grad. Hotelul era acum îmbălsămat de miresmele băuturilor fine. Ciocolată elveţiană, vinuri franţuzeşti, fisticuri, compot de piersici. Lumea stătea la mese şi se ospăta cu discretă plăcere.

— De perioada asta o să ne amintim toată viaţa noastră, spuse muzicantul Zâmbelman.

— Fii liniştit, va trebui să plătim cu bani grei toate astea, îl temperă dirijorul.

Până şi gemenii coborâră din sihăstria lor pentru a gusta noile delicatese. Slăbiseră mult în ultima vreme. Hainele albe deveniseră prea largi pentru umerii lor înguşti. Şi semănau leit!

Sally li se adresă:

— Ce mai fac artiştii?

Iar şeful de sală declară cu încântare:

— E o plăcere să-i vezi pe artişti printre noi.

Gemenii arătau acum ca doi tineri de familie bună, bine crescuţi. Râdeau, cereau amănunte şi şeful de sală îşi făcea timp pentru a le oferi o lecţie de gastronomie franţuzească. El era un ardent adept al bucătăriei franceze

şi se străduise ani de zile că izgonească mirosurile grele, austriece, din bucătăria hotelului.

Se lăsă seara. *Yanuka* le cântă cunoscutul cântec de leagăn *Rozinkes mit Mandleh*[2]. În ultima vreme căzuse într-o stare de depresiune şi refuzase să mai cânte. Pappenheim îi vorbea întruna, dar copilul se împotrivea consolărilor: era furios şi amărât.

Sunase ceasul de glorie al şefului de sală. Pronunţa numele franţuzeşti ale mâncărurilor de parcă mângâia silabele cu limba, şi ca şi cum n-ar fi vorbit despre bucate, ci despre nişte făpturi vii, care trebuiau tratate cu tandreţe.

Pe chipurile lui Gertie şi Sally reapărură expresiile vechi, familiare, ce solicitau discret atenţia clienţilor.

Sfârşitul de vară era uimitor de frumos. Privit de pe terasă, Badenheim arăta ca un covor smălţuit cu lumini de aur. La avizierul municipal nu apăruseră anunţuri noi. Dirijorul îi lăsa pe muzicanţi în voia lor. Chelneriţa pe jumătate evreică, îmbrăcată într-o rochie albastră, şedea laolaltă cu oaspeţii. Un zâmbet sceptic îi adia pe buze. Martin o îngrijise cu devotament şi se vindecase. Şeful de sală o răsfăţa cu delicatese şi cuvinte afectuoase.

Se instaurase o bizară acalmie. Oamenii îşi petreceau o bună parte din timp moţăind în fotolii. Salo şedea lângă dirijor şi-i mărturisea că gusta din plin odihna. N-are niciun rost să încerci să precipiţi evenimentele. Şi nici proprietarul hotelului n-avea să se ruineze din cauza lor. Dirijorul se simţi iritat şi-i răspunse lui Salo că nu se cuvenea să vorbească în felul ăsta. Dar Salo continuă să-l tachineze spunându-i că pe el îl unge pe inimă toată dezordinea actuală, deşi sufla un vânt de pagubă, care n-avea să aducă nimic bun. În ultimii ani preţurile crescuseră. Firma lui se umpluse de bani, în timp ce el era

2 Roşcove şi migdale, (idiş)

întotdeauna lefter şi dator vândut. Aici, însă, ce-i lipsea? Avea casă, masă, muzică, o companie plăcută. Nu-i păsa de nimic. N-aveau decât să treacă totul în contul firmei. Dirijorul era indignat de cuvintele şi de tonul lui Salo, dar nu-i mai spuse nimic.

Pe neaşteptate, toată lumea păru să fi căzut într-un soi de transă. Şeful de sală se deplasa de la masă la masă, spunând:

— Cine ştie dacă vom mai putea vreodată să vă oferim asemenea delicatese.

Ochii îi jucau în lacrimi. Dar oamenii îşi pierduseră pofta de mâncare. Zăceau cu privirile aţintite pe acvariu sau pe picturile în ulei de pe peretele alăturat. Proprietarul hotelului înţepenise parcă în prag.

Mandelbaum îşi teroriza trioul fără milă. Urla, ameninţa, izbea cu pumnii în masă. În holul cufundat în tăcere, strigătele lui aveau un ecou de parcă cine ştie ce lucru cumplit s-ar fi petrecut la etaj. Deodată şcolăriţa izbucni:

— Să se ducă cineva sus, să-i salveze! Mandelbaum îi torturează ca un sadic.

Dar nimeini nu se clinti. Continuară cu toţii să privească în gol şi nimeni nu schiţă o mişcare… Nici măcar apariţia ceşcuţelor cu cafea neagră nu reuşi să-i învioreze. Şcolăriţa se ridică în picioare şi strigă că-i era silă şi greaţă de oamenii de acolo. Un sadic tortura sus nişte oameni nevinovaţi, şi aici zăceau cu toţii impasibili, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

23.

CA O ÎNCUNUNARE A SEZONULUI, cei de la hotel serviră cidru auriu, o licoare subtilă care îţi isca întotdeauna o delicată nostalgie.

Şeful de sală era teribil de mândru de această băutură, preparată după o reţetă specială a lui. De obicei, la vremea asta, pasagerii erau ocupaţi să-şi împacheteze

bagajele, să-şi ia rămas bun de la prieteni, să arunce o ultimă privire de pe terasă frumosului Badenheim, înainte de a-l părăsi a doua zi.

De astă dată, cidrul, pe care şeful de sală îl servea cu mişcări încete, calculate, avea un gust pătrunzător, uşor ameţitor. Oamenii îl sorbeau pe îndelete, din cănile rustice, savurându-l cu o plăcere stranie, secretă.

De obicei, la vremea asta, Pappenheim şedea şi recapitula ceea ce numea el „lecţiile stagiunii respective”: lipsa de responsabilitate a muzicanţilor, eternul deficit şi toate belelele mari şi mici care-i întunecau fericirea. Dar acum supărările de acest gen se evaporaseră. Nu purta nimănui pică. N-ar fi dorit decât să se ridice şi să mulţumească vizitatorilor pentru încrederea lor, pentru prietenia şi colaborarea lor, ar fi vrut să menţioneze numele artiştilor care-i trăseseră clapa şi să rostească vorbe de laudă la adresa lor; ar fi vrut să explice că, de acum înainte, nu va mai exista nicio deosebire de spaţiu sau de timp între Badenheim şi Viena, adică între localnici şi oaspeţii de vară. De acum înainte totul va fi Badenheim, aici sau în alt Joc, nu mai avea nicio importanţă.

În timp ce asemenea cuvinte galopau prin mintea doctorului Pappenheim, proprietarul hotelului îşi făcu apariţia şi declară că vrea să ceară scuze tuturor celor de faţă pentru inconvenientele ivite – poate că, în Oarecare măsură, era şi vina lui şi, în orice caz, pentru partea de vină care-i revenea lui îi ruga să-l ierte. Vorbea atât de calm şi de ponderat de parcă-şi măsura cuvintele cu o riglă.

Pe terasă se stârni un val de emoţie trecătoare. Frau Zauberblit se ridică de pe locul ei şi îl asigură pe proprietar că nu avea nicio pricină de a se învinovăţi. Fiecare vară petrecută la Badenheim însemnase o adevărată sărbătoare şi anul acesta nu făcuse excepţie.

Şeful de sală continua să toarne cidru. Pe terasă era

răcoare şi oamenii îşi înveliseră picioarele în pleduri de lână. Vechea, familiara căldură se statornicise parcă din nou. Proprietarul hotelului se alătură musafirilor. Arăta puţin intimidat. S-ar fi zis că, în orice moment, cineva avea să se scoale şi, la fel ca în fiecare an, să lanseze îndemnul: „Haideţi, copii, treceţi la făcutul bagajelor, la împachetat!” Dar nimeni nu se ridică. Momentul fusese parcă îngheţat în timp.

Strălucirea asfinţitului rumenea terasa şi feţele oamenilor. Martin şedea deoparte, într-un fotoliu, cu Trude alături. Nu scoteau un cuvânt, ca şi cum nimic nu se întâmplase. Muzicanţii tândăleau pe pajişte. Parcă aşteptau ca dirijorul să le strige dintr-o clipă în alta: „Sus, băieţi, urcaţi în camere şi îmbrăcaţi-vă uniformele!” Dar nimeni şi nimic nu se urnea. Şeful de sală continua să toarne cidru în cănile rustice, care păreau acum ciudat de grele, ca şi cum ar fi fost confecţionate din plumb. Schutz o învelise pe şcolăriţă în trei pături. Soarele scăpăta încet, lăsând în urmă-i dâre lungi de lumină rece.

— De ce nu vrei să bei puţin? o întrebă Schutz pe şcolăriţă. îl jigneşti pe şeful de sală, cidrul e mândria şi bucuria lui.

Şcolăriţa se ridică în silă şi sorbi o înghiţitură lungă. Faţa îi era atât de străvezie, încât îi puteai vedea oasele maxilarelor mişcându-se.

Sally şi Gertie se alăturară grupului şi se aşezară lângă *yanuka*. Băiatul era bine dispus şi le întrebă cum le cheamă. Pappenheim le spusese că băiatul nu vorbeşte nemţeşte, totuşi părea să înţeleagă. Fetele îl rugară să le cânte; el le întrebă dacă erau studente la universitate şi amândouă izbucniră în râs.

Până şi Karl arăta calm. Golea cană după cană, dar cidrul nu i se urca la cap. Părea mulţumit.

— Nu-i aşa că-i plăcut aici? o întrebă pe Lotte, aşa cum o mai întrebase la început.

— Foarte plăcut, răspunse Lotte.

Întunericul porni să se cearnă şi cuvintele se topiră. Faţa şcolăriţei arăta din ce în ce mai transparentă. Ochii ei nu oglindeau nici teamă nici regret. De parcă n-ar fi fost o elevă fugită de la şcoală, ci o tânără care gustase la viaţa ei şi plăcerea şi decepţia: se cuibărea în căldura păturilor ca o femeie cu experienţă care cunoaşte valoarea intimă a obiectelor neînsufleţite.

— Ce s-a întâmplat cu copila asta?

Oamenii schimbau priviri între ei. Şi aceeaşi întrebare părea să ţâşnească şi din privirile îndrăgostitului Schutz.

Un răstimp lung rămase cu ochii aţintiţi asupra fetei. Dar chipul ei nu trăda nimic. Părea aureolată de o lumină bolnăvicioasă. Până la urmă, şi această lumină se stinse şi faţa îi rămase împietrită.

— Vrei să facem astă-seară o plimbare? întrebă Schutz.

— Unde? răspunse fata şi cuvintele răsunară nu ca o întrebare, ci ca o dură statuare a unui fapt.

24.

NOPŢILE DEVENISERĂ RECI şi translucide. Hotelul vibra de acorduri muzicale. Până şi cei mai trândavi muzicanţi făceau acum repetiţii. Nimeni nu mai putea pune întrebarea: „De ce nu repeţi?” Niciodată nu răsunase în Badenheim o asemenea concentrare de sunete.

— E o sărbătoare pentru ureche! exclamă doctorul Pappenheim.

— Pe mine mă înnebuneşte, bombănea Mitzi.

— Doar n-ai vrea să se prezinte în Polonia fără să fie bine puşi la punct? Ce-ar spune lumea?

Vara nu fusese prea generoasă cu Mitzi. Niciun curtezan, niciun prieten. Unul era ocupat să facă exerciţii, celălalt se îndrăgostise de altcineva, al treilea îşi calcula investiţiile. Până şi plicticoşii, greoii muzicanţi îşi vârâseră

brusc în cap să repete. Fussholdt era complet absorbit de corecturile lui. Mitzi plângea. Meschina ei vanitate, cultivată cu atâta simţ al feminităţii, se prăbuşise şi zăcea ţăndări în jurul ei – şi lipsită de această măruntă vanitate, ce-i mai rămânea pe lume? Fussholdt şi iar Fussholdt, cu veşnicele lui corecturi. Şi asta-i tot ce avea să fie de acum înainte. Aşa că ce-i mai păsa ei dacă rămâneau aici sau plecau în Polonia? Totuşi plângea cu lacrimi amare. Toţi anii care aveau să vină păreau legaţi laolaltă într-un nod dureros.

— Peste câteva zile, toate or să se schimbe. Suntem în pragul unor transformări radicale, o asigură Pappenheim, alegându-şi cu grijă cuvintele.

Cu zece ani în urmă, Fussholdt fusese un strălucit tânăr tector universitar, şi un tip sociabil, care juca ping-pong. Mitzi nu-i fusese nici pe atunci credincioasă, dar el avea în schimb compensaţia faimei. Se adâncise din ce în ce în cercetările lui şi, când venea la Badenheim, se deda cărţilor ca un beţiv la băutură. Zece ani petrecuţi alături de Fussholdt o secătuiseră pe Mitzi de orice strop de speranţă. Nu mai vedea în faţă decât o eternitate de plictis şi dezolare.

— Ideea călătoriei ăsteia mă sperie, mărturisi ea.

— N-ai niciun motiv să fii speriată, o linişti Pappenheim. În Polonia sunt mulţi evrei. În fond, dacă stai să te gândeşti, un om trebuie să se reîntoarcă la origini.

Patronul cofetăriei stătea afară şi îşi vărsa năduful:

— Tot oraşul s-a smintit. N-are decât să emigreze Pappenheim, nu noi! Ce rău am făcut noi? Noi n-am adus niciodată aici artişti depravaţi şi nu am încurajat niciun fel de dezmăţ.

— Nu te interesează muzica? o întrebă Pappenheim pe Mitzi.

Era ancorată ca o navă pustie, şi în ochii înguşti îi tremură o spaimă ce depăşea orice posibilitate de speranţă

sau de remediu: ce avea să se întâmple în Polonia? Iar şi iar acelaşi lucru: Fussholdt cu cărţile lui şi Mitzi singură cu ea însăşi.

— Te vei simţi cu totul alt om, o asigura Pappenheim. Nici nu-ţi poţi da seama cât de diferit va fi totul.

Samitzky îşi lăsă deoparte instrumentul şi se apropie de ei.

— Ah, dac-am fi repetat în trecut aşa cum repetăm acum!

— Şi Mandelbaum? întrebă Mitzi. Bănuiesc că el nu repetă.

— Nu le port eu de grijă marilor artişti. Dar ce-o să se întâmple cu noi, ăştialalţi? O să ne perpelim în iad.

— Vorbeşti de trio? interveni Pappenheim. Eu cred că nu avem de ce ne ruşina cu ei. Şi gemenii au evoluat frumos în ultima vreme.

Toate delicatesele se isprăviseră. În chip ciudat, oamenilor nu le era foame. Lucrul care le lipsea cel mai mult erau ţigările. Dacă ar fi avut ţigări, nu s-ar fi plâns de nimic. Fără ţigări, însă, viaţa era un infern. Şi, minunea minunilor, Sally găsi un pachet de ţigări. Toată lumea se strânse în jurul ei să vadă miracolul cu ochii, iar Sally dărui fiecăruia câte o ţigară. Era o noapte senină, clară. De la primul etaj, se răspândea muzică. Oamenii se aşezară în fotolii, savurând fumul de tutun.

— Cei de sus nu fumează? întrebă cineva.

— Nu. Obişnuiau să fumeze, dar Mandelbaum le-a interzis.

— Aşa că au depăşit şi acest viciu?

Şeful de sală îmbrăcă un impecabil costum negru, şi se aşeză împreună cu oaspeţii. De acum înainte, formalismele nu mai erau necesare. îşi putea permite şi el să se amestece printre musafiri şi să asculte muzică. Salo îşi pufăia ţigara cu încetineală. De două zile nu mai pusese o ţigară în gură, şi ce gust mai are viaţa fără de ţigări?

— Aş da toţi banii pe care îi datorează firma în contul meu, pe un pachet de ţigări, spuse Salo.

— Ce tot vorbeşti? exclamă dirijorul. Trebuie să fie o avere!

— Şi pofta mea, mica mea poftă de q ţigară, asta nu valorează nimic în ochii dumitale?

— Nu te poţi stăpâni?

— Nu mai sunt sclavul firmei. Acum, micile mele capricii sunt mai importante decât firma. Conturile lor de cheltuieli nu mă mai impresionează. Dacă n-aş fi avut micile mele capricii, aş fi fost şi eu azi un om bogat, dar pentru nimic în lume n-aş renunţa la ele. N-au decât să mă concedieze cei de la firmă!

— Temperează-te, domnule, temperează-te! îi spuse dirijorul cu severitate.

Sally le povestea tuturor:

— Am scotocit prin toate dulapurile, am dat peste atâtea sticluţe că aş fi putut deschide o parfumerie, dar nici urmă de ţigară. Şi deodată, în mijlocul sticluţelor, ce văd? un pachet întreg de ţigări!

După toate aparenţele, Salo băuse prea mult. Blestema firma şi toate activităţile ei şi făcea jurăminte solemne că în viaţa lui nu avea să mai fie sclavul cuiva sau a ceva, în afară de micile lui capricii. Acestea fiind spuse, îşi scoase toate chitanţele şi notele de plată din buzunarul hainei şi le împrăştie pe jos. Dirijorul se aplecă şi începu să le adune, mormăind:

— Omul ăsta a înnebunit!

25.

— DE CE NU IEŞIM AFARĂ?

Dacă oamenii n-ar fi fost atât de furioşi, ar fi fost posibil să mai facă o plimbare în parc, să respire prospeţimea aerului. Soarele continua să strălucească, dar oamenii mâhniţi se agăţau cu îndărătnicie de vechile cuvinte, tezaurizându-le ca pe nişte instrumente antice,

ieşite din uz. Şi din moment ce erau incapabili să se elibereze de vechile cuvinte şi spaime, rătăceau pe străzi, târându-şi umbrele mânioase după ei.

— Propovăduieşte sportul! Sportul! borrv bani Karl, referindu-se la doctorul Langmann.

Cuvântul *sport* nu fusese rostit de buzele doctorului Langmann, dar, evident, Karl nu uitase încăierarea lor din curtea de lângă Departamentul Asanării. S-ar fi zis că avea să-şi poarte ostilitatea cu el oriunde s-ar fi dus, în oricare loc de exil.

Conflicte vechi, conversaţii uitate, scăpări de vorbire – nimic nu dispăruse. Toate erau prezente, clare şi vii ca în ziua în care avuseseră loc. Oamenii se evitau unii pe alţii ca nişte vrăjmaşi. Parcul era pustiu şi trist.

Fratele maiorului îmbrăcase uniforma ofiţerului mort şi se împăna pe Strada Mare. Când se apropie de uşa hotelului, strigă:

— Toată lumea afară, la raport! Cât număr până la zece! Sergent, scoate-i pe terenul de exerciţii! Două ore de instrucţie, după aceea o cursă cu obstacole! Săptămâna asta avem o inspecţie de la comandament.

Salo începu să-l necăjească:

— Domnule ofiţer, dar oamenii sunt pe front!

— Ia poziţia de drepţi, impertinentule, ia poziţia de drepţi!

— Domnule ofiţer, am chemat preotul să ne spovedească. Am fost scutiţi de inspecţia de dimineaţă.

— Inspecţia de dimineaţă are întâietate.

— Deci n-am fost scutiţi? Un minut, mă duc să le spun oamenilor că n-au fost scutiţi.

— Cât număr până la zece!

— Dar vă rog să număraţi rar.

Karl încercă să se elibereze de strânsoarea uşoară a degetelor lui Lotte pe braţul lui. Lotte se muncea să-l convingă:

— Lasă-l în plata Domnului, Karl, te rog. Nu vezi că nu trebuie luat în serios? E ţicnit.

Într-o seară, santinelele de la poartă veniră şi-l arestară pe fratele maiorului. Omul strigă şi ameninţă, dar toate vechile onoruri nu-i mai erau acum de niciun folos. Santinelele îl îmbrânciră cu brutalitate. Porni în faţa lor, ţinându-se foarte drept, ca un ostaş.

Nopţi grele, dense, coborâră peste Badenheim. Cuvântul *sport* era tabu. Karl stătea pe lângă uşi, trăgând cu urechea. Doctorul Langmann se încuiase în cameră, speriat de privirea fixă cu care-l pironea Karl. În raza privirii lui, ardea o flacără de safir.

Lumini aspre, lumini desprinse de albastrul diafan al cerului, se căţărau pe barele solide ale ferestrelor. Cuvinte desprinse de trup pluteau prin coridoare.

— Vii?

— Un minut, vin îndată.

— Ia-ţi pardesiul, te aştept afară.

Cuvintele nu mai aparţineau prezentului.

Erau cuvintele primăverii care, într-un fel, stăruia încă, suspendată în vid.

— Programul! Aveţi programul festivalului? întrebă o voce de femeie, dar când întâlni privirea mânioasă a lui Karl, bătu grăbit în retragere.

Şi tăcerea, tăcerea încărcată care-i despărţea pe oameni unul de celălalt, se lăsă iarăşi peste hol.

— Dacă am putea măcar deschide uşile care dau pe terasă… n-am putea deschide uşile terasei?

Terasa fusese cotropită de plante agăţătoare. Muşcatele proliferau ca bălăriile. În timpul zilei nu. pătrundeau în hol nici lumina, nici zgomotul.

— Haide să ieşim puţin, propuse Lotte.

— Şi peştii? Peştii din acvariu… să-i lăsăm în voia sorţii?

— Nu. Doamne fereşte, spuse Lotte.

— Noi nu suntem *junkeri*, nu suntem prusaci. Noi suferim pentru peştişorii din acvariu. Atâta timp cât vom trăi, ne va fi milă de peştişorii din acvariu.

— Sigur că da, îl asigură Lotte.

— În cazul ăsta, cum de-ţi trece prin minte să ieşim?

Şi muzicanţii erau prea speriaţi ca să iasă din camere. Karl teroriza pe toată lumea. Numai Lotte nu se temea de el. îi vorbea cu blândeţe şi duioşie şi aduna firimituri de la bucătărie ca să hrănească peştii din acvariu. Noaptea, Karl lumina apa cu o lanternă.

Nebunia lui Trude devenise acum fermă şi calmă. Frica o părăsise. Dormea bine şi vocea îi era liniştită.

— În curând vom pleca în Polonia şi totul o să fie perfect.

— Şi Helena se va reîntoarce la noi.

— Desigur.

Martin îi punea soţiei sale întrebări legate de Polonia, de parc-ar fi consultat un oracol. De când fusese devastată farmacia, lumea lui se prăbuşise. Zăcea în cameră şi nu mai ieşea deloc. Trude îl întreba uneori:

— De ce nu te duci în oraş? Nu te mai interesează lumea de afară?

Când vorbea despre Polonia, ochii îi scânteiau şi suferinţa se ştergea de pe fruntea ei. O piele nouă, tânără, părea să i se aştearnă peste faţă. Râdea.

Martin o bombarda cu întrebări:

— Râurile sunt frumoase în Polonia?

Trude nu făcea economie de amănunte. Nu mai exista o a doua ţară atât de frumoasă ca Polonia, un aer mai pur decât aerul Poloniei.

— Şi idişul? Ştii că eu nu vorbesc limba idiş.

— Nimic nu-i mai uşor decât să vorbeşti idiş. E o limbă simplă, frumoasă, şi poloneza e o limbă frumoasă.

În glasul ei vibra puterea, în ochii ei sticlea puterea. Martin stătea neputincios, alături de ea. îi absorbise boala,

dar în el boala mocnea, lipsită de vitalitate, de rădăcini. Tristeţea îi strângea ca un cleşte. Trude îl ocăra spunându-i i

— Dac-ai avea puţină credinţă în suflet, ai fi fericit.

Şi când îi învăluia seara şi aerul se întuneca. Trude îşi aducea cu ea în cameră străzile aglomerate din Łódź, şi pe mama ei şi pe fraţii şi surorile ei; şi le vorbea, alternativ, în idiş şi în poloneză. Martin şedea şi asculta multiplele voci. Şi când vocile o osteneau, spunea „noapte bună”, de parcă se despărţea de persoane dragi, care erau gata să se lase furate de somn.

ORAŞUL COLCĂIA DE STRĂINI. Umbrele pădurii reveniseră şi se alungeau peste pietrele de pavaj din Grădinile Imperiale. Brize de munte măturau aleile şi în aer plutea un miros jilav de muşchi. Sally şi Gertie stăteau în poarta casei lor şi ofereau străinilor căni cu supă.

— Ce loc e ăsta? întrebă cineva, ca şi cum s-ar fi trezit brusc dintr-un somn zbuciumat.

— Staţiunea de vară Badenheim, localitatea unde se ţin festivalurile muzicale.

— Şi unde au loc concertele?

— În Sala Mare.

La auzul acestor cuvinte, omul păru să se reînsufleţească.

Spre sfârşitul după-amiezilor, oamenii se adunau în faţa intrării hotelului şi doctorul Pappenheim le vorbea. Cât de mult i se schimbase înfăţişarea în ultimele luni! Le vorbea despre Polonia. Despre lumea minunată unde urmau să plece.

— Aici nu mai e viaţă pentru noi, le spunea el. Aici totul a devenit pustiu.

Numai cu câteva zile în urmă, toţi aceşti oameni se aflaseră în locuinţele lor calde, preocupaţi de afacerile lor prospere. Şi acum se pomeniseră lipsiţi de adăpost. Li se luase totul; trăiau parcă un soi de coşmar. Cineva ceru

amănunte despre condiţiile de cazare din Polonia, despre condiţiile de muncă, de transfer al valutei austriece, şi un bărbat care-şi pierduse soţia pe drum se întrebă dacă nu cumva i-o luase înainte şi se şi găsea în Polonia.

— Şi vom avea vreun prilej să-i ascultăm şi noi pe gemeni? întrebă careva în întunericul ce se dilua.

Salo se simţea fericit. Sejurul lui în Badenheim avea să-i coste o avere pe cei de la firmă. Totul era pe socoteala lor, până şi drumul în Polonia. Muzicanţii îl simpatizau şi-i spuneau „Agentul”. Iar Salo, obişnuit cu vorbăria şi solicitările negoţului, şedea în fotoliu şi perora: omul are datoria să-şi lărgească orizontul. Încă de pe când era un băieţandru se dăduse în vânt după călătorii.

— Ar trebui să-l determinaţi pe doctorul Pappenheim să semneze Formularul 101. De bună seamă că-l are, nu există patron să nu-l aibă. Asta vă va asigura călătorii cu orice preţ, dar aşa ca mine, pe socoteala companiei.

— Formularul 101? Ce mai e şi asta? N-am auzit în viaţa mea de el, spuse unul dintre muzicanţi.

— Eu am profitat ani de zile de el, e un formular oficial. Nu mi-a trebuit mult până să-l dibuiesc. Şi pot să vă spun că mi-a adus considerabile venituri indirecte.

Unul dintre străini năvăli în hotel şi ameninţă să-l ucidă pe proprietar.

— *Ostjuden*, numai voi sunteţi de vină!

— Eu nu sunt vinovat de nimic.

Proprietarul hotelului stătea lângă străin ca un prizonier.

Omul răcnea şi îşi agita pumnii, şi cum evident era pradă unui acces de nebunie, ceilalţi se apropiară de el şi încercară să-i explice că lucrurile nu stăteau chiar aşa de rău. Fără îndoială că pe el, anume, o să-l absolve o curte de apel. Nu există jurisdicţie să nu aibă o curte de apel, ăsta e un fapt ştiut. Niciun comitet nu poate să procedeze după cum îl taie capul: în fond, e o chestiune de procedură

juridică. Şi dacă instanţele mai mici au comis o greşeală, atunci instanţele superioare aveau s-o repare. Nu trebuia să-şi facă sânge rău.

— Aveţi dreptate, unde-i sediul Curţii de Apel? întrebă străinul „domolit.

— Probabil că se va anunţa în curând.

— Nu înţeleg, continuă omul. Ce sunt cu, un criminal ca să fiu izgonit din casa mea? Explicaţi-mi, vă rog.

— Nu-i vorba de o crimă, ci de o neînţelegere. Şi noi suntem, în oarecare măsură, victimele aceleiaşi neînţelegeri.

Cuvintele „procedură juridică" şi „apel" părură să-l satisfacă pe om. Se vede că studiase dreptul. Se mai potoli un pic. Contactul cu vechii termeni îi reechilibră oarecum judecata.

Proprietarul hotoiului, constatând efectul benefic al vechilor termeni asupra minţii tulburate a străinului, continuă să folosească acelaşi ton fată de el. Curtea de Apel avea să se ocupe

În curând de doleanţele oamenilor, negreşit. Şi fără îndoială că se vor descoperi multe erori în aceste proceduri pripite. Probabil că cineva comisese o greşeală. Sus, la etaj, erau o mulţime de paturi libere. Domnul ar putea să se odihnească puţin, dacă doreşte. A doua zi vor afla, desigur, noi amănunte.

Omul se simţea fâstâcit, ruşinat.

— N-am ştiut, spuse el. îmi pare rău, Ştiţi, mi s-a luat dintr-odată tot ce aveam. Şi m-au târât aici pe motiv că sunt evreu. Probabil că se refereau numai la *Ostjuden*. Eu sunt, ca şi dumneata, austriac. Străbunicii mei? Nu ştiu. Poate să fi venit din răsărit, cine ştie? Dar *cp* roportanţă arecte unde au venit străbunicmei?

Apoi se întoarse spre proprietarul hotelului şi spuse cu glas tare:

— Vă rog să-mi îngăduiţi să vă ofer scuzele mele.

Hotelierul se grăbi să se comporte faţă de el ca faţă de un oaspete de onoare.

Urcară împreună la etaj.

— De ce să nu trageţi un pui de somn? Aţi trecut doar prin atâtea necazuri, îl sfătui proprietarul hotelului. Aveţi aici pijamale, un prosop.

Străinul, spăsit, îşi scoase puloverul şi pantofii şi spuse – cum obişnuia, probabil, să-i spună soţiei sale:

— Te rog să mă trezeşti mâine dimineaţă devreme.

ZILE CENUŞII se întinseră peste oraş. În hotel nu se mai serveau mesele. Toată lumoa stătea la rând să-şi capete mâncarea de prânz: supă de orz şi pâine uscată. Muzicanţii îşi deschiseră valizele. Un iz de rumeguş şi de drumuri prăfoase invadă coridoarele lungi.

Într-o bună zi, îşi făcu apariţia în stradă bătrânul rabin. Cu mulţi ani în urmă îl importaseră în Badenheim, aducându-l din răsărit. Timp de câţiva ani, oficiase slujbe la sinagogă, de fapt, ca să fim drepţi, la azilul de bătrâni. Când bătrânii muriră, locul rămase pustiu. Rabinul suferi un atac de paralizie. În oraş, toată lumea crezuse că murise şi el, laolaltă cu ceilalţi bătrâni.

Hotelierul, care stătea în prag, îi spuse: „Poftiţi înăuntru, domnule”, ca şi cum n-ar fi fost proprietarul, ci un portar. Doi dintre muzicanţi ridicară scaunul pe roţi. Rabinul îşi duse mâna streaşină la ochi şi o vână albastră i se zbătu pe fruntea albă.

— Evrei? întrebă el.

— Evrei, confirmă proprietarul hotelului.

— Şi cine este rabinul vostru?

— Dumnevoastră, dumneavoastră sunteţi rabinul nostru.

Faţa rabinului oglindea o uimire severă. Bătrâna lui memorie încerca să descopere dacă-şi băteau joc de el sau nu.

— Ne îngăduiţi să vă oferim ceva de băut?

Rabinul se încruntă:

— Cuşer? întrebă el.

Proprietarul hotelului îşi lăsă privirile în pământ şi nu răspunse.

— Cu toţii sunteţi evrei aici?

Bătrânul îşi revenise din uimire şi un licăr de viclenie îi scânteia în ochi.

— Cu toţii, cred.

— Şi ce faceţi?

— Nimic, răspunse proprietarul hotelului, zâmbind.

Samitzky îi sări în ajutor:

— Ne pregătim să ne reîntoarcem în Polonia.

— Cum? întrebă rabinul încordându-şi auzul.

— Să ne întoarcem în Polonia, repetă Samitzky.

A doua zi, misterul se mai limpezi. O femeie cumsecade, creştină, avusese grijă de rabin în toţi aceşti ani, dar acum îl abandonase subit şi plecase. Rabinul petrecuse câteva zile străduindu-se să-şi mişte scaunul pe roţi, şi până la urmă izbutise.

Acum punea întrebări şi lumea îi răspundea. Lungii ani de izolare îl făcuseră să uite limba şi vorbea un amestec de idiş şi ebraică. Câţiva muzicanţi apărură în uşă, cu valizele în mână.

— Cine sunt ăştia? întrebă rabinul.

— Muzicanţii.

— Şi se pregătesc să cânte?

— Nu. Vor să se întoarcă acasă, dar drumurile sunt blocate.

— Să rămână să petreacă sâmbăta cu noi, să rămână aici de ziua sabatului.

— Ce spune? întrebară muzicanţii surprinşi.

Lumina plumburie de toamnă apăsa oraşul. Proprietarul hotelului stătea în bucătărie, ca un servitor, şi servea supa. Nu mai sosiseră niciun fel de provizii.

Stocurile erau pe terminate. Sufrageria arăta ca o bucătărie pentru masa pomanagiilor. Seara, umbre lungi se furişau peste mese. Ochii muzicanţilor îl priveau cu posomorâtă neputinţă. Cu câteva zile înainte clocotiseră încă de indignare. Şi acum s-ar fi zis că toate dorinţele lor muriseră sufocate, înţeleseseră: nu mai exista cale de întoarcere. Până şi-i optimismul doctorului Pappenheim părea mai stăvilit. Patronul cofetăriei amenința cu pumnii în direcţia hotelului, de fapt, în direcţia lui Pappenheim şi făcea legământ să-l ucidă.

— Ce mai spune rabinul? întrebă Frau Zauberblit.

— Doarme, răspunse proprietarul hotelului.

Muzicanţii îşi îndesau valizele cu farfurii de porţelan fin şi cu tacâmuri de argint, fără niciun pic de milă faţă de proprietar. Samitzky îi mustra:

— Ce v-a apucat? în Polonia nu se mănâncă în farfurii de porţelan.

— Nu facem nimic rău, răspunse unul dintre muzicanţi, fâstâcit ca omul care-i prins furând pentru prima oară. Dacă ne întoarcem vreodată, o să le dăm înapoi.

Luxuriantele plante agăţătoare năvăliseră în interior şi umpleau acum terasa într-o ultimă izbucnire de înverzire, înaintea iernii. Scaunele părăsite zăceau mohorâte, pe locurile lor. Umbra îşi lăsase greutatea pe ghivecele cu muşcate şi florile căpătaseră un roşu de sfeclă putredă.

— Ce s-a întâmplat cu maiorul? întrebă cineva.

— S-a împuşcat.

În faţa ferestrelor oblonite ale cofetăriei, stătea Bertha Strunglantz. Cu o zi înainte, fusese readusă în localitate. Părinţii îi muriseră de mult şi casa lor fusese preluată de municipalitate.

— Mă mai ţii minte? o întrebă Sally.

— Cred că da. Am fost colege la gimnaziu, nu-i aşa?

— Nu, draga mea, n-am fost. Numele meu e Sally şi dânsa e Gertie.

— Atunci m-am înşelat, răspunse Bertha pe un ton de scuză.

— Numele meu e Sally. Dânsa e Gertie.

Bertha nu-şi mai amintea. Evident, o părăsise memoria. Privirile îi rătăceau în gol.

— De ce e totul închis?

— Oraşul se pregăteşte pentru transfer. Doctorul Pappenheim zice că toată lumea va fi transferată în Polonia – şi noi două.

— Doctorul Pappenheim?

— Impresarul, nu-l mai ţii minte?

Oameni ciudaţi erau aduşi zilnic dinspre perrţi. Doctorul Pappenheim stătea în uşa hotelului ca un portar.

— De ce-aţi venit? îi întrebă cineva pe străini.

— Suntem născuţi aici şi am fost obligaţi să ne reîntoarcem, explică unul.

— Ei, nu-i chii; r atât de rău aici, interveni

Pappenheim. Îl avem pe Mandelbaum printre noi şi pe gemeni.

— Gemeni? Care gemeni?

— Evrei, de unde sunteţi? întrebă rabinul aşa cum obişnuiau să întrebe oamenii din vechime.

O ancestrală tristeţe îi înceţoşă ochii.

— Dumnealui e rabinul nostru, se împăuna Pappenheim. Un rabin autentic, din vechea şcoală.

Rabinul punea tot timpul întrebări. Proprietarul hotelului îşi trântise o tichie pe cap şi îi servea rabinului apă rece.

Zi de zi soseau noi străini, descendenţi ai vechilor familii din Badenheim. Blestemul oraşului îi hăituise în toţi aceşti ani şi acum, în sfârşit, îi ajunsese din urmă. Rătăceau prin vidul paralizat al localităţii, ca nişte suflete fără astâmpăr.

În mijlocul întregii harababuri, doctorul Pappenheim primi o scrisoare de la Departamentul Asanării prin care i se cerea să li se pună la dispoziţie toţi artiştii înregistraţi. Pappenheim era entuziasmat:

— Ne aşteaptă un larg turneu de concerte!

Toamna devenea tot mai cenuşie. Vântul mormăia pe străzile pustii. Mandelbaum îşi tortura tri, o-ul fără cruţare. Cizela fiecare notă. Gemenii se retraseră din nou în sihăstrie. O atmosferă austeră se statornicise în hotel. Pappenheim păşea în vârful picioarelor şi murmura:

— Ssst! Nu deranjaţi muzica!

Muzicanţii îşi molfăiau pâinea în tăceie.

— Pentru noi, repetiţiile nu mai sunt de niciun folos. Ce n-ai făcut la tinereţe, nu mai poţi recupera la bătrâneţe.

Pappenheim îi consola: vor avea timp berechet acolo unde vor pleca, şi vor putea să repete, şi el intenţiona să-şi reia munca de cercetare.

Doctorul Pappenheim întreprindea constante tentative de a restabili comunicarea cu patronul cofetăriei.

— De ce eşti furios pe noi? Ce ţi-am făcut? Noi n-am făcut nimic rău. Spune-ne dumneata, ce rău am făcut? în Polonia vei putei să deschizi o cofetărie mai mare decât asta de cuci. Omul are datoria să-şi lărgească orizontul.

Dar cuvintele nu duceau la nimic. Patronul cofetăriei stătea în faţa ferestrelor oblonite şi blestema. Dacă n-ar fi fost hotelul şi corupţia de acolo, autorităţile n-ar fi închis oraşul. Toate borneau de la Pappenheim. Omul ăsta trebuia arestat. Numai noaptea îi mai tăcea gura.

M? ndelbaum părea în sfârşit mulţumit Trioul îl umplea de entuziasm. El însuşi izbutise să scoată sunete noi din vioară.

— Când plecăm? îl întrebă pe Pappenheim. pe tonul ce-l folosea faţă de propriul lui agent.

— În curând, îl asigură Pappenheim, de parc-ar fi deţinut vreo informaţie secretă.

— Am progresat mult, ştii, am progresat.

Sâmbătă seara plouă cu găleata. Rabinul se ruga cu glas tare. Oamenii se lipiseră de pereţi ca nişte umbre. Proprietarul hotelului aduse vin şi lumînări, iar rabinul oficie binecuvântarea.

Imediat după binecuvântare, muzicanţii urcară în camerele lor ca să-şi facă bagajele. Valizele erau mari şi burduşite. Doctorul Pappenheim părea surprins de această osteneală.

— Eu unul plec cu ce am pe mine. Nu iau nimic, spuse el… Dacă mă vor, să mă ia aşa cum sunt, fără nimic altceva.

28.

ULTIMELE ZILE ale oraşului Badenheim au fost aureolate de o strălucire gălbuie, tristă. Nu mai exista nicio ţigară. Oamenii se nutreau în taină cu drogurile furate. Unii reacţionau cu veselie, alţii căzuseră în stări depresive. Stăteau pe la ferestre sau urcau la etajele de sus. Ploile din ultima vreme readuseseră la viaţă frunzişul din Grădinile Luxembourg. Era o privelişte splendidă. Iar hotelul părea un loc de închinăciune, în care puteai plânge sau păstra tăcerea, fără ca cineva să te tulbure.

Şeful de sală învăţa idiş. Samitzky îi înşiruia în carnet liste lungi de cuvinte pe care omul le studia. Începuse să se gârbovească şi privirea i se pierdea în gol. Accentul austriac se ţinea de el ca o lipitoare, dar se străduia să depăşească şi acest obstacol. Salo îl consola spunându-i că în Polonia îi va veni uşor să înveţe limba. Acolo toată lumea vorbea idiş.

— Găsesc că e o limbă foarte interesantă, aprecie şeful de sală.

Martin era covârşit de amărăciune. Prădătorii îi goliseră farmacia. Cosmeticele zăceau risipite pe jos, mărturie a barbariei care avusese loc. Toate rugăminţile lui erau zadarnice. Oamenii îl evitau de parc-ar fi fost un

poliţist.

Rabinul îşi revenise total. Faţa lui palidă avea

O expresie de luciditate rece. Pappenheim şedea alături de el, exersându-şi elocvenţa: oamenii erau bucuroşi să plece în Polonia. Erau fericiţi, aşteptau cu nerăbdare.

— Şi ce-o să faceţi acolo?

— Ce vreţi să spuneţi?

— Au de gând oamenii să respecte cele zece porunci?

Rabinul zâmbi şmechereşte, de parcă ştia că pusese o întrebare indiscretă.

— Şeful de sală studiază cu sârg, iar eu citesc acum marea operă a lui Buber.

— Buber! Într-o vreme stârnise vâlvă. Deci

I se mai citesc încă operele?

— Pot să vă asigur că ostilitatea împotriva aşa-zişilor *Ostjuden* este un lucru care ţine de trecut.

Glasul doctorului Pappenheim avea o inflexiune rugătoare, de parcă i-ar fi cerut rabinului binecuvântarea pentru călătorie. Dar rabinul rămânea neînduplecat.

— Şi cum b să vă câştigaţi existenţa? întrebă el.

— Avem mari artişti printre noi, artişti de talie mondială, îi răspunse Pappenheim, simţind că prinde iar glas. Iar doctorul Schutz e un tânăr matematician de geniu. Doctorul Fussholdt e un istoric cu faimă.

Veselia ţâşni din nou la suprafaţă. Sally şi Gertie îşi îmbrăcară rochiile cele mai elegante. Salo glumea tot timpul. Până şi nefericita de Mitzi râdea de se prăpădea. Pilulele lui Martin izbutiseră acolo unde muzicanţii dăduseră greş. Numai mâhnirea lui Martin nu cunoştea margini. Repeta întruna denumirile latine şi germane ale medicamentelor mortale. Dar nu era decât o voce în deşert.

Asupra lui Karl drogurile avuseseră un efect negativ. Era necontenit furios. În ochi îi licărea o lumină stranie.

Lotte nu se mai ciintea de lângă el, dar Karl îşi pierduse controlul şi întreaga lui mânie era îndreptată împotriva doctorului Langmann:

— Sport! Vrea să introducă sportul! auzi, sportul!

— Ce mai spune rabinul? întreba lumea.

— Un om adrqirabil! răspundea Pappenheim cu mândrie.

Muzicanţii erau tare abătuţi. Devastaseră hotelul, îşi împachetaseră valizele, acumulaseră averi. Şi acum zăceau noaptea în pat, ronţăind ciocolată. Dar aceste tainice orgii nu le aduceau niciun pic de bucurie. Apăreau ca nişte hoţi, chiar şi în propriii lor ochi, şi erau speriaţi, pur şi simplu speriaţi. Samitzky îşi aminti de Un cântec care se cânta în Polonia, în copilăria lui, şi melodia puse stăpânire pe el, mistuindu-l ca o flacără. Vibra în ea o puternică intensitate. Gertie se rostogolea pe jos, ca o minge, dar nimeni nu părea să se mire.

Medicamentele se epuizară şi ele, iar oamenii recăzură în ei înşişi, în amărăciunea lor. Din fiecare colţ, disperarea îi privea în ochi. Bucătăria era cufundată în întuneric, măsuţele de ceai, abandonate, iar cele două candelabre atârnau strâmb, ca după o noapte de chef. Ce se putea face? Ce remediu putea exista? Ah, dac-ar putea fi reînsufleţit festivalul! Oare exista vreo şansă de a reînvia festivalul? Mandelbaum îşi tiraniza muzicienii şi refuza să iasă din cameră. Gemenii hotărâseră că se vor produce numai la Varşovia, când vor ajunge în Polonia. *Yanuka* se comporta ca un copil răzgâiat. Nu mai accepta să cânte decât în schimbul cutiilor cu bomboane. Obrajii îi deveniseră palizi. Se îngrăsase. Se părea că-şi pierduse vocea. Fără muzică, şi fără posibilitatea de a insufla viaţă auditorilor, artiştii se retrăseseră în ei înşişi.

Doctorul Pappenheim stătea în uşa hotelului şi le vorbea străinilor. Cineva ceru informaţii în legătură cu festivalul. Pappenheim se scuză pentru încurcăturile care

surveniseră în program. El întreprinsese tot ce-i stătuse în putinţă, dar ce să-i faci dacă anul ăsta au prevalat chestiuni de altă natură?

Ah, dacă ar putea reînvia festivalul! Oare nu exista vreun mijloc? Oamenii se ţineau acum pe urmele doctorului Pappenheim nu cu întrebări, ci cu rugăminţi. Tânjeau după acest stupefiant, cu care se obişnuiseră ani la rând. Doctorul Pappenheim bătea la uşa marilor artişti şi-i implora:

— Doar un singur concert, unul singur, faceţi o pomană pentru noi…

29.

SURPRIZELE SE ŢINEAU LANŢ: se reîntoarse Helena. Se opri la barieră, îmbrăcată într-o rochie lungă şi cu o broboadă pe cap, ca o ţărancă izgonită de soţ. Intră în oraş şi santinelele n-o întrebară unde se duce. Păşea încet, de-a lungul străzii, asemenea cuiva care se reîntoarce la vechea vatră, fără bucurie sau vreo dorinţă specială. Un moment, rămase nemişcată în faţa farmaciei devastate, apoi intră.

— Helena, spuse Trude, fără surpriză în glas, de parcă i se întorsese fiica după o zi de şcoală.

Helena îşi trase un scaun şi se aşeză.

Cu o noapte în urmă, Trude se tolănise în fotoliu, murmurând de una singură:

— Când se întoarce Helena? Mâine sau poimâine? E în drum spre casă.

Martin nu-i mai puse nicio întrebare. Boala lui Trude sălăşluia acum în el, i-o absorbise cu totul. Trude vorbea despre oraşul ei natal din Polonia, de parcă-l părăsise doar cu câteva săptămâni înainte, ba chiar, o dată, se apropiase de Samitzky şi-i vorbise în poloneză. Samitzky fusese încântat să-şi audă limba şi se pornise pe o discuţie însufleţită. Frau Zauberblit rămăsese deoparte minunându-se de afecţiunea pe care o resimţeau amândoi pentru limba

maternă.

Helena şedea fără să scoată o vorbă. Trude n-o întrebă nici cum, nici de ce. Martin se lăsă în genunchi în faţa ei şi-i sărută mâinile, vorbindu-i, ca să iasă din încurcătură:

— Mama spunea întruna: „Helena e pe drum, Helena e pe drum…”

— Tata e emoţionat, remarcă Trude. Ia te uită cât e de emoţionat!

Martin era acum convins că tot ce spunea Trude se adeverea. Şi durerea care-i împovărase de atâtea zile sufletul se topi în lacrimi.

— Cum a mers? o întrebă Martin pe Helena, de parcă se interesa de o excursie sau de un examen. Noi am fost cam îngrijoraţi.

— Eu n-am fost îngrijorată, declară Trude.

— Mama ta e foarte bucuroasă că se întoarce în oraşul ei natal din Polonia.

Seara, Martin le servi ceai şi prăjiturele. Ca în vremurile de altă dată. Helena îşi scoase de pe cap broboada ţărănească; fruntea ei înaltă degaja un fel de mândrie uscată. îşi amestecă ceaiul şi clinchetele linguriţei se stinseră unul după celălalt.

— Plecăm, o informă Trude. Tatăl tău şi-a lichidat afacerile.

Helena îşi înălţă ochii şi-i învălui pe amândoi într-o privire lungă, tandră.

— Aşa-i c-am avut dreptate să nu te las să te măriţi cu el?

Helena îşi plecă ochii.

— Am avut dreptate, nu?

Era un subiect vechi, care nu fusese niciodată discutat deschis în casa lor.

30.

DULĂII ÎNCERCARĂ să sară zidurile, dar n-avură

destulă putere. Santinelele îi goniră. Deveniseră sfrijiţi şi se înrăiseră. Şeful de sală îi mângâia cu blândeţe şi le promitea că, dacă vor fi cuminţi şi ascultători, o să-i ia şi pe ei în Polonia. Totul depindea numai de ei. Privirea lor fioroasă scânteia ca metalul lustruit.

Noaptea, sfârtecau tăcerea cu urletele lor. Oamenii aveau coşmaruri. Mitzi se plângea că în viaţa ei nu fusese chinuită de asemenea visuri îngrozitoare. Salo îi tălmăcea favorabil visurile şi-i spunea că se datorează numai câinilor – dacă n-ar fi fost câinii, ar fi dormit cu toţii liniştit, doar aerul blând de toamnă prieşte somnului.

Indignarea doctorului Langmann se ostoise. Acum şedea într-un fotoliu şi se uita la oameni, scăpând din când în când câte o vorbă. Lumea nu se sinchisea de el. Până şi Karl încetase să-i mai fie ostil.

Mandelbaum era teribil de furios din pricina câinilor. Ieşea întruna din camera lui tunând şi fulgerând.

— Tăcere, barbarilor! Ar trebui să fie căsăpiţi.

Patronul cofetăriei se închisese în casă. Bătrânul ajutor de cofetar stătea în prag, gătit în costumul lui bine călcat, şi privea în gol. Anii lungi, petrecuţi lângă cuptor, îi secaseră şi ultimul strop de voinţă. Salo îi vorbea despre necesitatea îmbunătăţirii condiţiilor economice şi sociale. Muncitorii erau exploataţi. În Polonia exista un proletariat militant care lupta să-şi afirme locul în industrie. Era nevoie, desigur, de curaj, dar din momentul în care îţi biruiai teama iniţială, îţi dădeai seama cât de neghiob ai fost în trecut. Când patronul cofetăriei auzi toate astea îl sfătui pe bătrânul cofetar să nu mai stea să-i asculte pe măscărici. Singurul lucru necesar era ca toţi *Ostjuden* să fie expediaţi îndărăt în răsărit. În ultimii ani invadaseră Austria.

— Şi cum stăm cu proprietarul hotelului? – se interesă bătrânul.

— Proprietarul hotelului e austriac, e drept, dar a

fost slab şi a deschis uşa bufonului ăluia de Pappenheim, vicleanul *Ostjude* şi sursa tuturor nenorocirilor noastre. Cine a inventat festivalul, dacă nu Pappenheim? Cine a umplut oraşul de artişti morbizi şi de vilegiaturişti depravaţi?

— Şi eu cum stau? întrebă cofetarul.

— Tu te-ai născut aici; părinţii tăi s-au născut aici. Tu eşti de credinţă iudaică, dar nu eşti un *Ostjude*.

Cofetarul se simţea fericit. Înainte, patronul cofetăriei nu catadicsise niciodată să stea de vorbă cu el. În toţi anii lui de serviciu îl tratase cu asprime, iar în timpul sezonului de vară îl muncise ca pe un rob. Acum, însă, stătea şi îi vorbea, tratându-l ca pe o fiinţă umană.

— Şi cine le-a adus aici pe Sally şi pe Gertie? întrebă cofetarul.

— Cum, cine le-a adus? Pappeaheim, bineînţeles. Nu-ţi aminteşti, a încercat să le treacă drept cântăreţe. Eu, cel puţin, nu le-am permis niciodată să-mi treacă pragul.

Şeful de sală nu mai putea ţine câinii în frâu. Zi da zi erau tot mai ostili oamenilor. Se repeziseră la Lotte şi-i sfâşiaseră rochia. Karl se jurase în sinea lui să-i otrăvească.

Şeful de sală implora dulăii:

— La urma urmei, nu sunteţi animale sălbatice. Dacă o ţineţi aşa, n-am să vă pot lua în Polonia. V-am hrănit în toţi anii ăştia şi acum, când nu mai am ce să vă dau, nu vreţi să mă mai ascultaţi. Ce să mă fac cu ei? se văita şeful de sală, deznădăjduit.

— O să aibă grijă de ei patronul cofetăriei. El rămâne aici, nu-i aşa?

— Îi urăşte.

Florile de toamnă îmbălsămau aerul cu miresmele lor pătrunzătoare şi soarele de plumb strălucea statornic deasupra ferestrelor înalte, urcând agale pe cer şi sugând umbra în substanţa lui. Terenul era acoperit de frunze

îngălbenite şi arăta ca un câmp părăsit.

— Ce să mă fac? Nu-i mai pot stăpâni, îşi spunea singur şeful de sală. Dacă aş avea puţină carne proaspătă poate c-aş reuşi să-i îmbunez – în fond, nu-s decât nişte câini.

Şi când soarele asfinţi, iar lumina crepusculului cuprinse strada, patronul cofetăriei îşi scoase capul afară pe fereastră şi începu să strige în gura mare:

— Totu-i numai din vina lui Pappenheim! N-ar fi trebuit să-l las să pună piciorul aici! N-are decât să se ducă în răsărit – acolo-i locul care i se potriveşte. Noi n-am făcut nimănui niciun rău.

Vorbele lui cădeau într-o cadenţă îndărătnică şi cei din holul hotelului aveau impresia că ascultă o voce care strigă lozinci la megafon. În cele din urmă, îşi retrase capul şi o tăcere grea se lăsă odată cu întunericul, înfăşurând oamenii ghemuiţi prin ungherele holului.

31.

ÎNTR-ADEVĂR, surprizele nu mai cunoşteau margini. Într-o noapte se iviră doi gardieni de la sanatoriu ca s-o ridice pe Frau Zauberblit.

O căutau de multă vreme şi acum că o descoperiseră, erau fericiţi. Frau Zauberblit nu părea surprinsă: asemenea unui deţinut evadat, era pregătită pentru orice, chiar şi pentru această tristă posibilitate.

Cei doi gardieni vârstnici arătau sănătoşi şi robuşti în uniforma sanatoriului. Unul avea o servietă de piele care conţinea un mandat de percheziţie şi un ordin de arest administrativ.

— Cum de m-aţi descoperit în văgăuna asta uitată de Dumnezeu? întrebă ea râzând.

— V-am căutat mult şi bine, răspunseră ei fără supărare.

În ultima vreme „tuşea i se înteţise, nu-i mai apărea sânge în flegmă, dar durerile din coaste. deveniseră mult

mai puternice. Medicamentele i se terminaseră şi moartea se reîntorsese la ea exact sub aceeaşi înfăţişare cu care o pândise la sanatoriu.

— De ce nu luaţi loc? A trecut atâta amar de vreme de când nu ne-am mai văzut, se adresă Frau Zauberblit gardienilor, de parc-ar fi discutat cu doi vechi prieteni.

— Şi sanatoriul nostru emigrează.

— Adică pacienţii evrei.

Când fusese spitalizată pentru prima oară, cei doi gardieni arătau încă tineri. Pacientele flirtau cu ei. Le plăcea vâna lor ţărănească. Anii trecuseră şi acum îmbătrâniseră şi ei, dar sănătatea robustă nu-i părăsise. Feţele le erau rumene de cârnaţi şi de bere.

— Dar ştiţi, eu m-am înregistrat aici, la respectabilul Departament al Asanării.

— De ce să nu plecaţi împreună cu toţi ceilalţi? o întrebară ei pe un ton blajin, părintesc.

Doctorul Pappenheim îi sări în ajutor, dar gardienii vârstnici, care arătau ca doi oameni cucernici porniţi într-o misiune religioasă, îi explicară calm că toţi pacienţii evrei fuseseră adunaţi laolaltă şi că numai Frau Zauberblit lipsea. Nu puteau efectua transportul fără ea.

— Numai eu lipsesc? exclamă Frau Zauberblit. În cazul ăsta, să mergem. Se spune că în Polonia aerul e mai curat. Am nevoie de aer curat.

— Asta spun şi doctorii noştri.

— Dacă-i aşa, să mergem, înapoi la sanatoriu! Oamenii trebuie să se întoarcă de unde au venit. Aşa se spune, dacă nu mă înşel.

— Nu aveţi o valiză? întrebară gardienii. Serile sunt refci.

— Şi de ce vă grăbiţi? interveni doctorul Pappenheim, încercând să mai întârzie plec – rea. Doar vom merge cu toţii în acelaşi lo…

— Pacienţii sanatoriului călătoresc sub supraveghere

medicală, răspunse unul dintre gardieni, cu amabilitate.

— Şi deci ne părăseşti? întrebă doctorul Pappenheim cu o notă de implorare în glas.

— Nu pentru multă vreme.

Frau Zauberblit îşi îmbrăcă rochia de vară şi anunţă:

— Sunt gata.

— Rochia asta nu-i prea subţire? întrebă iarăşi unul dintre gardieni, pe tonul îngrijorat al unui vechi prieten.

— Nu pot suferi hainele groase. Au fugit mulţi pacienţi anul ăsta?

— Numai cinci. I-am adus pe toţi îndărăt. Şi ei trebuie să plece în Polonia.

Samitzky dormea buştean pe o bancă din Grădinile Luxembourg. Toată noaptea bău e şi se certase cu cofetarul, şi-l înjurase pe Karl şi ameninţase să spargă acvariul. Spre dimineaţă căzuse beat mort pe o bancă în parc.

Toate încercările de a-l trezi se dovediră zadarnice. Dormea tun.

— Atunci, haide să plecăm, spuse Frau Zauberblit. Ce rost are să stăm aici degeaba?

O frumuseţe bolnavă îi înflorea obrajii. Oamenii o însoţiră până la barieră. îl sărută pe *yanuka* pe frunte şi-i spuse:

— Aştept lucruri mari de la tine.

Nu există nicio trăsură. Porniră pe jos în direcţia gării. Lumina de toamnă, lumina de plumb, stăpânea câmpurile. Efectele ploilor erau vizibile pe izlazul comunal. Ici, colo, păştea câte un cal sau câte o vacă. Şi râul şerpuia ca o panglică de argint.

— Aşa-i că-i frumos? îi întrebă Frau Zauberblit pe gardieni.

Când Samitzky se deşteptă şi află totul, nu scoase o vorbă. Seara făcu ţăndări geamul uşii din spatele hotelului. Aşchiile de sticlă zăceau răspândite peste tot. Proprietarul

hotelului nu se grăbi să vină la faţa locului. Oamenii ştiau că durerea lui Samitzky era mai mare decât el însuşi, şi că nu putea cunoaşte alinare.

Bătrânul cofetar se eliberase din gălbenuşul patronului cofetăriei. Noaptea, îngropa morţii îndărătul Grădinilor Luxembourg. Mişcările lui aveau o calmă detaşare de parcă întreaga viaţă fusese gropar. Şi. pe zi ce trecea se înghesuiau tot mai mulţi la groapă. Noii veniţi erau atât de plăpânzi şi de retraşi, ca nişte păsări care pierduseră contactul cu cerul. Mureau în tăcere, fără niciun strigăt. Şi bătrânul cofetar îi pregătea pentru înhumare, şi-i îngropa în toiul nopţii.

32.

În cea DIN URMA seară sărbătoriră ziua de naştere a lui Gertie: împlinea patruzeci de ani. Sally şi Gertie îşi împodobiră casa în onoarea oaspeţilor. Aveau o vilişoară de ţară de modă veche, bine întreţinută şi ornată cu boschete de trandafiri. În interior domnea o moliciune feminină. Conţi, grafi, industriaşi, feluriţi intelectuali dezabuzaţi petrecuseră de multe ori câte o noapte aici. Ce-i drept, casa nu mai era ce fusese. Fetele se străduiau din răsputeri să mai dea salonului acel aer de moliciune feminină care le plăcea lor. Dar degeaba. Casa arăta acum ca un han de ţară ponosit. Lămpile răspândeau o lumină cenuşie care se împrăştia pe podea. Covorul gros era jerpelit.

Primul sosi doctorul Pappenheim. O sărută pe Ctertie pe obraji şi rosti pe un ton festiv:

— A trecut multă vreme de când n-am mai fost pe aici.

Fetele erau atât de încântate de parcă n-ar fi fost vorba de familiarul doctor Pappenheim, ci de un musafir sosit din depărtări.

— Sunt purtătorul unor veşti foarte importante, adăugă Pappenheim. Procedurile de emigrare au şi fost

anunţate la afişier.

— Nu mai spune! exclamă Gertie.

Următorii oaspeţi fură doctorul Schutz cu şcolăriţa lui. Fata purta, în cinstea aniversării, o rochie lungă, albastră. Era cu un cap mai înaltă decât Schutz. Mişcările ei degajau o tăcută autoritate. Schutz îi oferi un scaun şi fata se aşeză. Sally şi Gertie se retraseră un pic, ca în faţa unei străine.

Pe măsuţa joasă, aşternuseră o faţă de masă brodată. Într-un colţ era o vază cu flori ofilite. În aer plutea un iz vag de parfumuri femeieşti.

— Aţi auzit? întrebă Gertie. Procedurile de emigrare-au fost afişate.

Doctorul Langmann se ivi, aplecându-se, pe uşa joasă din spate. Privirile fixe ale lui Karl îl urmăreau pretutindeni. Poate că aici va reuşi să se elibereze de ele. Găsise pe undeva o sticlă de lichior şi o adusese la sindrofie. Îi sărută mâna lui Gertie şi spuse:

— Ce drăguţ e aici! Karl refuză să se urnească de lângă acvariu. Ce vrea de la peşti? Ce rău i-au făcut peştii?

— Le schimbă apa şi îi hrăneşte cu firimituri de pâine, spuse şcolăriţa pe o voce rece, gravă.

Doctorul Langmann îi aruncă o privire bănuitoare. Doctorul Pappenheim se străduise să-i convingă pe Mandelbaum să vină la petrecere, dar rugăminţile lui se loviseră de o ureche surdă. Marele artist face ultimele eforturi de cizelare, explică el. Gemenii, însă, acceptaseră să vină. *Yanuka* era îmbrăcat într-un costum nou şi şedea într-un fotoliu, ca un adult.

Gertie se simţea foarte încurcată şi repeta întruna: „Scuzaţi-mă”. Sally, care era cu doi ani mai mare, arăta acum, cine ştie de ce, ca mătuşa lui Gertie. Picioarele lui Sally se umflaseră şi erau brăzdate de varice.

3 osi şi Salo. îi anunţă că, după toate aparenţele, Karl are de gând să ia peştii cu el. Tot timpul stătea cu nasul în

acvariu. Nimeni nu râse. Stângăcia lui Gertie îi făcea şi pe oaspeţi să se simtă stingheriţi, până când doctorul Pappenheim se ridică şi anunţă că sosise momentul unui toast în onoarea sărbătoritei.

Salo se apropie de doctorul Langmann şi-i şopti:

— Nu-i nimic de făcut, toată lumea trebuie să plece.

Doctorul Langmann nu-i răspunse.

— Dar n-ai de ce să te temi. În Polonia sunt o mulţime de evrei. Şi evreii se ajută unii pe alţii, ştii doar.

Doctorul Langmann continua să-l ignore, dar Salo nu-i da pace:

— Eu vin de acolo, continuă el pe acelaşi glas şoptit. Mi-am petrecut copilăria şi tinereţea în Polonia. îi cunosc bine. Un an sau doi petrecuţi printre ei şi ai să uiţi de toate. Ai să te scoli dimineaţa şi ai să te duci la sinagogă. E rău? Ai să te rogi. E rău? Ce, e-un păcat să te rogi? Şi dacă o să ai noroc, ai să-ţi deschizi o prăvălioară în centru şi ai să câştigi o pâine frumoasă. Acolo până şi telalii o duc bine. Taică-meu era telal şi maică-mea ave. a o dugheană în piaţă. Eram o droaie de copii acasă. Prea muţi. Eu eram al şaptelea. Mă asculţi?

— Nu, răspunse doctorul Langmann cu scârbă.

— Nu-ţi mai da aere. Pleci în patria mea, în oraşul meu natal. Eu nu fac decât să încerc să te pregătesc puţin. Te sfătuiesc să laşi în urmă aerele dumitale arogante. În Polonia oamenii se tratează cu respect unii pe alţii.

Sally se apropie de gemeni, spunându-le:

— Cum putem noi bucura inimile artiştilor?

Gemenii aveau din noii înfăţişări monahale.

Părul le crescuse sălbatic. Şedeau într-un colţ şi nu deschideau gura. Mitzi râdea. Fiecare cuvânt pe care-l auzea îi stârnea râsul.

— De ce râzi? o întrebă Sally.

— Fără niciun motiv. Pur şi simplu, oamenii mă fac să râd.

Lichiorul, însă, nu-i înveseli. Musafirii se înfundară mai adânc în fotolii. Lumina lămpilor se revărsa pe podea ca dintr-un tub spart. Peretele colorat, împodobit cu reproduceri, păru să fi prins viaţă; s-ar fi zis că nişte vene adormite porniseră să pulseze în el. Umbrele nopţii se prelingeau pe ferestre şi o muscă grasă se tot izbea în geam. Dacă cineva ar fi putut vorbi, Salo ar fi fost acela. Dar Salo nu vorbea. Dădea impresia că un fel de rânjet larg i se zugrăvise pe frunte. Un rânjet rău, mânjit cu vopsea otrăvită.

Luminile se mai voalară, sunete estompate pătrunseră din stradă. Se părea că salonul îşi trăia o viaţă a lui, o viaţă fără de oameni.

— Procedurile de emigrare par. foarte bine organizate – foarte eficiente, dacă mă pot exprima astfel, comentă doctorul Pappenheim.

— În cazul ăsta, aşteptările noastre nu au fost zadarnice, sublinie Schutz.

— Într-adevăr, foarte eficiente, repetă Pappenheim.

— 1 Dumneavoastră veţi putea preda la catedra de matematică, se adresă Salo doctorului Schutz. Polonia este o ţară cultivată.

— Sunt afiliaţi Universităţii din Viena? se interesă Schutz.

— Aşa cred, răspunse Salo. Toate centrele culturale sunt afiliate fie Universităţii din Viena, fie celei din Berlin.

Mai băură câte un păhărel. Lichiorul era dulce şi avea un gust greţos, respingător. Cuvinte vechi şi imagini vechi apărură, plutind, la suprafaţă. De exemplu, „Sturzul” şi impostorul care stătuse în curte zbierând cât îl ţinea gura: „Mântuiţi-vă sufletele, cât mai aveţi încă timp!”

— Spuneţi-mi, domnule doctor Pappenheim. cum s-a terminat atunci povestea aceea bizară? întrebă Gertie, afectând interes în felul în care, probabil, îi întreba odinioară pe conţi despre afacerile lor.

— Cum, adică? sări doctorul Pappenh Gim. I-am cerut profesorului Fussholdt să depună mărturie în favoarea mea. A ţinut o pledoarie strălucită.

— Ce interesant, continuă Gertie pe acelaşi ton afectat. Şi aţi fost, desigur, achitat?

— Eu una, ca să spun adevărul, l-am suspectat pe nemernicul ăla de la bun început, interveni Sally.

— O lichea atrăgătoare, un profet şi un desfrânat în acelaşi timp, opină doctorul Pappenheim.

Şeful de sală şedea într-un colţ, elegant în costumul lui negru. îşi purta rar costumul negru, numai în ocazii speciale. Dintr-o pricină sau alta, arăta ca un om în care flacăra vieţii se stinsese. Părea să nu se simtă la largul lui şi, din când în când îşi ştergea fruntea roşie cu o batistă împăturită. Asculta conversaţia fără să ia parte la ea, de parcă s-ar fi discutat probleme prea dificile pentru înţelegerea lui.

Gertie stătea în uşa care dădea spre bucătărie şi se tot scuza:

— Mi-e atât de ruşine! Nu avem nimic cu ce să vă servim.

— N-are nicio importanţă, o linişti Pappenheim. Ai să te revanşezi printr-o petreceie la Varşovia, o să facem un chef de pomină.

— Promit, spuse Gertie.

Pappenheim îşi sorbi lichiorul şi se întoarse la obsesia lui:

— În Polonia vom avea posibilitatea de a diversifica festivalul. Acolo e o mare bogăţie de folclor, folclor autentic.

— Adevărat, îl întrerupse Salo. Şi eu am văzut odată o piesă minunată în idiş. *Bontze Tăcutul*, cred că se chema. M-a dus taică-meu.

— Ce părere ai, doctore Langmann? Estul şi vestul vor forma un singur tot! i se adresă doctorul Pappenheim.

Doctorul Langmann îşi scoase din gură pipa goală şi scuipă:

— Romantism de doi bani!

Şedeau cu thţii şi pălăvrăgeau. Glasurile li se amestecau. Principalul vorbitor era Salo, care nu urmărea decât să-l sâcâie pe doctorul Langmann. Dar acesta părea indiferent la tachinăriile lui.

Se făcuse târziu. Doctorul Pappenheim se ridică şi spuse:

— La revedere, casă! *Au revoir*, casă! Tu rămâi aici şi noi pornim la drum. *Au revoir*, fetelor, până mâine-dimineaţă, la ora şapte fix, când ne vom întâlni cu toţii pe scările tiotelului.

Noaptea umedă îi pătrunse prin toţi porii. La fereastra lui Mandelbaum luminile se stinseseră. Muzica amuţise. Karl stătea cu privirile aţintite pe acvariu, de parcă înregistra fiecare vibraţie din apa verde. Lotte, aşezată într-un fotoliu, îl urmărea. Oamenii înaintau agale pe stradă. Pe pietrele de pavaj se lăsase o uşoară brumă şi atmosfera era îmbibată de mirosul reavăn al pădurilor de toamnă. Nimeni nu pomenea numele lui Frau Milbaum. De două săptămâni nu mai fusese văzută în hol. Gândul că şedea întronata în camera ei

— Un trup fără suflet – gândul acesta era prea cumplit pentru a fi tălmăcit în cuvinte.

Farmacia devastată arăta ca o peşteră neagră, căscată. Oblonul smuls, care zăcea în şanţ, înfăţişa străzii marginea ruptă, stâlcită, îndoită, cu acea expresie cruntă, proprie metalului. Trude şedea într-un fotoliu şi răsfoia o revistă. Reîntoarcerea Hellenei îi redeşteptase gesturile familiare din trecut. Fericirea ei era drogată şi lipsită de expresie.

— Muzicanţii, muzicanţii mei au prădat hotelul, îşi aminti doctorul Pappenheim şi izbucni în râs.

Cofetăria era înecată în plante agăţătoare. Felinarele

străzii iluminau boschetele şi frunzele moarte. Casa era cufundată în beznă.

— Ce-ai spune acum de o tartă cu căpşuni şi de o ceaşcă de cafea? întrebă Mitzi.

— Aş da orice pentru aşa ceva, răspunse Salo.

Porniră cu toţii mai departe, în direcţia Grădinilor Luxembourg. Câinii şedeau lângă un felinar. Privirea lor oglindea un soi de jind. Arătau mai prăpădiţi decât oamenii. Şeful de sală le dădea pâine uscată muiată în apă, dar refuzau s-o mănânce. Încercaseră de câteva ori să fugă din oraş, şi santinelele îi opriseră. Doi dintre câini fuseseră împuşcaţi, iar ceilalţi doi supravieţuitori păreau să înţeleagă că şi pe ei îi pândea aceeaşi soartă. Era clar că doreau să moară, dar că moartea încă nu-i dorea pe ei. De când pieriseră tovarăşii lor, încetaseră să mai cerşească şi să se mai gudure; se retrăseseră în tufişuri şi îşi aşteptau moartea, şi pentru că moartea refuza să-i caute, ieşiseră afară şi se aşezaseră în lumină.

Şeful de sală se apropie de ei. Un moment privirile li se întâlniră şi omul strigă:

— Care dintre voi vrea să vină cu mine în Polonia?

Câinii nu se clintiră.

— Vă mai ofer o şansă, continuă şeful de sală cu voce slabă dar foarte limpede. Cine vrea să vină cu mine în Polonia? Văd că preferaţi să rămâneţi aici, spuse el în cele din urmă şi le întoarse spatele.

— Ingraţi! murmură Pappenheim. Dar, la urma urmei, nu-s decât câini.

— Nu sunt supărat pe ei, mărturisi şeful de sală. Amândoi sunt în doliu.

În Grădinile Luxembourg sufla vântul, şi umbre delicate, umbrele pădurii se împleteau peste prundişul bătrân. Dincolo de parc, în bezna nebuloasă, o serie de siluete se înghesuiau unele în altele. Păreau la fel de 111 substanţiale ca şi umbrele care dansau pe lângă ele.

— Trebuie să dormim câteva ore, spuse doctorul Pappenheim. E drum lung până în Polonia.

Intrară în hotel pe uşa din spate, ca să nu fie nevoiţi să înfrunte privirea lui Karl. Acesta din urmă şedea într-un fotoliu, cu Lotte alături, nu departe de acvariu.

Sally şi Gertie priviră în urma musafirilor care se îndepărtau. Se temeau să rămână singure în căsuţa lor. În camerele de dormit, totul era răsturnat cu susu-n jos.

— Eu zic să lăsăm lucrurile aşa cum sunt. În fond, ce mare lucru avem noi? Câteva rochii de seară vechi şi câteva cămăşi de noapte, spuse Gertie care era frântă de oboseală.

— Hai mai bine să ne mai uităm prin casă, o sfătui Sally, încercând să adopte un ton practic.

— Nu mai am niciun fel de sentiment pentru casa asta. Ai observat că şcolăriţa n-a scos o vorbă? Ne detestă.

— Femeile însărcinate sunt întotdeauna dispreţuitoare.

— Bietul Schutz, arată pierit pe lângă ea. Nici nu-ţi închipui cât e de pierit. Şi era un băiat atât de vesel!

— Da. Am observat şi eu. Şi îl ţine sub papuc.

Valizele lor nu erau împachetate. Camera se umplu din nou de un parfum greu, femeiesc. Gertie se prăbuşi pe canapea şi adormi pe dată, iar Sally o înveli cu o pătură de lână. Lui Sally îi era frică să se culce singură în dormitorul în care totul era vraişte. Desfăcu patul pliant şi îl trase lângă canapea. Gertie dormea profund, complet detaşată de lumea din afară.

„Totul s-a terminat”, îşi spuse Sally în sinea ei şi îşi trecu mâna peste fruntea răcoroasă a lui Gertie.

33.

A DOUA ZI ERA O DIMINEAŢĂ clară şi rece. Mandelbaum se trezi devreme şi se aşeză împreună cu trioul pe treptele netede ale hotelului. Ciostumul lui alb îi

dădea un aer degajat, sportiv, dar săptămânile pe care le petrecuse închis în cameră îşi lăsaseră amprenta. Faţa îi era suptă. Avea o privire nervoasă, repezită, de parcă-l cuprinsese tracul înainte de un spectacol important. Membrii trioului, îmbrăcaţi tot în costume albe, stăteau în tăcere alături de el. Pe parcursul anilor petrecuţi sub bagheta lui Mandelbaum, îşi pierduseră libertatea de mişcare. Stăteau şi contemplau priveliştea. Dimineaţa era limpede; vaporoase pămătufuri de ceaţă măturau ţiglele acoperişurilor. Aerul era rece şi proaspăt.

— Unde-i trăsura? întrebă deodată Mandelbaum.

Doctorul Pappenheim, obişnuit să răspundă tuturor capriciilor artiştilor, ieşi pe dată din hol şi-l linişti pe muzician.

— Aranjamentele de emigrare nu sunt încă terminate.

— În cazul acesta, înseamnă că va trebui să ne irosim o mulţime de timp aici, fără să facem nimic, răspunse Mandelbaum.

Glasul îi era lipsit de furie. Părea chiar mulţumit. Trioul realizase tot ceea ce era posibil, ba şi imposibilul.

— Şi cofetăria, ce s-a întâmplat cu cofetăria?

— Totul a fost închis în vederea emirăr? i, explică doctorul Pappenheim.

— În cazul ăsta va trebui să aşteptăm să ne luăm cafeaua la Varşovia, conchise M? ndelbaum, după care se întoarse la trioul lui.

— Maestrul a concertat vreodată la Varşovia? se interesă doctorul Pappenheim.

— De două ori. Un public entuziast şi foarte sensibil, aş spune că-s mai sensibili decât austriecii.

— Mă bucur să aud acest lucru, răspunse Pappenheim.

În timp ce discutau, îşi făcură apariţia doctorul Schutz cu şcolăriţa. Fata era îmbrăcată în aceeaşi rochie

lungă pe care o purtase cu o seară înainte. Întreaga ei atitudine trăda mândria unei femei care şi-a luat soarta în mâini şi nu regretă. Alături de ea, Schutz părea slab, nevolnic. Ultima înflorire de tinereţe i se veştejise de pe faţă. La colţurile ochilor i se ivise o reţea de riduri fine. Era încă zvelt, dar mergea adus de spate. Purta un palton de iarnă, greu.

— Îngăduiţi-mi să vi-l prezint pe doctorul Schutz, făcu Pappenheim prezentările.

— Onorat de cunoştinţă, spuse Mandelbaum, iar Schutz, care purta un coş de răchită pe braţ, încercă stângaci să întindă mâna.

— Soţia mea, spuse el încurcat.

Şcolăriţa întoarse capul, cu o expresie furioasă, dojenitoare, zugrăvită pe faţă.

O clipă s-ar fi zis că trăsurile uşoare, splendidele trăsuri cu care se duceau pe vremuri la operă, erau pe punctul de a se ivi. Ce clipe festive fuseseră acelea! Bruma diafană sclipea pe acoperişuri într-o ultimă fulgerare scânteietoare. Casele joase păreau uşor încovoiate, de parcă cineva le înfăşurase într-o plasă de pescuit. Nimeni nu stătea în poartă, şi la căsuţa lui Sally şi a lui Gertie o fereastră atârna deschisă.

Karl se trudise întreaga noapte să demonteze acvariul, dar afurisitele de şuruburi cu care era fixat ruginiseră. Până la urmă, când nici măcar vechiul fierăstrău nu se dovedi de folos, scoase peştii afară şi-i depozită într-o sticlă. N-a fost o treabă uşoară. L-a ajutat Lotte. Acum stătea şi el pe treptele netede, ţinând sticla învelită într-un pulover verde. O strângea la piept, ca pe un prunc adormit. Lotte se postase lângă el, gata să-i ţină hangul.

— Poate că ar trebui să mai aduci o sticlă cu apă de rezervă, îi spuse Karl.

Evident, femeia se supusese întru totul nebuniei lui.

Intră să aducă sticla cu apă şi Karl desfăcu puloverul şi privi atent peştii.

— Deci, doctore Pappenheim, ca de obicei, vom întârzia, spuse Mandelbaum.

Cuvântul „a întârzia” era mereu pe buzele lui. Uneori el era cel care întârzia, alteori trăsura care urma să-l transporte sosea târziu. Deşi Mandelbaum ştia prea bine că, de astă dată, plecarea nu depindea de impresar, cuvintele îi scăpară în virtutea obişnuinţei.

Mitzi purta o rochie verde înflorată. Petrecuse întreaga noapte machiindu-se cu grijă. Dezamăgirile verii se evaporaseră oarecum de pe faţa ei şi o nouă expresie de anticipare le luase locul. Soţul ei, profesorul Fussholdt, nu terminase încă împachetarea corecturilor. Doctorul Pappenheim o prezentă lui Mandelbaum. Muzicianul exclamă cu surpriză:

— Profesorul Fussholdt! Aşadar şi profesorul Fussholdt e cu noi!

— Profesorul Fussholdt a fost ocupat întreaga vară cu lectura corecturilor cărţii sale, o operă masivă, explică Pappenheim.

— Ce păcat că n-am ştiut, exclamă din nou Mandelbaum cu regret.

Mitzi păstră tăcerea. Faptul că Mandelbaum rostise numele soţului ei cu atâta reverenţă nu era menit să-i facă plăcere. După un timp, spuse:

— Va fi şi el aici peste puţin timp. îşi înv pachetează corecturile.

Proprietarul hotelului stătea în prag. Din impresionanta-i înfăţişare nu-i mai rămăsese decât părul argintiu, care apărea acum distonant. Ochii verzi îi erau înecaţi într-o tăcută tristeţe. Muzicanţii îşi făcură apariţia, din subsol. îşi cărau valizele burduşite de pradă. Doctorul Pappenheim le vorbise îndelung sfătuindu-i să renunţe, dar lăcomia lor era mai puternică decât conştiinţa. Dirijorul

fanfarei rupsese relaţiile cu ei. Proprietarul hotelului, însă, părea mai puţin supărat. Stătea în uşă şi privea cu ochi încărcaţi de resemnare.

Şeful de sală îşi făcu apariţia cu un câine alături. În acea noapte murise al treilea câine şi, dimineaţa, singuraticul supravieţuitor răspunsese, în sfârşit, ademenelilor lui. Muzicanţii, care acumulaseră largi stocuri de provizii alimentare, îi dădură o cutie cu sardele. Dar câinele lihnit refuză să mănânce, se mulţumea doar să bea. Şi şeful de sală căra o valiză. La început, intenţionase să plece fără niciun fel de bagaj, dar neaşteptata sosire a câinelui îl făcuse să se răzgândească. Se hotărâse să-şi ia

O valiză de dimensiuni mijlocii. Ba reuşise chiar să spele şi să pieptene câinele, care arăta acum sfrijit, dar îngrijit.

— Văd că până la urmă câinele a acceptat să vină, spuse Mitzi.

— A rămas singur.

— Păi noaptea trecută erau doi, nu?

— Da, dar unul a fost împuşcat.

— Nu mai spune! Şi pe ăsta cum îl cheamă?

— Lutzi.

— Niciodată nu reuşeam să-i deosebesc pe unul de celălalt. Lutzi, ai spus?

— Fiecare dintre ei îşi avea personalitatea lui distinctă. Erau foarte deosebiţi. Lutzi a fost întotdeauna cel mai liniştit dintre toţi. Un câine cu complexe, dacă-mi pot îngădui să folosesc această expresie. Am sau nu dreptate, Lutzi?

Câinele nu reacţionă în niciun fel.

— Şi care va să zică Lutzi a decis să plece în Polonia. Ciudat. Înseamnă că a luat azi-dimineaţă hotărârea?

— În ce mă priveşte, aş fi fost gata să-i iau pe toţi, dar se pare că nu puteau îndura mutarea, spuse şeful de sală.

— Ce păcat, exclamă Mitzi cu falsitate.

Nici Salo nu dormise întreaga noapte. Purta vechiul lui costum, costumul de comis-voiajor cu emblema firmei. Pe şapcă era cusut un „W” din metal. Cândva arătase foarte tânăr în această uniformă, dar acum era adus de spate şi istovit.

— Când plecăm? întrebă el, dar nimeni nu-i răspunse.

Îşi lăsă valiza jos. O valiză mijlocie, rebegită, pe care stampase de curând litera „W” şi un număr de serie. Salo se foia de colo* colo, ca o cârtiţă la lumina zilei. *Ir* cele din urmă, se plantă la intrarea subsolului alături de muzicanţi. Aceştia din urmă se aşezaseră pe jos, rezemându-se de valizele pântecease…

Sally şi Gertie îl îmbrăcaseră pe *yanuka*. Proprietarul hotelului găsise în magazia lui un costum călduros de copil. Îi venea ca turnat, îi găsiseră şi o pălărie – o pălărie cu pană.

— Ce mai, arăţi ca un prinţ, un prinţ din basme, se extazie Gertie.

Timpul petrecut la Badenheim îl schimbase cu totul pe *yanuka*. Pâlpâirea de teamă îi pierise din ochi. Se îngrăşase, obrajii îi erau rumeni şi începuse să înţeleagă germana. Se pare că-şi pierduse cu totul vocea, iar puţinele lucruri pe care şi le mai amintise despre casa lui, despre părinţi, despre orfelinatul din Viena, se volatilizaseră complet… Vorbea cu accent austriac şi se comporta ca un copil răzgâiat.

Sally găsi nişte cremă de ghete şi-i lustrui pantofii. *Yanuka* nu-i oferi nici măcar un „mulţumesc” sau un surâs. Era prea ocupat să-şi devoreze ciocolata. De când descoperise gustul bomboanelor, se îndopa cât încăpea în el. Oamenii îi aduceau cadouri ca să-l îmbune şi se învăţase să accepte darurile ca pe ceva ce i se cuvenea. Orice urmă de inocenţă se evaporase din el. Înţelesese că Sally şi Gertie nu fuseseră niciodată studente la

universitate şi că şcolăriţa purta în pântece copilul doctorului Schutz, fără să-i fie soţie. Salo se apropie de el şi *yanuka* îi strigă:

— Salo, ce părere ai de costumul meu? Sally şi Gertie spun că arăt ca un prinţ din basme.

— Aşa şi e.

— În cazul ăsta, prinţul îţi porunceşte să-i dai cutia de bomboane care îţi iese din buzunar.

— Asta nu-i o cutie de bomboane, dragul meu, răspunse Salo surprins. E doar o pereche de ciorapi, ciorapi de damă – eu sunt agentul unei firme binecunoscute.

În acest moment se auzi glasul rabinului.

— Pe mine mă lăsaţi aici?

Doctorul Pappenheim, care era absorbit într-o conversaţie cu Mandelbaum –, se repezi totuşi la uşă şi-i răspunse:

— Suntem încă aici, nimeni n-a plecat. Şi afară e rece.

— Vă rog să aveţi amabilitatea de a mă scoate afară, ceru rabinul, fără să ia în seamă scuza doctorului Pappenheim.

Îl rodea o bănuială ascunsă. Părea foarte alert, îl însufleţea acea vioiciune a bolnavului care şi-a biruit suferinţele. Doctorul Pappenheim apucă mânerele scaunului pe roţi şi îl împinse afară

Soarele se desprinse din copaci şi se tolăni pe pietrele de pavaj din Grădinile Luxembourg. Fântânile arteziene, care nu mai funcţionaseră de multă vreme, se deşteptară brusc şi izbucniră în jeturi de apă jucăuşă. Apa luminată de soare ţâşnea în înalturi şi cădea cu un plescăit. Poate că şi robinetul piscinei fusese deschis, pentru că şcolăriţa îşi întoarse capul – sau mai precis nasul – spre dreapta, în direcţia piscinei, de parcă mirosul apei i-ar fi gâdilat nările.

Şeful de sală îl mângâia pe Lutzi şi încerca să-l convingă să mănânce biscuiţi uscaţi, pe care câinele îi refuza însă. Karl se apropie de şeful, de sală, îndepărtă puloverul de pe sticlă şi-i ceru sfatul. Şeful de sală îşi dădu cu părerea că, dacă voiajul nu avea să fie prea lung, s-ar putea ca peştii să reziste.

— Am şi o sticlă cu apă de rezervă, îl asigură Karl.

Şi în timp ce toată lumea discuta, proprietarul hotelului coborî scările şi se îndreptă spre cofetărie. Se opri în faţa oblonului zăvorât şi strigă:

— Peter, nu vii cu noi?

Fiecare dintre cei prezenţi împietri pe locul său. Nimeni nu se aşteptase la un asemenea gest din partea hotelierului. Din interiorul casei nu veni niciun răspuns. Proprietarul hotelului repetă cu glas mai puternic:

— Peter, contravii unei ordonanţe municipale. îţi iei o răspundere prec\ grea.

După un moment de tăcere se auzi vocea patronului cofetăriei:

— Nu vin. În niciun caz împreună cu Pappenheim.

— Peter; eşti un om inteligent, stărui proprietarul hotelului, cu toată stăpânirea de sine pe care şi-o putu aduna în glas. Cum îţi poţi lua asemenea răspundere pe umerii tăi?

— Rămân aici.

— Dacă vrei să ţii seama de sfatul meu, adăugă hotelierul, eu îţi spun să ni te alături. Ştii foarte bine că nu-ţi vreau decât binele. Avem şi un rabin printre noi. Vine şi el. Dacă el a acceptat, de ce să nu vii şi tu?

— Eu nu sunt religios, se auzi vocea dinăuntru.

Urmă o tăcere. Proprietarul hotelului se întoarse pe scări.

— De ce se leagă întruna de mine? mormăi Pappenheim. Ce i-am făcut eu? Nu i-am făcut niciun rău.

— E furios, răspunse Mandelbaum.

Era clar că se gândea la cu totul altceva. Trupul lui vibra iarăşi de muzică. Piciorul bătea tactul pe scări, mânat parcă de un impuls independent. Şi membrii trioului băteau tactul, în tăcere, cu piciorul. Evident, şi în capetele lor se declanşase aceeaşi muzică.

— Ce vrea de la mine? repetă Pappenheim. dar pe o voce atât de scăzută, încât nu-l auzi nimeni.

Se făcuse ora opt, dar nu se vedea nicio mişcare. Din casele pustii se dagaja tăcere iar aburii dimineţii se despleteau din petecele însorite. Rătăceau încă umbre, care se înghesuiau prin colţurile caselor, ghemuindu-se unele în altele. Jeturile de apă din fântâni ţâşneau radioase în văzduh. Nimeni dintre cei de faţă nu contemplase vreodată splendoarea dimineţii la Badenheim, mai cu seamă în această vreme a anului. De obicei dormeau la ora asta.

— Nu-ţi iei niciun bagaj? îl întrebă Salo pe doctorul Pappenheim.

Se făcuse opt şi încă nicio mişcare. Salo îşi aminti de armată. Acolo zăceai ore în şir în tranşee, uitat de Dumnezeu. Ofiţerii superiori se duceau în oraş la sindrofii şi cei tineri şedeau la popotă şi se îmbuibau cu bere. Subofiţerii erau bucuroşi să nu aibă nimic de făcut, iar soldaţii putrezeau în tranşee.

— Aşa era în Primul Război Mondial?

— Aşa era. Şi am impresia că acelaşi lucru se petrece şi acum. Va trebui să ne obişnuim cu noul fel de viaţă.

34.

ÎN CELE DIN URMĂ se dădu semnalul. Mandelbaum coborî scările cu supleţe, ca un atlet, şi se plasă în frunte. În mod curios, chipul lui nu mai păstra acum nicio urmă a săptămânilor de claustrare. Membrii trioului i se alăturară cu un aer supus, dar rătăcit. După ei veneau gemenii şi Sally şi Gertie cu *yanuka* între ele două. Doctorul

Langmann mergea singur. În urma lui veneau muzicanţii greoi, încărcaţi cu bagajele lor umflate, temându-se să se intercaleze în primele rânduri. Dirijorul fanfarei îi ignora cu totul. Acum era complet absorbit într-o discuţie cu chelneriţa pe jumătate evreică. Chelneriţa mergea sprijinindu-se într-un baston, dar ţinându-se dreaptă.

— Ce priveliştе frumoasă, nu-i aşa? spuse dirijorul.

Fusese întotdeauna foarte scurt la vorbă şi, acum, cuvintele pe care ar fi vrut să le rostească păreau să fugă de el, înciudate.

Câmpurile verzi, înrourate, se aşterneau în jurul lor. Un voal de ceaţă stăruia languros în văzduh. Cât de uşoară era tranziţia – abia de-o simţeau. Proprietarul hotelului împingea căruciorul rabinului de parcă toată viaţa nu făcuse altceva. Nimeni nu se oferi să-l ajute în confuzia şi posomorala ultimelor zile, se înfiripase o relaţie ciudată între chelneriţă şi dirijorul fanfarei. Câtă vreme zăcuse la pat, dirijorul o vizitase în vreo două rânduri şi schimbaseră câteva cuvinte între ei. Dar încă din acele momente, nu încetaseră să se gândească unul la celălalt. Cu o seară înainte, când toată lumea se adunase la Sally şi la Gertie, ei doi stătuseră pe o bancă în Grădinile Luxembourg. Dirijorul era sfios ca un copil, iar chelneriţa râdea. El îi povestise despre moştenirea pe care o primise şi despre investiţiile lui şi-i înşirase toate detaliile secrete pe care le acumulase mintea sa sistematică.

— Asta înseamnă că eşti un om bogat, constatase ea.

După ani de zile de viaţă închisă în sine, în care nu făcuse decât să-şi hărţuiască muzicanţii şi să-şi calculeze în minte micile economii, dirijorul simţea acum, pentru prima dată, că îi căzuseră lanţurile de la mâini. Ea îi vorbise despre călătoria pe care urmau s-o facă, şi despre noul lor mod de viaţă. Despre tatăl ei austriac vorbea cu un fel de dispreţ, de parcă n-ar fi fost un om, ci o brută.

Şi acum mergeau împreună. Ogoarele începură să se

piardă în depărtare. Nu se auzea niciun zgomot decât foşnetul paşilor. Poliţiştii veneau la oarecare distanţă în spate, fără să-i mâne prea repede. Profesorul Fussholdt era fericit. Terminase de citit corecturile noii lui cărţi. Paginile erau stivuite şi legate cu sfoară groasă. Mandelbaum mergea alături de el şi-i punea întrebări. Profesorul Fussholdt maimuţărea retorismul clericilor evrei care-şi imaginau că-l aduc pe Mesia cu predicile lor. Ostilitatea lui împotriva a tot ceea ce era considerat cultură evreiască, artă evreiască, se mai temperase. îşi vărsase în carte tot năduful şi toată ironia. Mitzi mergea în urma lui, ca o străină. Şi cu cât înaintau, cu atât sporea verva profesorului, ingenioasele-i jocuri de cuvinte, vorbe de duh, replici scăpărătoare. De luni de zile nu mai stătuse cu nimeni de vorbă, şi acum cuvintele se revărsau din el.

Rabinul moţăia în scaunul pe roţi. Convoiul se apropia de casele de ţară. În aer se amestecau mirosul de lapte proaspăt muls cu cel de baligă. Iubitorii de natură poposiseră cândva lângă stejarul bătrân, ca să asculte chemările păsărilor. Tot aici se postase pe vremuri „Sturzul” şi îşi ţinuse însufleţitele cuvântări.

Salo nu se prea simţea la largul lui pe această şosea, cu care era atât de obişnuit. Ani la rând străbătuse satele din împrejurimi, cu valiza lui de dimensiuni mijlocii. Adevărul este că micii fermieri îl antipatizau. Întotdeauna cumpărau pe credit de la el şi niciodată nu-şi achitau datoriile. Brusc, îl părăsi întreaga-i nonşalanţă. Se cuibări pe după muzicanţi. Aceştia îl adăpostiră printre ei.

— Dirijorul ne detestă. În fond, ce rău i-am făcut lui? întrebă muzicantul Zâmbelman.

— Nu-i acorda nicio atenţie, îl sfătui Salo.

— Nici măcar proprietarul hotelului nu ne poartă pică.

— Dirijorul o să se îmbune. N-are încotro. La urma urmei, sunteţi muzicanţii lui şi n-are alţii în schimb.

Apropo, l-aţi convins pe Pappenheim să semneze formularul 101?

— Nu, răspunse Zâmbelman, am uitat.

— Mare păcat. Formularul 101 e foarte avantajos, vă oferă o sumedenie de profituri.

— Doctorul Pappenheim a fost întotdeauna foarte omenos cu noi. Ba chiar ne-a avansat în grad. N-am cutezat să-i cerem formularul.

— Avansarea-i foarte importantă, aprecie Salo. Până la urmă, treptele de salarizare sunt aceleaşi, pretutindeni. V-a avansat la Muzicanţi-gradul unsprezece, nu-i aşa? O treaptă foarte frumoasă.

— În ce mă priveşte, urmă Zâmbelman, eu aş dori să lucrez mai puţine ore. Tobele îmi toacă creierii. Aş fi fericit să-mi iau un an sau doi de concediu. Crede-mă, am mare nevoie de aşa ceva.

— Te cred. Dar anii din preajma pensionării sunt cei mai critici. E mai bine să-ţi păstrezi drepturile. Şi mie mi-ar plăcea să mă pensionez mai devreme, dacă ar fi posibil, dar cei de la firma mea sunt foarte stricţi, sug şi sângele din muncitori. Eu am în spate douăzeci de ani vechime, fără o zi lipsă. În curând voi avea dreptul la o lună de concediu pe an.

I-am promis ne veste-mi o vacanţă în Majorca. Crede-mă, o merit.

— Majorca? se miră Zâmbelman. N-am auzit în viaţa mea de locul ăsta.

— E o insulă caldă, minunată. îi datorez asta nevestei mele. A crescut copiii. Nişte copii admirabili.

— Crezi că în Polonia o să reuşim să punem ceva bani deoparte? întrebă Zâmbelman.

— Fără îndoială. Acolo preţurile sunt mult mai scăzute şi dacă o să ne primim salariile în monedă austriacă, o să putem economisi serios.

Câmpurile erau din ce în ce mai verzi. Păşunile

păreau împărţite în pătrate; s-ar fi zis că fuseseră divizate cu rigla. Un cal păştea pe câmp şi o nevastă de fermier stătea în uşa casei ei. Aşa a fost de când lumea şi aşa era şi acum.

— Ce ciudat e totul, şopti chelneriţa şi ochii i se umplură de lacrimi.

— Ce vrei să spui? întrebă dirijorul. Asta-i numai un moment de tranziţie. În curând vom ajunge în Polonia. Privelişti noi, oameni noi. Omul are datoria să-şi lărgească orizontul, nu-i aşa?

— Şi eu mă simt atât de stingheră, de parcă nici n-aş exista.

— E un moment de tranziţie, doar un moment de tranziţie. În curând o să ajungem la gară la chioşcul de răcoritoare. îmi place grozav limonada lor, e o marcă locală, foarte gustoasă.

Cuvintele care zăcuseră ani de zile îngropate în el, înfloreau acum subit. Dorea să o acopere cu cuvinte. Dar cele care-i veneau la îndemână refuzau, nu ştiu de ce, să se combine în fraze coerente.

Rabinul se trezi din moţăială şi spuse cu glas tare:

— Ce vor? în toţi anii ăştia nici nu s-au sinchisit de Tora. Pe mine m-au închis la azilul de bătrâni. N-au vrut să aibă de-a face cu mine. Şi acum vor să plece în Polonia. Nu există izbăvire dacă nu-ţi ceri mai întâi iertare.

Glasul rabinului îi luă prin surprindere pe oamenii din coloană. Se exprima într-o corceală de ebraică şi idiş. Nimeni nu înţelegea o iotă din tot ce spunea, dar supărarea lui era vizibilă. Proprietarul hotelului continuă să împingă scaunul pe roţi. împingea de parcă întreaga lui viaţă nu făcuse altceva.*

Mitzi se apropie de doctorul Langmann care mergea absorbit în el însuşi, şi-i povesti că avusese cu o noapte înainte un vis foarte straniu. Doctorul Langmann, care nu putea suferi vorbăria, goală, îşi întoarse capul lunguleţ,

chel, în cealaltă direcţie şi-i răspunse că nici el nu putuse. dormi din cauza câinilor. Mitzi îi povesti mai departe că în copilărie, când avusese cinci sau şase ani, taică-său o dusese la Viena la Prater. Era o zi splendidă de toamnă, dar tatăl ei, un om ocupat şi cu multe necazuri nu urmărise decât s-o obosească înainte de a o transporta la spital, unde urma să fie operată de amigdalită. Când ajunsese la spital, şi îşi dăduse seama de inevitabilitatea catastrofei, încercase să fugă. Tot personalul spitalului alergase după ea. Şi au operat-o.

— Şi azi-noapte, continuă Mitzi, am visa* toată povestea asta, exact cum s-a întâmplat

— Gara! Gara! strigă un glas de femeie. Poliţiştii din gară făcură semnale poliţiştilor care escortau coloana.

— Am ajuns, în sfârşit am ajuns! strig? Mitzi.

35.

DIN GARA MAI PUTEAI ZĂRI Badenheimul: o colină joasă, conică; acoperişurile caselor păreau nişte jucării din carton. Numai hotelul şi clopotniţa satului arătau reale.

Patronul chioşcului era încântat de năvals de muşterii, iar privirile oamenilor scânteiara la vederea limonadei, a ziarelor şi revistelor e o mărturie că, în jurul lor, viaţa mergea totuşi înainte. Doctorul Langmann îşi cumpără săptămânalul financiar şi îl studie asemenea unui om care se reîntoarce după o lungă ab. senţă în oraşul lui drag. Ochii îi căzură pe un anunţ ridicol, şi râse în gura mare. Sally şi Gertie se echipară cu două pachete umflate: unul de ţigări şi unul de dulciuri. *Yanuka* îşi murdărise costumul şi acum se grăbiră să i-l cureţe.

Pe buzele rabinului stăruia zâmbetul de sceptică amărăciune. N-avea el încredere în asemenea amăgiri. Prea văzuse multe la viaţa lui şi acum nu mai rămăsese vie în el decât bănuiala; iar acest moment de tranziţie îi înteţise bănuielile.

Şeful de sală cumpără cârnaţi. Câinelui îi plăceau

cârnaţii. Bucuria şefului de sală nu cunoştea margini.

Muzicanţii se strânseră într-un colţ, la umbră. Câteva farfurii se spărseseră pe drum, şi acum trebuiau să-şi desfacă valizele şi apoi să le împacheteze din nou. Această treabă sâcâitoare, care îi enervase şi-i aţâţase la acuzaţii reciproce, deteriorase oarecum atmosfera sărbătorească. În chip ciudat, Mandelbaum nu-i dispreţuia pe muzicanţi, îi întrebă cum se simt şi se interesă de staţiunile balneare unde mai cântaseră până atunci. Întrebările lui destinseră un pic încordarea.

Oamenii nu-l uitaseră pe Samitzky şi cumpăraseră pentru el câteva sticle de vodcă. Samitzky şedea pe o bancă şi nu scotea un cuvânt.

— La ce oră plecăm? întrebă o femeie.

O altă femeie se retrăsese lângă ghişeul de bilete închis şi se farda de zor. Salo arborase din nou expresia lui obişnuită, expresia de comis-voiajor. S-ar fi zis că, în orice moment avea să-şi deschidă valiza de dimensiuni mijlocii, ca să-şi desfacă mostrele. De obicei, de aici, de la gară, lumea se îmbarca în trăsuri şi în aer plutea întotdeauna acelaşi parfum, parfumul tranziţiei de la oraş la ţară, şi de la gară în fermecătorul Badenheim. Acum nu erau trăsuri, dar parfumul stăruia în atmosferă, amestecat cu un *iz* reavăn care te îmbăta.

Şi, deodată, cerurile se deschiseră şi lumina izbucni din înalturi. Valea şi dealurile se conturară în toată strălucirea lor, pârguite de suculenţa toamnei, şi până şi copacii tremurători, desfrunziţi, de la marginea trotuarului, părură să respire uşuraţi.

— Ce v-am spus eu? exclamă doctorul Pappenheim, deschizându-şi braţele într-un gest larg, chiar prea larg pentru el.

Lacrimi de bucurie îi umplură ochii. Toată mizeria zilelor de claustrare părea să se reverse din el.

Sally şi Gertie îl înveliră pe *yanuka* în şaluri calde.

Karl scoase sticla înfăşurată în pulover: doi peştişori muriseră şi ceilalţi pluteau molatic, lipsiţi de vlagă.

— Nu mă ajută nimeni? strigă Karl cu deznădejde.

Dinspre colinele joase, şuvoaie de lumină scăldau necruţător peronul gării. Nu exista niciun colţişor unde să te poţi feri.

— Ia uitaţi-vă aici! strigă deodată Mitzi, cu o voce afectată.

Puţin mai încolo, li se oferea, ca pe o tavă iluminată, priveliştea unui om escortat de doi poliţişti înarmaţi. Se apropiară, purtaţi parcă de lumină.

— Peter, Peter! strigă proprietarul hotelului cu uşurare.

Peter.

Dar mirarea le fu brusc curmată. O locomotivă, o locomotivă cuplată la patru vagoane de marfă împuţite, se ivi de după dealuri şi se opri în gară. Apariţia el fu atât de neaşteptată, de parcă ar fi irupt dintr-o crăpătură a pământului.

— Urcaţi în vagoane! răcniră voci de făpturi invizibile.

Şi oamenii fură supţi de vagoane. Chiar şi cei care mai ţineau în mână o sticlă de limonadă sau un baton de ciocolată – chiar şi şeful de sală cu câinele lui – toţi fură aspiraţi ca boabele de grâu răsturnate într-o pâlnie.

Cu toate acestea, doctorul Pappenheim găsi timpul să mai facă o remarcă:

— Dacă vagoanele sunt atât de înfiorătoare, înseamnă că nu avem de făcut un drum prea lung.